

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών
Επιστημών
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής
Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Αίτια και επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς και η
επιρροή της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στον περιορισμό του.
Μελέτη ειδικής περίπτωσης Γ' και Δ' Διευθύνσεων e-ΕΦΚΑ
Ανατολικής Αττικής**

Δημητρούλα Ελευθεριάδη

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη
Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2022

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών
Επιστημών

Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Π.Μ.Σ. «Δημόσια Οικονομική & Πολιτική»

**Αίτια και επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς και η
επιρροή της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στον περιορισμό του.
Μελέτη ειδικής περίπτωσης Γ' και Δ' Διευθύνσεων e-ΕΦΚΑ
Ανατολικής Αττικής**

Δημητρούλα Ελευθεριάδη (ΑΜ: mper19010)

Επιβλέπων:

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη
Δημόσια Οικονομική και Πολιτική.

Αιγάλεω, 2022

University of West Attica

School of Administration, Economic, and Social
Sciences

Department of Accounting & Finance

M.Sc. in Public Economics and Policy

**Causes and effects of the phenomenon of corruption and the
effect of e-Government on its reduction.**

**Case study in the 3rd & 4th Administrations of e-EFKA
Eastern Attica**

Dimitroula Eleftheriadi, R.N. mpep19010

Supervisor:

Master Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of
West Attica in partial fulfillment of the requirements for the degree of M.Sc. in Public
Economics and Policy.

Aigaleo, Greece, 2022

**Αίτια και επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς και η
επιρροή της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στον περιορισμό του.**

Μελέτη ειδικής περίπτωσης Γ' και Δ' Διευθύνσεων e-ΕΦΚΑ

Ανατολικής Αττικής

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής

Εγκρίθηκε από την εξεταστική επιτροπή την 9^η Νοεμβρίου 2022.

A/α	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ
	Ιωάννης Βαββούρας	Ομότιμος Καθηγητής/Πάντειο Πανεπιστήμιο	
	Αλίνα Χυζ	Καθηγήτρια/ Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	
	Ανδρέας Αλεξόπουλος	Επίκουρος Καθηγητής/Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής	

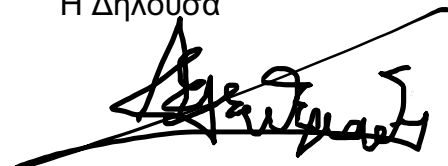
ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Ελευθεριάδη Δημητρούλα του Ηλία, με αριθμό μητρώου 19010 φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Δημόσια Οικονομική και Πολιτική του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής της Σχολής Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

*Στη μνήμη της μητέρας μου που
πρόσφατα έφυγε από τη ζωή και που με
παρότρυνε πάντα να θέτω και να εκπληρώνω
τους στόχους μου.*

Ευχαριστίες

Προκειμένου να ολοκληρωθεί η παρούσα διπλωματική εργασία συνέβαλαν αρκετά πρόσωπα, τα οποία θα ήθελα να ευχαριστήσω, για την προσφορά τους και τη στήριξη της προσπάθειάς μου.

Αρχικά, ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή μου κο Ι. Βαβούρα, επιβλέποντα κατά την σύνταξη της εργασίας, καθώς συνέβαλε άμεσα για την ολοκλήρωσή της, χάρη στην καθοδήγησή του και την πολύτιμη συμβολή του κατά τη διενέργεια της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων που παρείχε το ερωτηματολόγιο.

Επιπροσθέτως, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω την καθηγήτρια και Πρόεδρο του μεταπτυχιακού κα Χυζ για την καθοδήγηση και την αγαστή συνεργασία που είχαμε καθ' όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Εν συνεχεία, επιθυμώ να ευχαριστήσω κάθε συνάδελφό μου στον Ηλεκτρονικό Εθνικό Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ), καθώς η συμμετοχή τους στην διεξαχθείσα έρευνα ήταν καθοριστικής σημασίας για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας.

Τέλος, θέλω να δώσω ευχαριστίες στην οικογένειά μου για την συμπαράσταση, κατανόηση και στήριξη που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

Αίτια και επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς και η επιρροή της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στον περιορισμό του.

Μελέτη ειδικής περίπτωσης Γ' και Δ' Διευθύνσεων e-ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει τη φύση του φαινομένου της διαφθοράς. Ερευνώνται τα αίτια και οι παράγοντες που οδηγούν στην ανάπτυξη και την έκταση του φαινομένου, ενώ εξετάζονται οι συνέπειες και οι επιπτώσεις του φαινομένου σε μία κοινωνία. Εν συνεχεία, αναλύεται η έννοια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και ο βαθμός ανάπτυξης της σε ελληνικό και παγκόσμιο επίπεδο, επί τω τέλει της διερεύνησης της συσχέτισης της εφαρμογής των εργαλείων της στη Δημόσια Διοίκηση με την καταπολέμηση και τον έλεγχο του φαινομένου της διαφθοράς.

Για τη διερεύνηση της συσχέτισης των δύο εννοιών θα διεξαχθεί έρευνα με την αξιοποίηση της ποσοτικής μεθόδου και ως ερευνητικό εργαλείο θα χρησιμοποιηθεί το δομημένο ερωτηματολόγιο, προκειμένου να εξεταστούν οι πεποιθήσεις υπαλλήλων της Δημόσιας Διοίκησης, το οποίο θα διανεμηθεί σε υπαλλήλους του ΕΦΚΑ, ως αντικείμενο ειδικής περίπτωσης, και ειδικότερα στις Γ' και Δ' Διευθύνσεις ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής.

Μεταξύ των αναμενόμενων αποτελεσμάτων της έρευνας συγκαταλέγονται η ανάλυση των πεποιθήσεων του πληθυσμού του δείγματος για τα αίτια της διαφθοράς, τις επιπτώσεις του φαινομένου στην κοινωνία, καθώς και η τυχόν καταφατική απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα της θετικής επιρροής της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στον έλεγχο και τον περιορισμό της διαφθοράς.

Σημαντικοί όροι: Διαφθορά, Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση, Δημόσια Διοίκηση, ΕΦΚΑ

Causes and effects of the phenomenon of corruption and the effect of e-Government on its reduction.

Case study in the 3rd Regional Administration of e-EFKA Eastern Attica

Abstract

The thesis examines the nature of the phenomenon of corruption. The causes and factors that lead to the development and extent of the phenomenon are investigated, while the consequences and effects of the phenomenon in a society are examined. Then, the concept of e-government is analyzed and the degree of its development at Greek and global level, at the end of the investigation of the correlation of the application of its tools in Public Administration with the fight against and control of the phenomenon of corruption.

To investigate the relationship between the two concepts, a survey will be conducted using quantitative – statistical analysis and the structured questionnaire will be used as a research tool, in order to examine the beliefs of Public Administration employees, which will be distributed to EFKA employees, and especially in the 3rd and 4th Administrations of EFKA East Attica.

Among the expected results of the research are the analysis of the beliefs of the sample population about the causes of corruption, the effects of the phenomenon on society, as well as any positive answer to the research question of the positive influence of e-government on the restriction and control of corruption.

Keywords: Corruption, E-Government, Public Administration, EFKA

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	
Abstract	
Κατάλογος Πινάκων/Διαγραμμάτων/Γραφημάτων	
Κατάλογος Συντομογραφιών	
Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1	3
Το φαινόμενο της διαφθοράς	3
1.1 Εισαγωγή	3
1.2 Ορισμός της διαφθοράς και ανάλυση των προϋποθέσεων της	3
1.3 Διακρίσεις και τύποι της διαφθοράς	7
1.4 Παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση του φαινομένου	8
1.4.1 Θεσμικό πλαίσιο	9
1.4.2 Οικονομική ανάπτυξη	10
1.4.3 Κρατική ισχύς	11
1.4.4 Ατιμωρησία και χαλαρές ποινές	12
1.4.5 Πολυνομία και κακονομία	13
1.4.6 Η κουλτούρα ως παράγοντας	13
1.5 Ανάλυση των δεικτών μέτρησης της διαφθοράς	14
1.6 Επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς	20
1.7 Το πειθαρχικό δίκαιο στην ελληνική Δημόσια Διοίκηση	24
1.8 Ανακεφαλαίωση	29
Κεφάλαιο 2	30
Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση	30
2.1. Εισαγωγή	30
2.2 Έννοια, Στόχος και Εργαλεία της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	30
2.3 Στάδια της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	32
2.4 Δείκτης μέτρησης της ανάπτυξης της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	34
2.5 Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	37
2.6 Πληροφοριακές υποδομές στον ελληνικό Δημόσιο Τομέα	38
2.6.1 Το δίκτυο Σύζευξις	38
2.6.2 Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση κοινωνικής ασφάλισης (Η.ΔΙ.Κ.Α. Α.Ε.)	39
2.6.3 Η ηλεκτρονική συνταγογράφηση	39
2.6.4 Το πρόγραμμα Διαύγεια	40
2.6.5 Το TAXISnet	41
2.6.6 Το σύστημα ΑΤΛΑΣ	41
2.7. Ανακεφαλαίωση	42
Κεφάλαιο 3	42
Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ)	42
3.1. Εισαγωγή	42
3.2 Ίδρυση και σκοπός του ΕΦΚΑ	43
3.3 Ο Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) - Ίδρυση και αποστολή	45
3.4 Ανακεφαλαίωση	46
Κεφάλαιο 4	47
Μεθοδολογία της Έρευνας	47
4.1 Εισαγωγή	47
4.2 Ερευνητικοί Στόχοι και σκοπός της έρευνας	47
4.3 Ερευνητικές Υποθέσεις	48
4.4 Ερευνητικά ερωτήματα	49
4.5 Πηγές πληροφόρησης της έρευνας	51
4.6 Συλλογή δεδομένων-Δειγματοληψία	52
4.7 Εργαλείο συλλογής δεδομένων	54
4.8 Διαδικασία συλλογής δεδομένων	55
4.9 Ανακεφαλαίωση	57

Κεφάλαιο 5	58
Η ποσοτική ανάλυση της έρευνας	58
5.1 Εισαγωγή	58
5.2 Αξιοπιστία του μέσου συλλογής δεδομένων	58
5.3 Η έννοια της διαφθοράς	59
5.4 Η κατανομή των απαντήσεων του δείγματος	59
5.5 Οι μετρούμενες κλίμακες στο δείγμα	59
5.6 Συσχετίσεις μεταξύ των μετρούμενων κλιμάκων της έρευνας	61
5.7 Επιδράσεις μεταβλητών	61
5.8 Ανακεφαλαίωση	67
Κεφάλαιο 6	67
Συζήτηση - Συμπεράσματα - Προτάσεις	67
6.1 Ανασκόπηση της έρευνας	68
6.2 Τα συμπεράσματα της έρευνας	68
6.3 Οι περιορισμοί της έρευνας	72
Βιβλιογραφία	75
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	82
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	91

Κατάλογος Πινάκων/Διαγραμμάτων/Γραφημάτων

Πίνακας/Διάγραμμα/Γράφημα	Σελίδα
Διάγραμμα 1.1	15
Γράφημα 1.1	16
Διάγραμμα 1.2	18
Διάγραμμα 1.3	18
Διάγραμμα 1.4	19
Διάγραμμα 1.5	20
Γράφημα 2.1	35
Διάγραμμα 2.1	36
Πίνακας 3.1	43
Πίνακας 4.1	48
Πίνακας 4.2	50
Πίνακας 4.3	53
Πίνακας 5.1	59
Πίνακας 5.2	59
Διάγραμμα 5.1	60
Πίνακας 5.3	61
Πίνακας 5.4	62
Πίνακας 5.5	62
Πίνακας 5.6	63
Πίνακας 5.7	65
Πίνακας 5.8	66

Κατάλογος Συντομογραφιών

- **Ε.Ε.** Ευρωπαϊκή Ένωση
- **Ο.Ο.Σ.Α.** Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
- **Μ.Κ.Ο.** Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
- **ΤΠΕ** Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
- **ΑΕΠ** Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- **ΟΗΕ** Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
- **ΕΦΚΑ** Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
- **ΕΤΕΑΕΠ** Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών
- **ΝΠΔΔ** Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
- **ΦΚΑ** Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης
- **ΥΚ** Υπαλληλικός Κώδικας
- **GCB** Global Corruption Barometer
- **CPI** Corruption Perceptions Index
- **EGDI** E-government Development Index
- **SPSS** Statistical Package for the Social Sciences

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της διαφθοράς και το διαρκές ζητούμενο της καταπολέμησης αυτής έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης μελέτης και έρευνας από τη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία, καθώς η διαφθορά αποτελεί ένα διαχρονικό και παγκόσμιο δομικό φαινόμενο. Η διαφθορά είναι ένα πολύπλευρο και σύνθετο φαινόμενο που απαντάται σε κάθε κοινωνία του πλανήτη. Τα αίτια εμφάνισής του είναι πολιτικά, οικονομικά αλλά και κοινωνικά, γεγονός που συνθέτει τον πολυσχιδή χαρακτήρα του φαινομένου. Οι επιπτώσεις του φαινομένου ομοίως αγγίζουν κάθε όψη του κοινωνικού γίνεσθαι και επιφέρουν μετρήσιμες οικονομικές συνέπειες σε κάθε κράτος.

Παρά την διεθνή ερευνητική ενασχόληση με το ζητούμενο της αντιμετώπισης του φαινομένου, δεν είναι εύκολο να αποτυπωθεί μία σαφής, κοινή κατεύθυνση για τον περιορισμό του και την αντιμετώπιση των επιπτώσεών του. Μία κοινή παραδοχή ως προς τον περιορισμό του φαινομένου είναι ότι η βέλτιστη διακυβέρνηση ενός κράτους αποτελεί κρίσιμο παράγοντα. Το θέμα που ερευνάται στην παρούσα εργασία είναι το κατά πόσο η αξιοποίηση των εργαλείων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αποτελεί μέθοδο βελτίωσης της διακυβέρνησης και κατά συνέπεια, εάν τα εργαλεία της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά όπλα στην καταπολέμηση της διαφθοράς διεθνώς.

Λόγω της έξαρσης της πανδημίας του COVID-19 διεθνώς αλλά και στη χώρα μας και με την όλο και αυξανόμενη ανάγκη λήψης περιοριστικών μέτρων όσον αφορά τις μετακινήσεις και τις εκ του σύνεγγυς συναλλαγές, προκειμένου να διασφαλιστεί ο περιορισμός της διασποράς, πολλά κράτη αναγκάστηκαν βιαίως να προσαρμοστούν στα προστάγματα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και στην άμεση αξιοποίηση των εργαλείων της. Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις δημοσίων υπαλλήλων για το φαινόμενο της διαφθοράς, τα αίτια και τις επιπτώσεις αυτού, καθώς και εάν η εισαγωγή και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στο χώρο της Δημόσιας Διοίκησης, ειδικά εντός των υφιστάμενων αντικειμενικών συνθηκών, οδηγούν στον περιορισμό του.

Ως προελέχθη, η αντιμετώπιση και ο περιορισμός του φαινομένου της διαφθοράς αποτελούν διαχρονικά ζητούμενα στα πλαίσια της βελτιστοποίησης της άσκησης της Δημόσιας Διοίκησης. Εντούτοις, η διεθνής έρευνα έχει καταδείξει ότι δεν υπάρχει κοινή φόρμουλα για τον περιορισμό, πόσω μάλλον για την εξάλειψη του φαινομένου, λόγω των

διαφορετικών ποιοτικών χαρακτηριστικών του φαινομένου από χώρα σε χώρα. Ένα μέτρο που κρίνεται επιτυχές προς αυτό το στόχο σε ένα κράτος δεν είναι απαραίτητο ότι θα κριθεί ως επιτυχές αν εφαρμοστεί και σε άλλο κράτος. Η παρούσα έρευνα κρίνεται ως σημαντική υπό το πρίσμα της αναζήτησης μιας μεθόδου οριζόντιας αντιμετώπισης του φαινομένου σε όλα τα κράτη και ειδικότερα μέσω της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Η έρευνα μας εστιάζει στα αίτια και τους παράγοντες που συντελούν στην εμφάνιση του φαινομένου της διαφθοράς και στις επιπτώσεις του φαινομένου, καθώς και στη θετική ή μη συμβολή της εδραίωσης και λειτουργίας των νέων τεχνολογιών στη Δημόσια Διοίκηση ως προς την καταπολέμησή του.

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε έξι κεφάλαια και αναλυτικότερα: Τα μετά την εισαγωγή κεφάλαια αφιερώνονται στην ανάλυση, βάσει της βιβλιογραφίας, των βασικών στοιχείων της εργασίας. Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο αφορά την ανάλυση βασικών στοιχείων της έννοιας της διαφθοράς. Γίνεται προσπάθεια να οριστεί το φαινόμενο, να καταγραφούν οι διακρίσεις και οι τύποι της διαφθοράς, οι παράγοντες που επηρεάζουν την έκτασή του, να αναλυθούν οι δείκτες μέτρησης του φαινομένου και τέλος, να εντοπιστούν οι οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του. Εν συνεχεία, το δεύτερο κεφάλαιο αφορά την έκθεση της έννοιας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, την ανάλυση των δεικτών μέτρησης της ανάπτυξής της και της σχέσης της με το φαινόμενο της διαφθοράς. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο θεσμό του ΕΦΚΑ, με δεδομένη τη διενέργεια έρευνας στις Γ' και Δ' Διευθύνσεις Ανατολικής Αττικής. Στο τέταρτο κεφάλαιο εκτίθεται η μεθοδολογία της διεξαχθείσας έρευνας. Στο πέμπτο διενεργείται η ποσοτική ανάλυσή της, ενώ στο έκτο κεφάλαιο καταγράφονται τα εξαχθέντα συμπεράσματα, αναφέρονται οι περιορισμοί της έρευνας και κατατίθενται ορισμένες συγκεκριμένες προτάσεις για περαιτέρω έρευνα στο μέλλον.

Κεφάλαιο 1

Το φαινόμενο της διαφθοράς

1.1 Εισαγωγή

Όλα τα σύγχρονα κράτη έχουν καταβάλει τις τελευταίες δεκαετίες πολλές προσπάθειες για τον περιορισμό του φαινομένου της διαφθοράς, προβαίνοντας σε υπογραφή διεθνών συμβάσεων, συστήνοντας διεθνείς οργανισμούς και αναπτύσσοντας μηχανισμούς για την καταπολέμησή του. Το πρόβλημα της διαφθοράς αφορά το σύνολο των αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων κρατών, είναι δηλαδή διεθνές πρόβλημα, και δεν απασχολεί αποκλειστικά τα ανεπτυγμένα, δυτικά κράτη. Αντιθέτως, στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου και οι μηχανισμοί ελέγχου είναι ασθενείς και η τεχνολογική πρόοδος δεν έχει καταστεί δυνατό να συμβάλει στον περιορισμό του φαινομένου, η έκταση και οι επιπτώσεις της διαφθοράς είναι ακόμα μεγαλύτερες. Η παρούσα ενότητα αποσκοπεί στην εξιχνίαση των ριζών του φαινομένου και των συνθηκών που επιτρέπουν την εξάπλωσή του, καθώς και στη διάγνωση των επιπτώσεων που έχει σε διάφορα επίπεδα ενός κράτους και μιας κοινωνίας. Παράλληλα, δίνεται στα πλαίσια της έρευνας γενικά έμφαση στις επιδράσεις της διαφθοράς στα συστήματα δημόσιας διοίκησης και γίνεται λόγος για τους μηχανισμούς και τα εργαλεία που είναι πιθανό να συμβάλλουν στο υπάρχον διοικητικό σύστημα δημόσιας διοίκησης και να συντείνουν στην πειθαρχία των σχέσεων δημόσιας διοίκησης (Τάχος, 1996).

1.2 Ορισμός της διαφθοράς και ανάλυση των προϋποθέσεων της

Η διαφθορά είναι ένα σύνθετο φαινόμενο πολλαπλών διαστάσεων, καθώς δεν έχει μόνο νομική και οικονομική διάσταση, αλλά και πολιτική και ηθική. Σημειώνεται πως είναι ιστορικά τεκμηριωμένο ότι η διαφθορά δεν αποτελεί φαινόμενο της σύγχρονης εποχής. Ήταν ευρύτατα παρούσα και κατά την αρχαιότητα. Μάλιστα, ακόμα και κατά τα πρώτα βήματα του ανθρώπινου πολιτισμού αναγνωρίζεται ότι όποιος κατέχει θέση άσκησης δημόσιας εξουσίας, δελεάζεται να τη χρησιμοποιήσει για ιδιωτικό όφελος.

Επιπροσθέτως, έχει ως φαινόμενο ευρύ πεδίο εφαρμογής, με αποτέλεσμα ο εννοιολογικός προσδιορισμός της έννοιας καθίσταται δυσχερής (Johnston, 1996). Συνεπώς, δεν είναι εύκολο να υπάρξει ενιαίος, κοινά και διεθνώς συμφωνηθείς ορισμός για το φαινόμενο, που ανταποκρίνεται σε κάθε μορφή, τύπο και βαθμό εκδήλωσής της. Αντιθέτως, ο

εκάστοτε διεθνής οργανισμός, αλλά και ερευνητής που ασχολείται με τη διαφθορά, ακολουθούν τον δοθέντα από εκείνους ορισμό της έννοιας.

Ο κλασικός ορισμός του φαινομένου έχει διατυπωθεί από την Παγκόσμια Τράπεζα, κατά την οποία ως διαφθορά του δημόσιου τομέα ορίζεται η κατάχρηση δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος. Ο ορισμός που έχει δοθεί από την Παγκόσμια Τράπεζα έχει λειτουργική προοπτική και εκφράζει την βούληση της Τράπεζας για εκτενή προσέγγιση όσον αφορά την καταπολέμηση της διαφθοράς. Κατά τον ορισμό αυτό, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται ο δημόσιος τομέας, όπως φαίνεται από τη διατύπωσή του, ενώ η πλειοψηφία των ορισμών που αξιολογούνται στη βιβλιογραφία αποτελούν παραλλαγές του παραπάνω ορισμού.

Ο ορισμός σχετίζει το φαινόμενο της διαφθοράς με τη συμπεριφορά ενός δημόσιου λειτουργού, ο οποίος δύναται να αποτελέσει το αντικείμενο ή το υποκείμενο στα περιστατικά διαφθοράς (*World Bank 1997*). Αναφορικά με τον ορισμό, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα ακόλουθα: Όταν γίνεται λόγος για «ιδιωτικό όφελος» αφορά στην απολαβή χρημάτων ή λοιπών περιουσιακών στοιχείων, αλλά μπορεί κάλλιστα να αναφέρεται και στην αύξηση κοινωνικής ισχύος που απολαμβάνει ένα πρόσωπο. Σε πολλές περιπτώσεις δε, είναι δυνατό να χορηγούνται υποσχέσεις για τακτοποίηση στο μέλλον τρίτων προσώπων, ήτοι της οικογένειας ή των φίλων του προσώπου που εμπλέκεται στο περιστατικό της διαφθοράς. Επομένως, δεν είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη της διαφθοράς να υπάρχει άμεσο ή και χρηματικό όφελος. Αναφορικά με τη «δημόσια εξουσία», πρόκειται για την άσκηση καθηκόντων εκ μέρους των κρατικών λειτουργών, διορισμένων σε θέσεις εντός του δημοσίου τομέα, ή εκλεγθέντων πολιτικών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο ορισμός της Παγκόσμιας Τράπεζας αναφέρεται στη γραφειοκρατική αλλά και στη πολιτική διαφθορά. Εν συνεχεία, η «κατάχρηση» ως όρος χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά, η οποία αποτελεί απόκλιση από το επίσημο καθήκον του κρατικού λειτουργού. Η συμπεριφορά αυτή είναι αντίθετη με το υφιστάμενο πλαίσιο ανεπίσημων κανόνων, όπως αναφέρονται στους καθιερωμένους κώδικες συμπεριφοράς και δεοντολογίας. Η κατάχρηση στην οποία κάνει λόγο ορισμός αναφέρεται γενικά στην εις βάρος του κοινού καλού εξυπηρέτηση προσωπικών βλέψεων.

Σε αυτό το σημείο, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στους δοθέντες από λοιπούς διεθνείς οργανισμούς και ερευνητές ορισμούς της διαφθοράς. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο παραθέτει τον ανωτέρω ορισμό που παρέχει η Παγκόσμια Τράπεζα. Ο ορισμός που δίνουν στο φαινόμενο της διαφθοράς τα Ηνωμένα Έθνη είναι πιο ευρύς, εκφράζοντας τις διάφορες εκφάνσεις του. Η επιλογή αυτή είναι συνειδητή, λόγω του ρόλου των Ηνωμένων Εθνών στην

διεθνή κινητοποίηση για την αντιμετώπιση της διαφθοράς, καθώς ως φαινόμενο αποτελεί ένα ζήτημα που αφορά και ταλανίζει την πλειοψηφία των κρατών μελών, αλλά και μία απειλή στις βασικές αξίες του Οργανισμού όπως είναι η σταθερότητα δημοκρατικών θεσμών, η προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και την αξιοπιστία των θεσμικών δομών. Ειδικότερα, κατά τον ΟΗΕ, ως διαφθορά θεωρείται η κατάχρηση δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος μέσω της δωροδοκίας ή του χρηματισμού, του εκβιασμού, της άσκησης επιρροής, του νεποτισμού, της απάτης, των παράτυπων πληρωμών προκειμένου να επιταχυνθούν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, ή να επιτευχθεί η κατάχρηση ή υπεξαίρεση χρημάτων (*United Nations Development Programme 1999*, σελ. 7). Όπως και ο ορισμός της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο ορισμός του ΟΗΕ έχει ως επίκεντρο το δημόσιο τομέα, αλλά ταυτόχρονα δεν λαμβάνει υπόψη την επικράτηση της διαφθοράς και στον ιδιωτικό τομέα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έδωσε έναν πιο πρόσφατο ορισμό της διαφθοράς δια ανακοίνωσής της (*European Commission, 2011*), ορίζοντάς την ως την κατάχρηση εξουσίας για ιδιωτικό όφελος, εντάσσοντας έτσι στην έννοια και τον ιδιωτικό τομέα. Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), ενώ προβαίνει σε επισήμανση της πληθώρας των ορισμών που έχουν δοθεί στη βιβλιογραφία για τη διαφθορά με βάση πολιτισμικούς, θεσμικούς και άλλους παράγοντες, προβαίνει στην αναγνώριση ότι ο ορισμός που έχει δοθεί για το φαινόμενο, ως «η κατάχρηση δημόσιου ή ιδιωτικού αξιώματος για προσωπικό όφελος» ενδέχεται να αποδειχθεί χρήσιμος σε επίπεδο ασκήσεως πολιτικής, όπως και για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών κατά του φαινομένου της διαφθοράς.

Ομοίως ο Nye (1967), είχε εντοπίσει την ανάγκη για έναν περισσότερο λειτουργικό ορισμό της διαφθοράς, ώστε να μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την άσκηση πολιτικής. Συνεπώς, όρισε τη διαφθορά ως τη συμπεριφορά, κατά την οποία εντοπίζεται απόκλιση από τα επίσημα καθήκοντα του εκάστοτε δημόσιου λειτουργού (εκλεγμένου ή διορισμένου), εξαιτίας ιδιωτικών βλέψεων (ή προσωπικών, ή υπέρ στενών συγγενών ή υπέρ ιδιωτικής κλίμακας), ώστε να αποκτηθεί πλούτος ή κοινωνική αναγνώριση. Ο Johnston (1997) όρισε τη διαφθορά ως το φαινόμενο κατάχρησης δημόσιας εξουσίας ή δημόσιων πόρων επί τω τέλει της χρήσης παράνομων μορφών επιρροής πολιτικής εκ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων. Ο Tanzi (1998) συμφωνεί με το δοθέντα ορισμό της Παγκόσμιας Τράπεζας, ως παρατέθηκε ανωτέρω, προσθέτοντας έναν χαρακτηρισμό για τις λεγόμενες «πρακτικές διαφθοράς», οι οποίες είναι οι παράνομες και ανήθικες δραστηριότητες ενός γραφειοκράτη ή ενός ατόμου που απολαμβάνει πολιτικής εξουσίας.

Θα πρέπει να επισημανθεί βέβαια, ότι οι ανωτέρω ορισμοί, ιδίως εκείνος που δίνεται από την Παγκόσμια Τράπεζα και υιοθετείται από πολλούς διεθνείς οργανισμούς και ερευνητές, χρήζουν κάποιας κριτικής. Ειδικότερα, ο ορισμός αυτός επικρίνεται ως πολιτισμικά μεροληπτικός, όπως και πολλοί συναφείς με αυτόν ορισμοί. Το αυτό μπορεί να υποστηριχθεί και για τους δείκτες μέτρησης της διαφθοράς που κατασκευάζονται με βάση τις ίδιες σκέψεις, και τους οποίους θα δούμε αναλυτικότερα κατωτέρω. Όπως σημειώνεται και σε άλλο σημείο της παρούσας, είναι γεγονός ότι μία ενέργεια που εκλαμβάνεται με βάση τα δυτικά πρότυπα ως πράξη διαφθοράς, σε άλλα κράτη δεν χαρακτηρίζεται ομοίως και αυτό αποτελεί πρόβλημα για όλες τις «γενικά» εκφρασμένες θεωρίες, ο οποίες ωστόσο γίνονται ευρέως αποδεκτές. Τούτο είναι λογικό, λόγω των διαφορών που εντοπίζονται μεταξύ των κοινωνικών και πολιτισμικών προτύπων των χωρών.

Κατά τον Aidt, για να υπάρξει διαφθορά είναι απαραίτητο να πληρούνται τουλάχιστον τρεις προϋποθέσεις:

- Διακριτική ισχύς. Ο εμπλεκόμενος δημόσιος λειτουργός πρέπει να έχει την εξουσία να σχεδιάζει ή να διαχειρίζεται διοικητικές ρυθμίσεις και πολιτικές με ένα διακριτικό τρόπο.
- Οικονομικές πρόσοδοι. Η διακριτική ισχύς του δημόσιου λειτουργού πρέπει να επιτρέπει την απόσπαση οικονομικών προσόδων ή τη δημιουργία οικονομικών προσόδων που μπορούν να αποσπαστούν.
- Αδύναμοι θεσμοί. Τα κίνητρα που είναι ενσωματωμένα στους πολιτικούς, διοικητικούς και νομικούς θεσμούς πρέπει να είναι τέτοια που οι δημόσιοι λειτουργοί να έχουν κίνητρο να εκμεταλλευτούν τη διακριτική τους ισχύ με σκοπό την απόσπαση ή τη δημιουργία προσόδων (Βαβούρας, 2016).

Η παρουσία της διαφθοράς τείνει να γίνεται ακόμα πιο φανερή εκεί όπου είναι αδύναμοι οι θεσμοί και οι πολιτικές της Κυβέρνησης επιτρέπουν τη δημιουργία προσόδου (World Bank 1997). Οι θεσμικές παθογένειες ήδη από τα αρχικά στάδια της διερεύνησης του φαινομένου θεωρήθηκαν ως ο σημαντικότερος παράγοντας αύξησης των δυνατοτήτων των δημοσίων υπαλλήλων για προσοδοθηρία (Βαβούρας 2013). Η διαφθορά αποτελεί παράγοντα της κυβερνητικής αποτυχίας μέσω της διάβρωσης των θεσμών του Δημοσίου, την κοινωνική αστάθεια και την αύξηση της φτώχειας που παρακαλύουν τη βιώσιμη ανάπτυξη (United Nations Development Programme 2008). Επομένως, η διαφθορά είναι σύμπτωμα υποκείμενων

θεσμικών αδυναμιών, παράλληλα σύμφωνα με τα όσα ορίζει η Παγκόσμια Τράπεζα, αποτελεί και τροχοπέδη στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

1.3 Διακρίσεις και τύποι της διαφθοράς

Σύμφωνα με το διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό Διεθνής Διαφάνεια (Transparency International), η διαφθορά, με βάση την ποσότητα του χρήματος που χάνεται και τον τομέα που λαμβάνει χώρα, διακρίνεται σε:

- Μεγάλη διαφθορά (grand corruption), η οποία συνίσταται από τις πράξεις που λαμβάνουν χώρα σε ανώτερα ή υψηλά επίπεδα της κυβέρνησης, που διαστρεβλώνει τις πολιτικές της ή την κεντρική λειτουργία του κράτους και παρέχει τη δυνατότητα στην πολιτική ηγεσία να ωφελείται εις βάρος του δημόσιου συμφέροντος.
- Μικρή διαφθορά (petty corruption), η οποία αναφέρεται στην σε καθημερινή έκταση κατάχρηση της ανατεθειμένης εξουσίας εκ μέρους των χαμηλόβαθμων ή μεσαίας βαθμίδας κρατικών αξιωματούχων κατά τις συναλλαγές τους με τους απλούς πολίτες.
- Πολιτική διαφθορά (political corruption), η οποία συνίσταται στη χειραγώγηση των πολιτικών, θεσμών και κανόνων διαδικασίας όσον αφορά την κατανομή των πόρων και τη χρηματοδότηση, εκ μέρους των φορέων της πολιτικής, οι οποίοι καταχρώνται τη θέση τους προκειμένου να στηρίξουν την εξουσία, την κοινωνική τους κατάσταση και τον πλούτο τους (Βαβούρας, 2016).

Η διαφθορά καλύπτει ένα μεγάλο αριθμό περιπτώσεων οι οποίες μπορούν να ταξινομηθούν στους εξής τύπους:

- Δωροδοκία-Χρηματισμός: Πρόκειται για τη διαφθορά δια διευκολύνσεων στις οποίες προβαίνουν δημόσιοι λειτουργοί και για την παροχή των σχετικών υπηρεσιών δέχονται πληρωμή, σε χρήμα ή σε είδος, από τους διοικούμενους που επωφελούνται.
- Κατάχρηση-Υπεξαίρεση χρημάτων: Αφορά την διάπραξη της κλοπής δημόσιων πόρων από πρόσωπα στα οποία έχει ανατεθεί η διαχείριση των πόρων αυτών.
- Απάτη: Διενεργείται δια της απόκρυψης ή της διαστρέβλωσης πληροφοριών από δημόσιους λειτουργούς για ίδιο όφελος, και στα πλαίσιά της εντάσσεται και ο στρουθοκαμηλισμός των λειτουργών αυτών στη διάπραξη οικονομικών εγκλημάτων.

- Εκβιασμός: Αποτελεί την εκβιαστική απόσπαση χρημάτων από ιδιώτες, επιχειρήσεις κλπ., με τη μορφή «δώρων» ή πληρωμών «κάτω από το τραπέζι».
- Ευνοιοκρατία-Νεποτισμός: Η αξιοποίηση της δημόσιας εξουσίας προκειμένου να αντληθεί όφελος από την οικογένεια ή από φιλικά πρόσωπα των ατόμων που κατέχουν δημόσια εξουσία.

Είναι λοιπόν προφανές ότι η διαφθορά δεν συνδέεται αποκλειστικά με χρηματισμούς ή δωροδοκίες ή έστω με ατομικά οφέλη, αφού σε αρκετές περιπτώσεις τα πρόσωπα που επωφελούνται είναι η οικογένεια, οι φίλοι, το πολιτικό κόμμα κ.α. Διακρίνοντας εκ της θέσεως του εκάστοτε δημόσιου λειτουργού που εμπλέκεται σε περιστατικό διαφθοράς, μπορούμε να διακρίνουμε τη διαφθορά σε «πολιτική» (political) και «γραφειοκρατική» (bureaucratic). Η πρώτη απαντάται στα ανώτατα επίπεδα των πολιτικών αρχών (όπως σε αρχηγούς κρατών, υπουργούς, ανώτατους κρατικούς λειτουργούς), ενώ η δεύτερη γίνεται από το προσωπικό της δημόσιας διοίκησης κατά την καθημερινή παροχή υπηρεσιών (π.χ. εντός νοσοκομείων, τελωνείων, εφοριών, πολεοδομιών κλπ.) (Βαβούρας, 2016).

1.4 Παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση του φαινομένου

Πολλοί είναι οι παράγοντες που σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία θεωρείται ότι επηρεάζουν την έκταση της διαφθοράς σε μια χώρα, όπως είναι η μορφή (δημοκρατική ή μη) και η ποιότητα της διακυβέρνησης (βαθμός πολιτικής λογοδοσίας, επίπεδο πολιτικής κουλτούρας, βαθμός πολιτικής σταθερότητας κ.α.), η ποιότητα του θεσμικού πλαισίου, η αποτελεσματικότητα του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, το επίπεδο ανταγωνισμού, ο βαθμός παγκοσμιοποίησης και οικονομικής ανάπτυξης, η έκταση και η δομή του δημόσιου τομέα, τα πολιτικά χαρακτηριστικά, το υφιστάμενο σύστημα αξιών, η γεωγραφία (έκταση, θέση, φυσικοί πόροι κ.α.) καθώς και η ιστορία (αποικιοκρατική παράδοση κ.α.), η οποία επηρεάζει τα πολιτισμικά πρότυπα που σχετίζονται με τις ακολουθούμενες πρακτικές διαφθοράς (Βαβούρας, 2016).

Η διαφθορά αποτελεί ένα πολύπλευρο και σύνθετης φύσης φαινόμενο, που, ως προαναφέρθηκε, συναντάται σε όλους τους πολιτισμούς. Μολαταύτα, μόλις τις τελευταίες δεκαετίες άρχισαν να αφιερώνονται ερευνητικοί πόροι για την εξέτασή του. Παρόλο που η επιρροή των προεκτεθέντων παραγόντων που επηρεάζουν την έκταση της διαφθοράς σε μία χώρα επηρεάζονται οι ίδιοι από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που εμφανίζει η κάθε χώρα, είναι δυνατός ο εντοπισμός ορισμένων βασικών κινητήριων δυνάμεων που επιτρέπουν τη

δημιουργία της διαφθοράς. Μία βάση παρέχεται από την εξέταση των χαρακτηριστικών των πιο διεφθαρμένων χωρών (όπως αποτυπώνονται και στη συνέχεια της παρούσης), οι οποίες είναι κατ' αποκλειστικότητα αναδυόμενες ή σε μεταβατικό στάδιο σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο χώρες. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι: α) τα χαμηλά εισοδήματα, β) οι κλειστές οικονομίες, γ) η χαμηλή ελευθερία των πολυμέσων, δ) η εκτεταμένη επιρροή των θρησκειών (οι χώρες του προτεσταντισμού έχουν χαμηλότερο επίπεδο διαφθοράς, και ε) το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (κατά Kettl, 2000).

Εντούτοις, παραμένει το πρόβλημα στη δυσχέρεια της σαφούς εκτίμησης του φαινομένου της διαφθοράς, καθώς δεν είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ένα γεγονός από μόνο του ως ικανό για την εμφάνιση και ανάπτυξή του. Η διαφθορά αποτελεί πάντοτε το αποτέλεσμα μιας μακράς σειράς διάφορων αλληλένδετων παραγόντων που συνήθως παρουσιάζουν και σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Ωστόσο, στην παρούσα ακολουθεί μία προσέγγιση των παραγόντων αυτών και η εξέταση της επιρροής τους στο βαθμό διαφθοράς ενός κράτους.

1.4.1 Θεσμικό πλαίσιο

Οι αδυναμίες ή ατέλειες του θεσμικού πλαισίου θεωρήθηκαν ήδη από τα πρώτα στάδια της έρευνας του φαινομένου της διαφθοράς ως ο σημαντικότερος παράγων που αυξάνει τις δυνατότητες των δημόσιων λειτουργιών για προσοδοθηρία. Η διαφθορά είναι και σύμπτωμα αλλά και αίτιο της ανεπαρκούς λειτουργίας της δημοκρατίας. Έτσι, οι δημοκρατικοί θεσμοί θεωρούνται σημαντικός παράγων στον περιορισμό της διαφθοράς.

Μπορεί λοιπόν ως ένα βαθμό να χαρακτηριστεί η διαφθορά και ως συστημικό φαινόμενο. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι η διαφθορά έχει εκλείψει στις πολιτικά αναπτυγμένες κοινωνίες. Κατά την επικρατέστερη άποψη, η πολιτική ανάπτυξη και ειδικότερα η δημοκρατία περιορίζει τη διαφθορά, κυρίως την πολιτική και την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων, διαμέσου της αύξησης του ανταγωνισμού για την κατάληψη των πολιτικών αξιωμάτων, ο οποίος βέβαια προϋποθέτει την ευρεία δημοκρατική συμμετοχή (Βαβούρας, 2016).

Η διακυβέρνηση και η θεσμική δομή χρησιμοποιούνται ευρέως σήμερα ως θεμελιώδη στοιχεία για τη μέτρηση της απόδοσης, της σταθερότητας, της νομιμότητας και της συνεκτικότητας των πολιτειακών δομών και των διοικητικών συστημάτων. Η θεώρηση αυτή παρέχει τη δυνατότητα διασύνδεσης της διακυβέρνησης με ζητήματα όπως η συμμετοχική ανάπτυξη, ο εκδημοκρατισμός, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η καταπολέμηση της διαφθοράς,

που προωθούνται και από διεθνείς οργανισμούς ως πολιτικές στήριξης της καλής διακυβέρνησης. Η καλή διακυβέρνηση ενισχύει την ύπαρξη δημοκρατικών δομών εξουσίας και περιορισμένης διαφθοράς. Οι δύο αυτοί παράγοντες αποτελούν και τις βασικές παραμέτρους διαμέσου των οποίων η διακυβέρνηση μπορεί να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη.

1.4.2 Οικονομική ανάπτυξη

Παράλληλα, η οικονομική ανάπτυξη επηρεάζει το σύστημα διακυβέρνησης, καθώς οδηγεί σε αύξηση του επιπέδου της δημοκρατίας και σε περιορισμό της διαφθοράς, που με τη σειρά τους ενισχύουν την ποιότητα της διακυβέρνησης. Υπάρχει δηλαδή μια «ανάδραση» μεταξύ των μεταβλητών αυτών που δεν μπορεί να αγνοείται. Πλέον, αποτελεί γενική αποδοχή της θεωρίας ότι τα προβλήματα που ταλανίζουν τη διακυβέρνηση και τα ζητήματα της οικονομικής πολιτικής, της διαφθοράς και της οικονομικής απόδοσης μιας χώρας έχουν στενή μεταξύ τους σύνδεση δημιουργώντας κατά περίπτωση «φαύλους» ή «ενάρετους» κύκλους. Παρατηρείται συχνά ότι δια της επίλυσης ενός εξ αυτών επηρεάζεται άμεσα η επίλυση κάποιου άλλου και η χειροτέρευση κάποιου εξ αυτών συνήθως προκύπτει ως άμεση ή έμμεση συνέπεια της χειροτέρευσης άλλου. Αυτή η αυτοτροφοδοτούμενη αλληλεξάρτηση μεταξύ διακυβέρνησης και οικονομικής ανάπτυξης καθιστά αναγκαία την ολιστική και όχι τη μεμονωμένη προσέγγισή τους (Βαβούρας, 2016).

Ο βαθμός της οικονομικής δραστηριότητας μιας χώρας έχει συνδεθεί με τη διαφθορά ως αντιθέτως εξελισσόμενα μεγέθη. Ειδικότερα, έχει σημειωθεί ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας σε μία χώρα, τόσο υψηλότερος σημειώνεται ο βαθμός εξουσίας των υπαλλήλων της δημόσιας εξουσίας στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ως αποτέλεσμα της ανωτέρω εξέλιξης, καταγράφονται περιπτώσεις όπου συναλλασσόμενοι με το κράτος πολίτες είναι διατεθειμένοι ή αναγκάζονται να καταβάλουν ή να προσφέρουν πληρωμές στους υπαλλήλους προκειμένου να αποφύγουν κρατικούς περιορισμούς στην εξέλιξη των υποθέσεών τους.

Επιπροσθέτως, όπως και η οικονομική δραστηριότητα ενός κράτους, έτσι και η διαφθορά επηρεάζεται άμεσα από την υπάρχουσα νομισματική πολιτική. Έρευνα που έχουν διεξάγει οι Goel και Nelson (2002) έχει αναδείξει ισχυρή σύνδεση μεταξύ της νομισματικής πολιτικής και της διεφθαρμένης δραστηριότητας. Σύμφωνα με τα ευρήματά τους, κράτη που έχουν εγκαταστήσει επαρκές σύστημα ελέγχου στα πλαίσια του χρηματοπιστωτικού τομέα (και απολαμβάνουν μικρής έκτασης άτυπη οικονομία ή μαύρη αγορά) εμφανίζουν πιο ισχυρή

διαφθορά από άλλα κράτη. Επιπροσθέτως, σε χώρες όπου υπάρχει μεγαλύτερη οικονομική και πολιτική ελευθερία, διαπιστώνεται αντίστοιχα χαμηλότερη διαφθορά.

1.4.3 Κρατική ισχύς

Δια της ανάλυσης της έννοιας της διαφθοράς έχει προκύψει το συμπέρασμα ότι το φαινόμενο συνδέεται άμεσα με την κρατική ισχύ. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι ένας εκτεταμένος δημόσιος τομέας σε μία χώρα συνδέεται με αυξημένη διαφθορά στη συγκεκριμένη χώρα. Αντίθετα μάλιστα, ορισμένες εμπειρικές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ένας εκτεταμένος δημόσιος τομέας μπορεί να συνδέεται με μικρότερη διαφθορά, γεγονός που μπορεί να οφείλεται στην αυξημένη επαγρύπνηση των πολιτών και στην ενίσχυση των θεσμών που αναπτύσσονται ως αντίβαρα αυτής της μεγάλης έκτασης του δημόσιου τομέα. Στο πλαίσιο αυτό, δεν υποδηλώνεται από κάποιο στοιχείο ότι δια του περιορισμού του κράτους επιτυγχάνεται αναγκαστικά και η μείωση της διαφθοράς. Σημαντικότερη επίδραση στην έκταση της διαφθοράς φαίνεται να ασκούν οι τρόποι με τους οποίους το κράτος επιτελεί τις λειτουργίες του, παρά η έκταση των δραστηριοτήτων του (Βαβούρας, 2016).

Στο σημείο αυτό μπορούμε να αναφερθούμε σε ένα σημαντικό παράγοντα του φαινομένου διαφθοράς, που συνδέεται άμεσα με τους ανωτέρω εκτεθέντες παράγοντες της οικονομικής δραστηριότητας και του μεγέθους ενός κρατικού τομέα. Ειδικότερα, η κοινωνική και η οικονομική κατάσταση των κυβερνητικών αξιωματούχων και των δημοσίων υπαλλήλων, όπως διαμορφώνονται με βάση τη γενικότερη οικονομική κατάσταση μιας χώρας και το βαθμό κρατικής ισχύος που εντοπίζεται εντός των ορίων της, δύναται να επηρεάσει την εμφάνιση περιπτώσεων διαφθοράς. Συγκεκριμένα, χαμηλόμισθοι δημόσιοι υπάλληλοι, οι οποίοι δεν αμείβονται επαρκώς αλλά σε αναλογία πάντα με το εθνικό προϊόν, ενδέχεται να υποκύψουν ή και να αναζητήσουν αμοιβές μέσω της διαφθοράς με στόχο τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης. Παράλληλα, μελέτη των Kaufmann και Gray (1998) φέρει στην επιφάνεια το γεγονός ότι ο περιορισμένος εποπτικός έλεγχος ενός κράτους, λόγω του μικρού αριθμού υπαλλήλων που απασχολεί, συντείνει άμεσα στην αύξηση των ποσοστών της διαφθοράς, καθώς οι υπάλληλοι δεν επαρκούν ώστε να ανταποκριθούν στις υφιστάμενες ανάγκες, λόγω και των παρεχόμενων αμοιβών. Το γεγονός αυτό απαντάται ως επί το πλείστον στις αναπτυσσόμενες χώρες οι οποίες, ως ήδη σημειώθηκε, αντιμετωπίζουν και τα σημαντικότερα προβλήματα διαφθοράς, όπου και το εγχώριο προϊόν, περιορισμένο από τα χαμηλά φορολογικά έσοδα, δεν επαρκεί για τη σωστή ανταμοιβή των τοπικών αξιωματούχων.

Μολαταύτα, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι οι χαμηλοί μισθοί αποτελούν το σημαντικότερο πρόβλημα, καθώς, αντιθέτως, η κακή κατάσταση ενός δημοσίου τομέα, ως αποτέλεσμα του πολιτικού «υπερπληθυσμού» των δημοσίων υπαλλήλων, είναι επίσης παράγοντας ανάπτυξης της διαφθοράς, λόγω της απομάκρυνσης των τελευταίων από τα χρηστά, ηθικά, επαγγελματικά πρότυπα (Kaufmann, 1998). Τα μόλις προαναφερθέντα επιβεβαιώνονται και από τον Kettl (2000) ο οποίος αρχικά υπογραμμίζει ότι το επίπεδο των μισθών των υπαλλήλων επηρεάζει το ενδεχόμενο εμφάνισης φαινομένων διαφθοράς και λήψης δωροδοκιών: Όσο καλύτερη είναι η αμοιβή τόσο λιγότερες πιθανότητες συγκεντρώνει η εμφάνιση της διαφθοράς. Όμως, και ένας υψηλότερος μισθός μπορεί να οδηγήσει στο αποτέλεσμα να ενισχύεται η διαπραγματευτική θέση ενός υπαλλήλου, και να λαμβάνει ο τελευταίος μεγαλύτερου μεγέθους δωροδοκίες. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνάς του, δεν είναι δυνατό να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η αύξηση των μισθών θα οδηγούσε εκ του ασφαλούς σε λιγότερη διαφθορά, κάτι που συντείνει στην ενίσχυση του συμπεράσματος ότι η οικονομική κατάσταση των δημόσιων λειτουργών δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα, αλλά έναν από τους πολλούς παράγοντες που διαμορφώνουν το φαινόμενο της διαφθοράς.

1.4.4 Ατιμωρησία και χαλαρές ποινές

Θα πρέπει να τονιστεί ο αρνητικός ρόλος της ατιμωρησίας και των μη αποτρεπτικών ποινών που επιβάλλονται στην ανάπτυξη της διαφθοράς, ως συμπτώματα της αργής και κακής απονομής της δικαιοσύνης, ο οποίος γίνεται αντιληπτός και στους πολίτες. Ειδικότερα, σύμφωνα με ευρήματα έρευνας της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, στα πλαίσια του 1ου Φόρουμ Ακεραιότητας -1st Integrity Forum- (2021), οι ερωτηθέντες κατά 85% εντόπισαν την ατιμωρησία των διεφθαρμένων ως σημαντικότερο παράγοντα ύπαρξης της διαφθοράς.

Στο φαινόμενο αυτό συμβάλλει ενίοτε η έλλειψη συντεταγμένου κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας αλλά και ισχυρού νομικού πλαισίου, που να δίνουν σαφείς ορισμούς για τη διαφθορά ως ποινικό αδίκημα, η μη εφαρμογή τυχόν υπαρχόντων αποτρεπτικών ποινών για τα αδικήματα που συνδέονται με τη διαφθορά, καθώς και η έλλειψη αποτελεσματικής και ουσιαστικής δίωξης των αδικημάτων αυτών. Επιπροσθέτως, η μη αποτελεσματική κυρωτική διαδικασία της διαφθοράς δημιουργεί κατάλληλο περιβάλλον για την έξαρση του φαινομένου, καθώς αυξάνεται αφενός η πιθανότητα συνέχισης των ενεργειών διαφθοράς των ήδη εμπλεκόμενων, αυξάνεται αφετέρου ο δελεασμός άλλων να συμμετέχουν στη διαφθορά, λόγω της επιδεικνυόμενης αναποτελεσματικότητας στην καταπολέμησή του.

1.4.5 Πολυνομία και κακονομία

Σημαντικό παράγοντα της έκτασης αποτελεί και η πολυνομία, η οποία χαρακτηρίζει πολλούς τομείς της ελληνικής δημόσιας πολιτικής. Συγκεκριμένα, πολυνομία εντοπίζεται σε διάφορους τομείς της δημόσιας πολιτικής και ειδικότερα εντός των τομέων της φορολογικής πολιτικής, της πολεοδομικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής και της πολιτικής κοινωνικών ασφαλίσεων και ιδίως των συντάξεων. Σύμφωνα με μελέτη των Σωτηρόπουλου, Χριστόπουλου (2016), η πολυνομία έχει οδηγήσει σε περαιτέρω γραφειοκρατία, στοιχεία που αμφότερα αποτελούν γόνιμο έδαφος για την διασπορά της διαφθοράς. Το αυτό εντοπίζεται διεθνώς, καθώς, κατά τον Kettl (2000) η διαφθορά επηρεάζεται άμεσα από την εκτενή νομοθεσία, από τα κενά που διαπιστώνονται στην εφαρμογή των διατάξεων αυτής, καθώς και στη δυσχέρεια ενιαίας ερμηνείας και εφαρμογής των νόμων. Τα ανωτέρω μπορεί να υποστηριχθεί ότι προκύπτουν από το γενικότερο πρόβλημα κουλτούρας.

1.4.6 Η κουλτούρα ως παράγοντας

Λόγω ακριβώς του προβλήματος κουλτούρας που εντοπίζεται στην περίπτωση της Ελλάδας, σε σύγκριση λόγου χάριν με τα κράτη κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, θα πρέπει να επισημανθεί ότι προς ουσιαστικής αντιμετώπισης της διαφθοράς προϋποτίθεται, μακροχρόνια, η μεταβολή της αντίληψης της εξουσίας του κράτους, τόσο εκ μέρους των πολιτών όσο και εκ μέρους των πολιτικών και δημοσίων λειτουργών. Τούτο γιατί η διαφθορά, στον ίδιο βαθμό και στις δύο διακρίσεις της («πολιτική» και «γραφειοκρατική»), έχει καταδείξει το σχηματισμό μιας στρεβλής αντίληψης σε ένα τμήμα των διοικούμενων αλλά και σε φορείς της πολιτείας όσον αφορά το ρόλο και το περιεχόμενο του κράτους και της κρατικής εξουσίας. Η σκοπούμενη μεταβολή των εδραιωμένων αντιλήψεων, που συνιστά κατά βάση ζήτημα πολιτικής και κοινωνικής ανάπτυξης, δεν είναι ευχερές να επιτευχθεί δια συγκυριακών πολιτικών, με δεδομένο ότι τελικά έχει ως προαπαιτούμενο την αποδοχή από την κοινωνία ενός νέου συστήματος προσδοκιών από το κράτος αλλά και το πολιτικό σύστημα, το οποίο θα πρέπει να προβεί σε αποβολή του πελατειακού του χαρακτήρα. Δηλαδή ως προϋπόθεση τίθεται η δομική μεταβολή της εδραιωμένης πολιτικής κουλτούρας, η οποία μπορεί να εκπληρωθεί μόνο μέσω μιας αρμόζουσας μακροχρόνιας στρατηγικής πολιτικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Μόνο έτσι μπορεί να υποστηριχθεί ότι θα έχουν τεθεί οι βάσεις μιας καλής διακυβέρνησης, ενός συστήματος που θα λειτουργεί όχι με βάση την εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπιμοτήτων και ιδιοτελών συμφερόντων (Βαβούρας, 2016).

Να τονιστεί βέβαια σε αυτό το σημείο, ότι από άποψη κουλτούρας η διαφθορά μπορεί να ορίζεται διαφορετικά, να γίνεται κατανοητή και να εκλαμβάνεται με διαφορετικούς τρόπους από χώρα σε χώρα, λόγω εδραιωμένων στο πέρασμα των δεκαετιών αντιλήψεων. Είναι μεγάλη η διαφορά της στάσης των λαών απέναντι στα φαινόμενα διαφθοράς και εντοπίζεται και στις συνθήκες, για παράδειγμα, του μη ανεκτικού Βορρά και του θερμού Νότου. Στις χώρες του Νότου, η διαφθορά έχει εντυπωθεί σε μέρη του πληθυσμού ως ένα φυσιολογικό, κοινωνικά αποδεκτό φαινόμενο. Διαφορές εντοπίζονται και στην ψυχοσύνθεση και τα έθιμα κάθε λαού. Σε ορισμένες κοινωνίες, ένα άτομο μπορεί να ευχαριστήσει ένα άλλο για την παροχή συγκεκριμένης υπηρεσίας με την προσφορά ενός δώρου και αυτή η κίνηση να αποτελεί έκφραση ευγένειας, ενώ σε άλλες χώρες θα χαρακτηριζόταν άμεσα ως εκδήλωση διαφθοράς. Είναι σημαντικός ο ρόλος της ηθικής αντίληψης (Σταυρόπουλος, 2013).

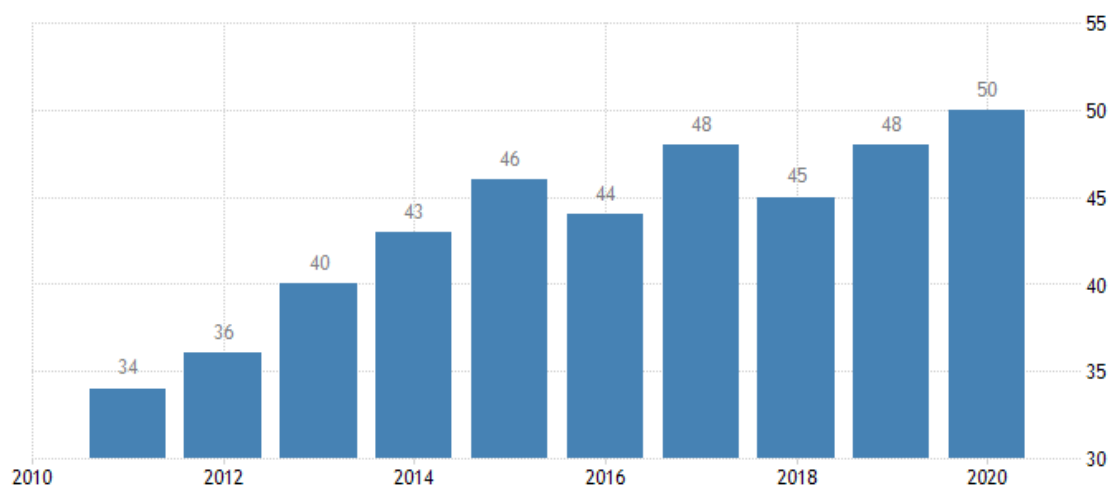
Στην περίπτωση της Ελλάδας, ως εξέχοντα αίτια της ανάπτυξης και της έντασης του φαινομένου της διαφθοράς εντοπίζονται τα προβλήματα της γραφειοπαθολογίας, της ανομίας και της πολυνομίας, της αργής απονομής της δικαιοσύνης, της βραδύτητας και της δυσλειτουργικότητας του κατασταλτικού μηχανισμού ελέγχου, αλλά και το έντονο πρόβλημα της έλλειψης κουλτούρας (Βενετσανοπούλου, 2014).

1.5 Ανάλυση των δεικτών μέτρησης της διαφθοράς

Ο δείκτης που είναι περισσότερο αποδεκτός και χρησιμοποιείται ευρύτερα για τη μέτρηση της διαφθοράς του δημόσιου τομέα στις διάφορες χώρες είναι ο «Δείκτης Αντίληψης Διαφθοράς» (Corruption Perceptions Index - CPI), ο οποίος καταρτίζεται από τον οργανισμό Διεθνής Διαφάνεια. Ο δείκτης εκτιμάται από το έτος 1995. Με αυτόν τον δείκτη γίνεται προσπάθεια να εκτιμηθεί ο βαθμός της διαφθοράς του δημόσιου τομέα όπως γίνεται αντιληπτός από τα άτομα, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν άμεσες μέθοδοι μέτρησης του φαινομένου *per se*. Η κλίμακα κατάταξης των χωρών είναι από 0 έως 100, όπου ο βαθμός 0 υποδηλώνει τη μέγιστη διαφθορά, ενώ όσο αυξάνει η τιμή του δείκτη υπάρχει η αίσθηση πως δεν υπάρχει διαφθορά στη συγκεκριμένη χώρα (Βαβούρας, 2016).

Στο διάγραμμα 1.1 κατωτέρω αποτυπώνεται η πορεία των τιμών του δείκτη για την Ελλάδα από το 2010 έως το 2020, όπου από το 34 ανέρχεται εσχάτως στο 50, δείγμα του γεγονότος του μεγαλύτερου βαθμού αντίληψης της διαφθοράς από τα άτομα στην μεταμνημονιακή περίοδο. Τούτο οφείλεται ίσως στη μεγαλύτερη επαγρύπνηση των πολιτών μπροστά σε φαινόμενα διαφθοράς μετά το πολυεπίπεδο σοκ της δημοσιονομικής κρίσης και των αρνητικών επιπτώσεων του φαινομένου, μάλλον όμως περισσότερο στον αποτελεσματικό

περιορισμό της διαφθοράς μέσω των μεγάλων διαρθρωτικών του δημοσίου τομέα και της πιο ενεργής συμβολής του Έλληνα νομοθέτη, σύμφωνα με διεθνείς επιταγές.

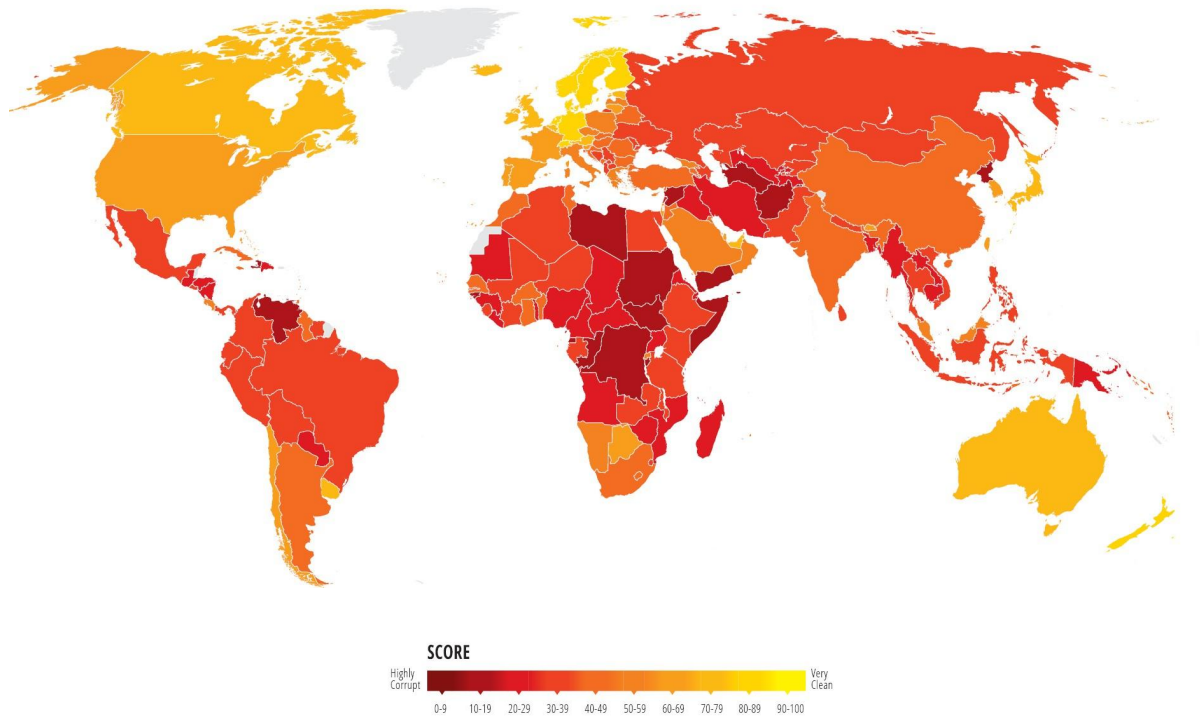
Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (Corruption Perceptions Index - CPI) για την Ελλάδα (2010-2020)

Διάγραμμα 1.1

Πηγή: ([Διεθνής Διαφάνεια](#), 2020)

Εξετάζοντας σε γενικότερο επίπεδο τα ευρήματα του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς ως έχει διαμορφωθεί το έτος 2020 και ειδικότερα αξιοποιώντας το χάρτη μετά του Γραφήματος 1.1, αποκτούμε μία πιο σαφή εικόνα για το φαινόμενο της διαφθοράς, όπως γίνεται αντιληπτό σε κάθε χώρα του κόσμου. Ο κατωτέρω χάρτης, στην κλίμακα 0 έως 100, όπως προεκτέθηκε, μας παρέχει έναν οδηγό προκειμένου να διαπιστώσουμε σε ποιες περιοχές το φαινόμενο της διαφθοράς είναι ιδιαίτερα οξυμένο και σε ποιες η εμφάνισή του είναι πιο ήπια. Ειδικότερα, ακροθιγώς αξίζει να αναφερθούμε στην Ελλάδα, η οποία με την τιμή 50 τοποθετείται άνω του μέσου όρου στο Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς, ενώ καθίσταται πρόδηλο ότι οι χώρες της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής υστερούν κατά πολύ αυτού. Αξίζει επίσης να αναφερθούμε στις τιμές των σκανδιναβικών χωρών, καθώς παρατηρείται ότι η Δανία, η Σουηδία και η Νορβηγία εντοπίζονται στο ανώτατο σκέλος του Δείκτη, γεγονός που θα μπορούσε να της χαρακτηρίσει ως κράτη-πρότυπα για την αντιμετώπιση του φαινομένου της διαφθοράς. Τούτο,

σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, εν μέρει οφείλεται μεν στις βέλτιστες πρακτικές που ακολουθούνται για την περιστολή του φαινομένου στα κράτη αυτά, σημαντικό ρόλο παίζει δε η διαμορφωμένη κουλτούρα των πολιτών κατά τη συναλλαγή τους με τους κρατικούς φορείς. Εντούτοις, το γεγονός της μεγάλης απόστασης των κρατών της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής με τις σκανδιναβικές χώρες υποδηλώνει τη σύνδεση του δείκτη της διαφθοράς με το ύψος των εισοδημάτων των κρατών.

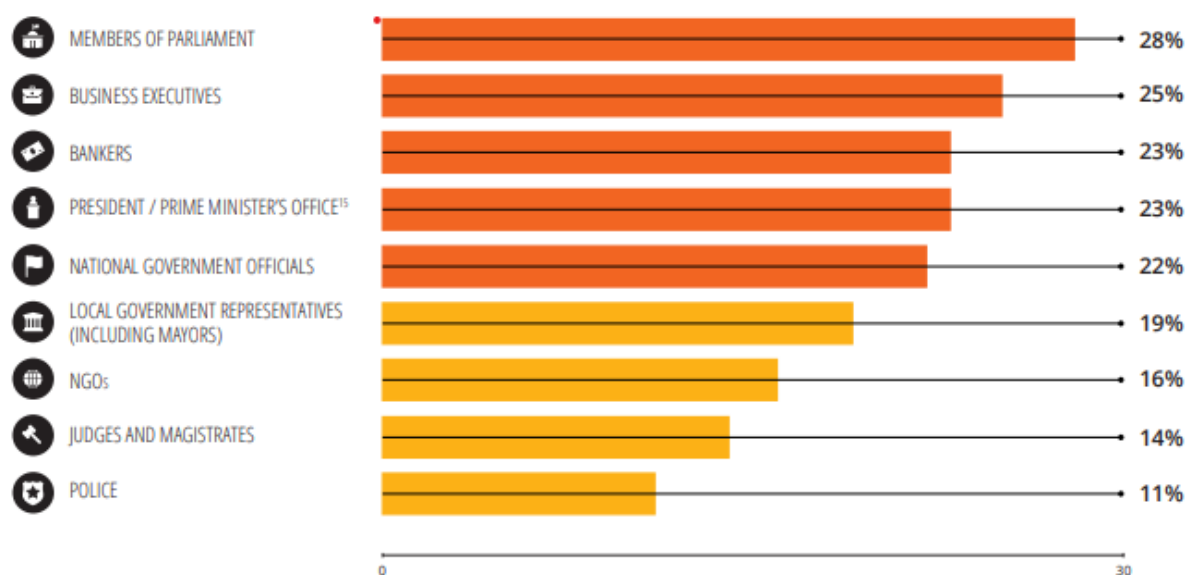
SCORE	COUNTRY/TERRITORY	RANK	SCORE	COUNTRY/TERRITORY	RANK	SCORE	COUNTRY/TERRITORY	RANK	SCORE	COUNTRY/TERRITORY	RANK	SCORE	COUNTRY/TERRITORY	RANK
88	Denmark	1	67	United States of America	25	54	Rwanda	49	42	Argentina	78	36	Albania	104
88	New Zealand	1	66	Seychelles	27	53	Grenada	52	42	Bahrain	78	36	Algeria	104
85	Finland	3	65	Taiwan	28	53	Italy	52	42	China	78	36	Cote d'Ivoire	104
85	Singapore	3	64	Barbados	29	53	Malta	52	42	Kuwait	78	36	El Salvador	104
85	Sweden	3	63	Bahamas	30	53	Mauritius	52	42	Solomon Islands	78	36	Kosovo	104
85	Switzerland	3	63	Qatar	30	53	Saudi Arabia	52	41	Benin	83	36	Thailand	104
84	Norway	7	62	Spain	32	51	Malaysia	57	41	Guyana	83	36	Vietnam	104
82	Netherlands	8	61	Korea, South	33	50	Namibia	57	41	Lesotho	83	35	Bosnia and Herzegovina	111
80	Germany	9	61	Portugal	33	49	Greece	59	40	Burkina Faso	86	35	Mongolia	111
80	Luxembourg	9	60	Botswana	35	49	Armenia	60	40	India	86	35	North Macedonia	111
77	Australia	11	60	Brunei Darussalam	35	49	Jordan	60	40	Morocco	86	35	Panama	111
77	Canada	11	60	Israel	35	47	Slovakia	60	40	Timor-Leste	86	34	Moldova	115
77	Hong Kong	11	60	Lithuania	35	47	Belarus	63	40	Trinidad and Tobago	86	34	Philippines	115
77	United Kingdom	11	60	Slovenia	35	47	Croatia	63	40	Turkey	86	33	Egypt	117
76	Austria	15	59	Saint Vincent and the Grenadines	40	47	Cuba	63	40	Colombia	92	33	Eswatini	117
76	Belgium	15	58	Cabo Verde	41	45	Sao Tome and Principe	63	39	Ecuador	92	33	Nepal	117
75	Estonia	17	58	Costa Rica	42	45	Montenegro	67	38	Brazil	94	33	Sierra Leone	117
75	Iceland	17	57	Cyprus	42	44	Senegal	67	38	Ethiopia	94	33	Ukraine	117
74	Japan	19	57	Latvia	42	44	Bulgaria	69	38	Kazakhstan	94	33	Zambia	117
72	Ireland	20	57	Georgia	45	44	Hungary	69	38	Peru	94	32	Niger	123
71	United Arab Emirates	21	56	Poland	45	44	Jamaica	69	38	Serbia	94	31	Bolivia	124
71	Uruguay	21	56	Saint Lucia	45	44	Romania	69	38	Sri Lanka	94	31	Kenya	124
69	France	23	55	Dominica	48	44	South Africa	69	38	Suriname	94	31	Kyrgyzstan	124
68	Bhutan	24	54	Czechia	49	43	Tunisia	69	38	Tanzania	94	31	Mexico	124
67	Chile	25	54	Oman	49	43	Ghana	75	37	Gambia	102	31	Pakistan	124
			54		49	43	Maldives	75	37	Indonesia	102	30	Azerbaijan	129
			54		49	43	Vanuatu	75	37			30	Gabon	129
												30	Malawi	129
												30	Mali	129
												30	Russia	129
												29	Laos	134
												29	Mauritania	134
												29	Togo	134
												28	Dominican Republic	137
												28	Guinea	137
												28	Liberia	137
												28	Myanmar	137
												28	Paraguay	137
												27	Angola	142
												27	Djibouti	142
												27	Papua New Guinea	142
												18	Democratic Republic of the Congo	170
												26	Bangladesh	146
												18	Haiti	170
												18	Korea, North	170
												17	Libya	173
												26	Uzbekistan	146
												16	Equatorial Guinea	174
												25	Cameroon	149
												16	Sudan	174
												25	Guatemala	149
												15	Venezuela	176
												25	Iran	149
												25	Lebanon	149
												25	Madagascar	149
												12	Somalia	179
												25	Mozambique	149
												25	Nigeria	149
												12	South Sudan	179

Γράφημα 1.1

(Πηγή: [Διεθνής Διαφάνεια](#), 2020)

Ιδιαίτερης σημασίας προκειμένου να διερευνηθεί και να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της διαφθοράς σε μία χώρα είναι οι γενικότερες αντιλήψεις που έχουν διαμορφωθεί ως προς το ποιοι επιμέρους θεσμοί θεωρούνται περισσότερο διεφθαρμένοι στη συγκεκριμένη χώρα. Η Διεθνής Διαφάνεια, με διεξαγωγή ερευνών κοινής γνώμης, προβαίνει σε ανάλυση των απόψεων του κοινού όσον αφορά τη διαφθορά και τις επιμέρους εμπειρίες του στη δωροδοκία σε επιμέρους θεσμούς. Τα αποτελέσματα δημοσιεύονται κατ' έτος στην έκθεση **Global Corruption Barometer** (GCB) που καταρτίζεται από τον οργανισμό Διεθνής Διαφάνεια. Στην παρούσα θα αξιοποιηθούν ως οδηγός ευρήματα της έκθεσης του έτους 2021 για τις χώρες της Ε.Ε. Η έρευνα κοινής γνώμης της προαναφερθείσας έκθεσης πραγματοποιήθηκε μεταξύ των μηνών Οκτωβρίου και Δεκεμβρίου του 2020, με δημοσκόπηση πάνω από 40.000 ανθρώπων σε 27 χώρες της Ευρώπης. Τα γενικά αποτελέσματα είναι ανησυχητικά, με το ένα τρίτο των ανθρώπων να πιστεύουν ότι η διαφθορά στη χώρα τους αυξάνεται, ενώ οι μισοί ερωτηθέντες θεωρούν ότι η κυβέρνησή τους δεν καταπολεμά αποτελεσματικά τη διαφθορά. Σύμφωνα με την έκθεση, τρεις στους δέκα ανθρώπους δωροδότησαν ή αξιοποίησαν προσωπική διασύνδεση για να αποκτήσουν πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες, όπως η δημόσια υγεία και η εκπαίδευση. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί σε περισσότερους από 106 εκατομμύρια ανθρώπους στις 27 χώρες στις οποίες πραγματοποιήθηκε η έρευνα.

Στο κατωτέρω Διάγραμμα 1.2 αποτυπώνεται το ποσοστό των ανθρώπων που πιστεύουν ότι τα περισσότερα ή όλα τα άτομα στις αναγραφόμενες ομάδες ή θεσμούς εμπλέκονται στη διαφθορά, εν συνόλω στην Ε.Ε.

Διάγραμμα 1.2

(Πηγή: [Διεθνής Διαφάνεια](#), 2021)

Το Διάγραμμα 1.3 δε αποτυπώνει τις τιμές αυτές όπως διαμορφώνονται στην Ελλάδα.

Πρόεδρος	16%
Πρωθυπουργός	30%
Μέλη των Κοινοβουλίων	45%
Αξιωματούχοι της εθνικής κυβέρνησης	33%
Τοπική εκπρόσωποι της κυβέρνησης (συμπεριλαμβανομένων των Δημάρχων)	35%
Αστυνομία	21%
Δικαστικοί	23%
Διευθυντικά στελέχη επιχειρήσεων	34%
Τραπεζικοί	32%
ΜΚΟ	59%

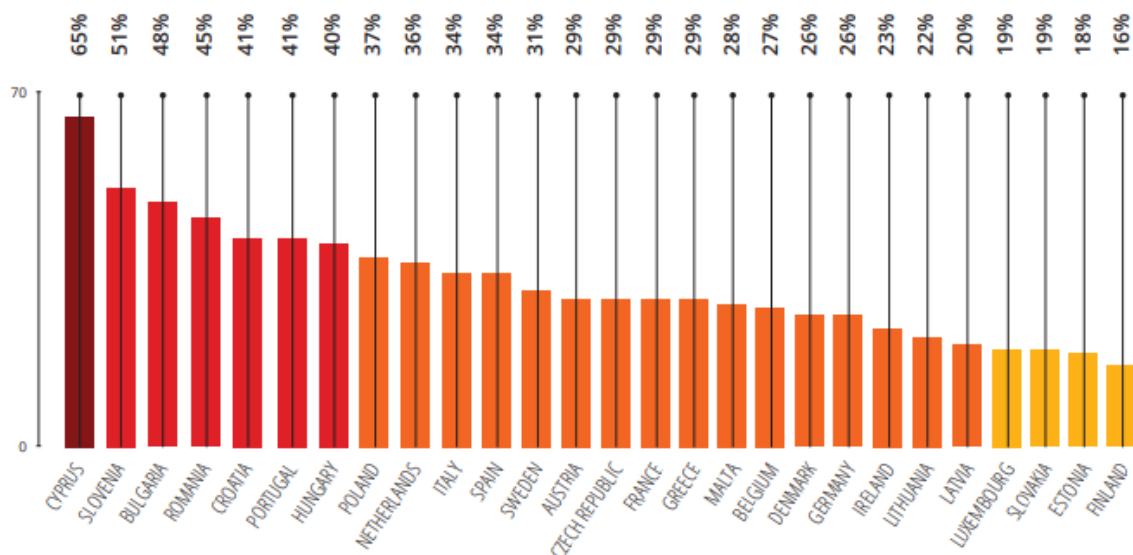
Διάγραμμα 1.3

(Πηγή: [Διεθνής Διαφάνεια](#), 2021)

Παρατηρείται ότι, σε σχέση με το μέσο όρο της Ε.Ε., στην Ελλάδα είναι αυξημένη η αντίληψη ότι οι Δημόσιοι Λειτουργοί/Υπάλληλοι εμπλέκονται στη διαφθορά, καθώς το ποσοστό ανέρχεται στο 33%, ενώ το γενικό ποσοστό ανέρχεται στο 22%. Σημαντική απόσταση εντοπίζεται και στο ποσοστό που αφορά τα μέλη του Κοινοβουλίου, όπου η τιμή είναι 45% σε σχέση με το 28% του γενικού ποσοστού. Διαφορά εντοπίζεται και στο δικαστικό σώμα, όπου

οι Έλληνες πιστεύουν κατά 23% ότι όλοι ή οι περισσότεροι λειτουργοί εμπλέκονται στη διαφθορά, αντί του ποσοστού του 14% του ευρωπαϊκού επιπέδου. Τα ανωτέρω συνθέτουν μία δυσμενή εικόνα για τα επίπεδα διαφθοράς των ανωτέρω θεσμών στην Ελλάδα, καθώς και για την έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών προς αυτούς. Αξίζει να σημειωθεί και το μεγάλο ποσοστό δυσπιστίας προς τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), καθώς το 59% των Ελλήνων θεωρούν ότι συνδέονται κατά τη λειτουργία τους με το φαινόμενο της διαφθοράς.

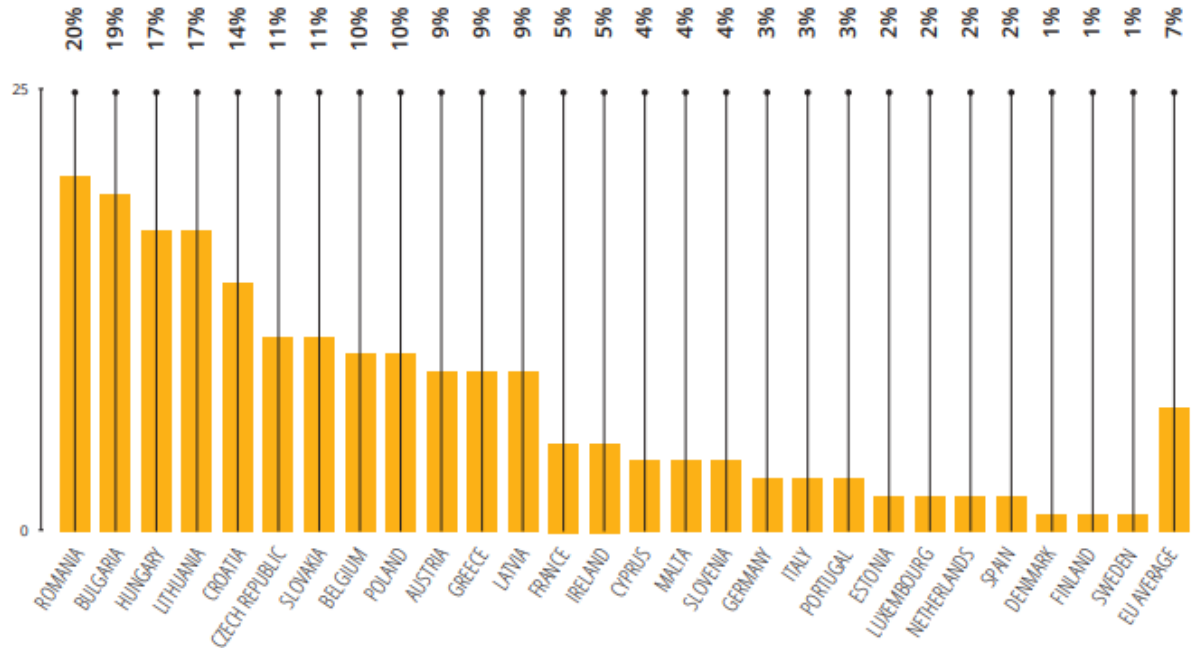
Αξιοποιώντας περαιτέρω τα ευρήματα της έκθεσης και επί τω τέλει της καλύτερης αντίληψης της έκτασης του φαινομένου της διαφθοράς, παραθέτουμε το Διάγραμμα 1.4, στο οποίο αποτυπώνεται το ποσοστό των πολιτών που πιστεύουν ότι η διαφθορά αυξήθηκε τους τελευταίους δώδεκα μήνες στη χώρα τους, όπου η Ελλάδα εντοπίζεται στο μέσο με ποσοστό 29%. Δυσάρεστη εικόνα παρουσιάζει το κατωτέρω διάγραμμα, αξίζει να τονιστεί, για τα ύψη του φαινομένου της διαφθοράς στην Κύπρο.

Διάγραμμα 1.4

(Πηγή: [Διεθνής Διαφάνεια](#), 2021)

Τέλος, κρίνεται σκόπιμο, ως πασιδηλο δείγμα της έκτασης του φαινομένου της διαφθοράς, να παρατεθεί το Διάγραμμα 1.5, στο οποίο αποτυπώνεται το ποσοστό ανθρώπων που προέβησαν σε δωροδοκία για να αποκτήσουν πρόσβαση σε δημόσια υπηρεσία τους τελευταίους δώδεκα μήνες στην Ε.Ε. Το ποσοστό της Ελλάδας κυμαίνεται προς τα υψηλότερα, καθώς ανέρχεται στο 9%.

Διάγραμμα 1.5

(Πηγή: [Διεθνής Διαφάνεια](#), 2021)

1.6 Επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς

Σε αντίθεση με τα πιθανά αίτια και τους παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση του φαινομένου, καθώς δεν είναι ευχερής ο εντοπισμός του και η καταμέτρησή του, αφού αυτό καθαυτό αποτελεί συγκαλυμμένη δραστηριότητα, οι δυσμενείς επιπτώσεις της διαφθοράς είναι εύκολο να εντοπιστούν στην οικονομία και την κοινωνία.

1) Επιπτώσεις στην οικονομική και δημοσιονομική πολιτική

Η επικρατούσα άποψη είναι ότι η διαφθορά έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις τόσο στη γενικότερη οικονομική πολιτική της χώρας όσο και στη δημοσιονομική της πολιτική, επηρεάζοντας το μέγεθος αλλά και τη σύνθεση των δημόσιων εσόδων και δαπανών. Στρέφοντας μάλιστα τις κρατικές επιδοτήσεις ή επιχορηγήσεις σε λάθος κατεύθυνση και περιορίζοντας τα κρατικά έσοδα υπονομεύει την ίδια την ουσία της κρατικής παρέμβασης. Πολύ σημαντικές θεωρούνται εξάλλου και οι επιπτώσεις στην οικονομία, δεδομένων των επιδράσεών της στα διάφορα μεγέθη που προσδιορίζουν το ΑΕΠ και κυρίως τις επενδύσεις. Ειδικότερα, η διαφθορά επηρεάζει αρνητικά τις επενδύσεις λόγω του μεγαλύτερου κόστους και της αβεβαιότητας που δημιουργεί.

Ιδιαίτερες είναι οι επιδράσεις της διαφθοράς στις ξένες άμεσες επενδύσεις. Στην περίπτωση αυτή η διαφθορά λειτουργεί ως επιβαλλόμενος «φόρος», που περιορίζει τα κίνητρα για ανάπτυξη καινοτόμων δραστηριοτήτων και την εφαρμογή νέων τεχνολογιών, λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που δημιουργούνται στους ξένους επενδυτές. Παράλληλα, η διαφθορά έχει συνδεθεί με ποιοτικές επιπτώσεις στην οικονομία, με δεδομένο ότι περιορίζει τόσο την ικανότητα των κυβερνήσεων να εφαρμόζουν τις αναγκαίες ρυθμίσεις για τη διόρθωση των ατελειών της αγοράς, όσο και την αποτελεσματικότητά τους να προστατεύουν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και να επιβάλλουν την εφαρμογή των συμβάσεων.

Επιπλέον, η διαφθορά επηρεάζει την ακολουθούμενη οικονομική πολιτική μιας χώρας και μέσω των σχέσεών της με την παραοικονομία. Η εμπειρική διερεύνηση έχει αποκαλύψει ότι χώρες στις οποίες εντοπίζεται υψηλός δείκτης διαφθοράς παρουσιάζουν και μεγάλο βαθμό παραοικονομίας και κατ' επέκταση αυξημένη φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή. Παράνομες οικονομικές δραστηριότητες οδηγούν σε διαφθορά και η διαφθορά ενισχύει τη στροφή των επιχειρήσεων στην παραοικονομία. Η διαφθορά και γενικότερα η κακή διακυβέρνηση περιορίζει τα δημόσια έσοδα και αυξάνει τις δημόσιες δαπάνες, αυξάνοντας έτσι τα δημόσια ελλείμματα και το δημόσιο χρέος.

Όσον αφορά τον αντίκτυπο της διαφθοράς στο δημοσιονομικό σύστημα μιας χώρας, σκόπιμο είναι να γίνει αναφορά στη συστηματική έρευνα των Tanzi και Davoodi (1997) και στα ευρήματα αυτής:

- Αύξηση του όγκου δημοσίων επενδύσεων (με ταυτόχρονο περιορισμό των ιδιωτικών), λόγω του πλήθους επιλογών που επιτρέπουν να χειραγωγηθούν οι δημόσιες δαπάνες, οι οποίες πολλακίς διενεργούνται για την ωφέλεια υψηλόβαθμων αξιωματούχων μέσω δωροδοκιών (το γεγονός αυτό καταδεικνύει ότι οι δημόσιες δαπάνες, όπως κάθε μεγάλος προϋπολογισμός αποτελεί γόνιμο έδαφος για να εμφιλοχωρήσουν περιστατικά διαφθοράς).
- Αλλαγή της κατεύθυνσης της σύνθεσης των δημοσίων δαπανών με απομάκρυνση από όσες κρίνονται ως απαραίτητες για τις βασικές λειτουργίες ενός κράτους αλλά και τη συντήρηση αυτού. Ειδικότερα, απομακρύνονται οι δαπάνες από κρίσιμα βιοτικά στοιχεία όπως είναι η υγεία και η εκπαίδευση, καθώς οι τομείς αυτοί συγκεντρώνουν λιγότερες πιθανότητες για λήψη προμηθειών σε σύγκριση με άλλα, περιττά πολλές φορές, έργα.

- Ως συνέπεια και των ανωτέρω, οι δημόσιες επενδύσεις καθίστανται αποτελεσματικές και δεν στηρίζουν θετικά τις υποδομές του κράτους.
- Ελάττωση των φορολογικών εσόδων, με υπονόμευση του εισπρακτικού μηχανισμού του κράτους αναφορικά με φόρους και τέλη. Η καθαρή επίδραση βέβαια βασίζεται στους τρόπους επιλογής των διάφορων ονομαστικών φόρων και λοιπών κανονιστικών επιβαρύνσεων από τους αξιωματούχους που έχουν εκτεθεί στη διαφθορά.
- Επιρροή της πορείας των ιδιωτικών επιχειρήσεων, καθώς η διαφθορά ως φαινόμενο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο μέγεθος αυτών. Ειδικότερα, υπάρχει μεγάλη πίεση στις μικρές (ιδίως νεοσύστατες) και μεσαίες επιχειρήσεις όσον αφορά την επιβίωσή τους, καθώς οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται ευχερέστερα ένα περιβάλλον επιρρεπές στη διαφθορά, απολαμβάνοντας μεγαλύτερη προστασία και αποφεύγοντας φόρους και επιβαρύνσεις λόγω της δύναμής τους, μέρος της οποίας ενδέχεται να πηγάζει και από πολιτικές πηγές.
- Επίδραση στις επενδύσεις. Όπως σημειώθηκε και ανωτέρω, η διαφθορά επιδρά στις ξένες και εγχώριες επενδύσεις ως προς (α) το σύνολο αυτών, (β) τα μεγέθη και τη μορφή τους από άμεσους ξένους επενδυτές, (γ) το μέγεθος των επενδύσεων του δημοσίου τομέα και (δ) την ποιότητα που έχουν οι επενδυτικές αποφάσεις και σχέδια.
- Δυσμενής επιρροή στην κατανομή του ταλέντου του ανθρώπινου δυναμικού. Έμμεσα, με αυτόν τον τρόπο, επηρεάζεται και η οικονομική ανάπτυξη. Ειδικότερα, οι προικισμένοι φοιτητές οδηγούνται σε επιλογές που δεν οδηγούν στην εξασφάλιση εργασίας, ενώ πολλές θέσεις εργασίας καλύπτονται από λιγότερο εξειδικευμένους υποψηφίους.
- Οι δημόσιες δαπάνες διαστρεβλώνονται λόγω της διαφθοράς, καθώς μειώνονται οι επωφελείς δαπάνες που κατευθύνονται στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης, ενώ εντοπίζεται μεγάλη παρουσία της διαφθοράς στις δημόσιες δαπάνες που αφορούν το στρατιωτικό τομέα της χώρας, με αποτέλεσμα να περιορίζεται η οικονομική ανάπτυξη της χώρας.
- Πέραν των επιπτώσεων στο πεδίο του εισπρακτικού μηχανισμού του κράτους, η διαφθορά έχει επιρροή και στο περιθώριο είσπραξης από φόρους, καθώς σε ένα κράτος με υψηλό βαθμό διαφθοράς, επιβάλλονται και μειωμένοι και λιγότεροι φόροι, με

αποτέλεσμα τη μείωση των φορολογικών εσόδων, ασχέτως της ανικανότητας εισπραξής τους. Με αυτούς τους τρόπους, η διαφθορά αντικατοπτρίζεται και καθίσταται φανερή με την επισκόπηση του γενικού οικονομικού ελλείμματος μιας χώρας.

2) Επιπτώσεις στο επίπεδο διαβίωσης

Γενικά η διαφθορά θεωρείται και αίτιο αλλά και συνέπεια της φτώχειας που εμποδίζει την εφαρμογή των αναγκαίων για την ανάπτυξη πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών. Είναι μία «ασθένεια» ή ένα «υποπροϊόν» της φτώχειας, που περιορίζεται καθώς οι οικονομίες αναπτύσσονται. Η σχετική εμπειρική έρευνα αποκαλύπτει ότι η κατεύθυνση της αιτιότητας είναι μάλλον από το εισόδημα στη διαφθορά. Η διαφθορά είναι εκτεταμένη στις χαμηλού εισοδήματος χώρες όχι γιατί οι κάτοικοί τους έχουν μία φυσική τάση προς το φαινόμενο αυτό, αλλά γιατί οι συνθήκες τους καθιστούν επιρρεπείς. Στις χαμηλού εισοδήματος χώρες η διαφθορά μπορεί να εξελιχθεί σε στρατηγική επιβίωσης. Η επιχειρηματολογία αυτή βέβαια δεν ισχύει στις οικονομικά αναπτυγμένες χώρες, όπου τυχόν εκτεταμένη διαφθορά μπορεί να αποδοθεί στις ατέλειες ή αδυναμίες του συστήματος διακυβέρνησής τους (Βαβούρας, 2016).

3) Διαφθορά και ο βαθμός αντίληψής της

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ίδια η ύπαρξη του φαινομένου της διαφθοράς και η αντίληψή του από τους πολίτες και το σύνολο των μελών της κοινωνίας, η οποία ανέρχεται σε μεγάλο ποσοστό, όπως προκύπτει και από τους Δείκτες Μέτρησης που αναλύθηκαν ανωτέρω, ευθύνεται για την ανατροφοδότηση του ίδιου του φαινομένου, καθώς οι πολίτες, έχοντας αντίληψη της διαφθοράς, χάνουν την εμπιστοσύνη τους στους θεσμούς της πολιτείας, στο κράτος δικαίου και γενικά στην ποιότητα ζωής, καταφεύγοντας και οι ίδιοι σε πράξη διαφθοράς, λόγω μιας φатаλιστικής προσέγγισης απέναντι στο φαινόμενο. Το φαινόμενο της διαφθοράς, όπως και το φαινόμενο της κακοδιοίκησης, οδηγούν στον κλονισμό των κρατικών θεσμών και της εμπιστοσύνης που έχουν εναποθέσει οι πολίτες στην κρατική αποτελεσματικότητα, καθώς και στην ενίσχυση της επικρατούσας στην πλειοψηφία των πολιτών άποψη, ότι επί τω τέλει της επίλυσης ορισμένων προβλημάτων, είναι αναγκαστική η αξιοποίηση πλάγιων μεθόδων, όπως είναι η δωροδοκία ή η παρέμβαση φίλων και πολιτικών (Ρακιντζής, 2015).

4) Συνέπειες της διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση

Η διαφθορά ως φαινόμενο, ως προκύπτει πασιδήλα και από την ανάλυση του φαινομένου που προηγήθηκε, έχει πολυδιάστατες συνέπειες στα συστήματα δημόσιας διοίκησης. Το βασικότερο εξ αυτών είναι ότι καθιστά τη Δημόσια Διοίκηση αναποτελεσματική, λόγω της αρνητικής απήχησης της στην ενεργοποίηση των μηχανισμών της Δημόσιας Διοίκησης.

Η διαφθορά έχει άμεσες επιπτώσεις στην κατάσταση των δημοσίων προγραμμάτων και δημοσίων πολιτικών. Σημειώνεται εξασθένηση της διακυβέρνησης και τίθενται φραγμοί στη σταθερότητα και τη συνέχεια των δημοσίων υπηρεσιών. Οι υπάλληλοι του κράτους που δεν έχουν μνηθεί στον κόσμο της διαφθοράς, προστατεύοντας την ειλικρίνειά τους ενδέχεται να αναπτύξουν αρνητικά συναισθήματα απέναντι στις ίδιες τις δημόσιες υπηρεσίες, λόγω του εξαπλωμένου φαινομένου διαφθοράς.

Η αντίληψη των περιστατικών της διαφθοράς, από την άλλη, προκαλεί σημαντικές βλάβες στην θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των πολιτών στη Διοίκηση, λόγω της κατάχρησης των προνομίων των διοικητικών υπαλλήλων και της ατιμωρησίας τους. Κράτη που αφήνουν ατιμώρητα τα περιστατικά της διαφθοράς αποτυγχάνουν να επιδείξουν στους πολίτες τους και στο διεθνή χώρο ένα αξιόπιστο μοντέλο διακυβέρνησης.

Ταυτόχρονα, υπάρχει σημαντική αύξηση του κόστους της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης, καθώς όπου η δωροδοκία είναι η μία από τις κύριες πηγές ωφέλειας εκ της παροχής δημόσιας υπηρεσίας, ως αποτέλεσμα έρχεται η δημιουργία ενός κυβερνητικού συστήματος όπου παρέχεται η δυνατότητα να επωφελούνται πολίτες, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να καταβάλουν μεγαλύτερο χρηματικό αντίτιμο (*Κτιστάκη, 2014*).

1.7 Το πειθαρχικό δίκαιο στην ελληνική Δημόσια Διοίκηση

Έχοντας κάνει εκτεταμένη αναφορά στη φύση του φαινομένου της διαφθοράς, στα αίτια και στις συνέπειές του και αφού επιχειρήθηκε και μία παρουσίαση και περιγραφή των Δεικτών Μέτρησης του φαινομένου, κρίνεται σκόπιμο να αφιερωθεί ένα μέρος της παρούσης για την ευσύνοπτη παρουσίαση του ουσιαστικού πειθαρχικού στη χώρα μας, προκειμένου να διαγνωστεί αν έχει επαρκώς παρασχεθεί από το νομοθέτη ένα πλαίσιο για την καταπολέμηση του φαινομένου και για την αντίληψη των δημοσίων υπαλλήλων όσον αφορά τα διακυβεύματα εμπλοκής με περιστατικά διαφθοράς.

Στο πειθαρχικό δίκαιο δεν έχει ισχύ ο θεμελιώδης συνταγματικός κανόνας του άρθρου 7 παρ. 1 του Συντάγματος: «έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της», υπό την έννοια της ανάγκης των σχετικών διατάξεων για ακριβή καθορισμό των στοιχείων της πραγματικής και υποκειμενικής υπόστασης κάθε εγκλήματος και της ποινής που αντιστοιχεί σε αυτό. Για να χαρακτηριστεί νομικά μία πράξη ή παράλειψη του δημόσιου υπαλλήλου ως πειθαρχικό αδίκημα θα πρέπει να αποφανθεί δια της κρίσης του αρμόδιου για την επιβολή της πειθαρχικής ποινής διοικητικό όργανο, το οποίο, υπό την επιφύλαξη του δικαστικού ελέγχου, θα καθορίσει την αρμόζουσα προς επιβολή ποινή. Εντούτοις, είναι δυνατό, δυνάμει των σχετικών διατάξεων, να απαριθμηθούν ενδεικτικά και ορισμένα πειθαρχικά αδικήματα και να καθοριστούν σε ορισμένες περιπτώσεις της αντιστοιχίας πειθαρχικών αδικημάτων και πειθαρχικών ποινών (Σπηλιωτόπουλος - Χρυσανθάκης, 2007).

Τη γενική έννοια του πειθαρχικού αδικήματος καθορίζει το άρθρο 106 παρ. 1 του Υπαλληλικού Κώδικα, Ν. 3528/2007, (εφεξής ΥΚ) σύμφωνα με το οποίο πειθαρχικό αδίκημα είναι κάθε υπαίτια παράβαση υπαλληλικού καθήκοντος με μια πράξη ή παράλειψη που μπορεί να καταλογιστεί στον υπάλληλο. Ο ΥΚ, πέρα από το ότι ορίζει το πειθαρχικό αδίκημα, περιέχει και απαρίθμηση συγκεκριμένων πειθαρχικών αδικημάτων (άρθρο 107 παρ. 1). Ενδεικτικά αναφέρουμε τα εξής αδικήματα, που σαφώς συνδέονται με το φαινόμενο της διαφθοράς στη Δημόσια Διοίκηση:

«...δ) η απόκτηση οικονομικού οφέλους ή ανταλλάγματος προς όφελος του ιδίου του υπαλλήλου ή τρίτου προσώπου, κατά την άσκηση των καθηκόντων του ή εξ αφορμής αυτών,

...ιδ) η χρησιμοποίηση της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας ή πληροφοριών που κατέχει ο υπάλληλος λόγω της υπηρεσίας ή της θέσης του, για εξυπηρέτηση ιδιωτικών συμφερόντων του ίδιου ή τρίτων προσώπων,

...κβ) η σύναψη στενών κοινωνικών σχέσεων με πρόσωπα, με αφορμή το χειρισμό θεμάτων αρμοδιότητας του υπαλλήλου από την αντιμετώπιση των οποίων εξαρτώνται ουσιώδη συμφέροντα των προσώπων αυτών,...».

Η ανωτέρω ενδεικτική απαρίθμηση αυτή αποσκοπεί, δια της παράθεσης ορισμένων χαρακτηριστικών περιπτώσεων, να καταστήσει πιο συγκεκριμένη τη γενικότερη έννοια του πειθαρχικού αδικήματος, ούτως ώστε να επιτευχθεί η ενημέρωση των υπαλλήλων αλλά και η καθοδήγηση των αρμόδιων για την επιβολή των ποινών οργάνων. Επίσης σκοπός της

απαρίθμησης είναι η διευκρίνιση για τον χαρακτήρα, ως πειθαρχικού αδικήματος, ορισμένων πράξεων ή και καθορισμός ιδιαίτερου βαθμού υπαιτιότητας.

Ο ΥΚ καθορίζει (άρθρο 109), ότι οι πειθαρχικές ποινές είναι κατά σειρά βαρύτητας οι ποινές:

α) Της έγγραφης επίπληξης, δια της οποίας θίγεται ο υπάλληλος μόνο ηθικά. Δεν αποτελεί πειθαρχική ποινή η διενέργεια της προφορικής επίπληξης από προϊστάμενο λόγω μη ικανοποιητικής άσκησης των καθηκόντων, καθώς αποτελεί απλή έντονη υπόδειξη.

β) Του πρόστιμου ύψους αποδοχών έως τριών (3) μηνών. Ο υπολογισμός του πρόστιμου γίνεται επί της βάσης των αποδοχών που λαμβάνει ο εκάστοτε υπάλληλος κατά τον χρόνο της πρώτης πειθαρχικής απόφασης (άρθρο 144 παρ. 6).

γ) Της διακοπής του δικαιώματος σε προαγωγή για διάστημα ενός (1) έως (5) ετών. Η ποινή αυτή διαφέρει από την παράλειψη του υπαλλήλου από τις προαγωγές επειδή κρίνεται μη προακτέος, ακόμα και αν για τη διαμόρφωση της κρίσης αυτής λήφθηκαν υπόψη, εκτός των άλλων στοιχείων, και πειθαρχικές ποινές που έχουν επιβληθεί στον υπάλληλο.

δ) Του υποβιβασμού κατά ένα βαθμό, δηλαδή την απώλεια του βαθμού του υπαλλήλου και της απόκτησης του κατώτερου βαθμού. Όταν επιβάλλεται η συγκεκριμένη ποινή, ο υπάλληλος χάνει τη δυνατότητα για προαγωγή αν δεν περάσει χρονικό διάστημα ίσο προς το μισό του χρόνου προαγωγής.

ε) Της προσωρινής παύσης, από τρεις (3) έως έξι (6) μήνες με πλήρη στέρηση των αποδοχών.

στ) Της οριστικής παύσης, δηλαδή της λύσης της ειδικής νομικής σχέσης που συνδέει τον υπάλληλο με το Δημόσιο.

Στην πειθαρχική διαδικασία περιλαμβάνονται οι κανόνες δυνάμει των οποίων ασκείται η «πειθαρχική εξουσία», ήτοι οι κανόνες δια των οποίων ρυθμίζονται: i) τα όργανα της Διοίκησης που έχουν ως αρμοδιότητα να ασκήσουν δίωξη και να εξακριβώσουν την τέλεση ενός πειθαρχικού αδικήματος, να επιβάλουν τις πειθαρχικές ποινές και να εκτελέσουν τις πειθαρχικές αποφάσεις και ii) οι πράξεις (:προπαρασκευαστικές και εκτελεστικές διοικητικές πράξεις) που είναι αναγκαίες για τις ενέργειες αυτές καθώς και τις σχετικές πράξεις του διωκόμενου υπαλλήλου. Η προσαρμογή της πειθαρχικής διαδικασίας προς την ποινική δικονομία αποτελεί βασικό γνώρισμά της, επί τω τέλει της προστασίας του διωκόμενου υπαλλήλου. Βασικά μέσα της προστασίας αυτής είναι: i) η διαδικασία εξακρίβωσης της

τέλεσης του πειθαρχικού αδικήματος, ii) η παροχή στο διωκόμενο υπάλληλο της δυνατότητας υπεράσπισης και iii) η αμερόληπτη κρίση των πειθαρχικών οργάνων.

Τα όργανα που έχουν ως αρμοδιότητα να ασκούν την πειθαρχική εξουσία καθορίζονται στο άρθρο 116 ΥΚ και χαρακτηρίζονται ως «πειθαρχικά όργανα». Τα πειθαρχικά (διοικητικά) όργανα είναι μονομελή ή συλλογικά. Τα μονομελή όργανα στο στάδιο της προδικασίας αναφέρονται στις διατάξεις του ΥΚ (άρθρο 117) ως «πειθαρχικώς προϊστάμενοι» και είναι οι Υπουργοί, οι γενικοί γραμματείς των Υπουργείων ή των Γενικών Γραμματειών ή των αυτοτελών υπηρεσιών, οι γενικοί γραμματείς των περιφερειών, οι ειδικοί γραμματείς, οι γενικοί διευθυντές και οι διευθυντές, οι αρχηγοί και οι διοικητές των μονάδων και σχολών των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, ο διοικητής του Αγίου Όρους και οι προϊστάμενοι των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών. Επίσης, προκειμένου για τους υπαλλήλους των ΝΠΔΔ, ο διοικητής ή πρόεδρος του συλλογικού οργάνου που ασκεί τη διοίκηση, ο υποδιοικητής, ο γενικός γραμματέας ή ο αναπληρωτής γενικός γραμματέας, ο Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών, ο πρύτανης των ΑΕΙ, ο κοσμήτορας, ο πρόεδρος του τμήματος και ο διευθυντής του τομέα, ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος του ΤΕΙ, ο διευθυντής παραρτήματος ή σχολής και ο προϊστάμενος τμήματος του ΤΕΙ καθώς επίσης και ο γενικός διευθυντής και ο διευθυντής. Η αρμοδιότητα κάθε Υπουργού είναι γενική και εκτείνεται σε όλους του υπαλλήλους του Υπουργείου, κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών. Η αρμοδιότητα των λοιπών πειθαρχικώς προϊσταμένων είναι ειδική εκτείνεται σε ορισμένο κύκλο υπαλλήλων.

Συλλογικά πειθαρχικά όργανα είναι τα διοικητικά συμβούλια των ΝΠΔΔ καθώς και τα (υπηρεσιακά) πειθαρχικά συμβούλια (ΥΚ άρθρα 120 και 157 και επ.) που αναφέρονται και ως «πειθαρχικοί δικαστές».

Όσον αφορά τις πράξεις που περιλαμβάνονται στην πειθαρχική διαδικασία, αυτές εντάσσονται σε δύο διαφορετικά στάδια, αυτό της προδικασίας και αυτό της εκδίκασης της υπόθεσης. Στο στάδιο της προδικασίας περιλαμβάνονται οι ακόλουθες ενέργειες:

α) Η προκαταρκτική έρευνα (ΥΚ άρθρο 126), δηλαδή η προκαταρκτική άτυπη συλλογή και καταγραφή πληροφοριών και στοιχείων για το εικαζόμενο πειθαρχικό αδίκημα, την οποία διεξάγει ο πειθαρχικώς προϊστάμενος.

β) Η Ένορκη διοικητική εξέταση, η οποία ενεργείται όταν υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες ή σαφείς ενδείξεις ότι διαπράχθηκε πειθαρχικό παράπτωμα. Σκοπός της ένορκης διοικητικής

εξέτασης είναι αφενός να συλλεχθούν τα αναγκαία στοιχεία, αφετέρου να προσδιοριστούν τα ενεχόμενα πρόσωπα.

γ) Η ανάκριση, η διεξαγωγή της οποίας γίνεται σε περίπτωση που ο πειθαρχικώς προϊστάμενος ή το πειθαρχικό συμβούλιο, στο οποίο η υπόθεση παραπέμφθηκε, διατυπώσει κρίση περί ανάγκης για περαιτέρω διερεύνησης της υπόθεσης.

δ) Η κλήση σε απολογία. Κατόπιν του τέλους της προανάκρισης, εάν κατά την κρίση του πειθαρχικώς προϊσταμένου δεν διαπιστώθηκε το πειθαρχικό αδίκημα, επέρχεται τερματισμός της πειθαρχικής δίωξης δια αιτιολογημένης έκθεσής του. Εάν η υπόθεση χρειάζεται περισσότερη διερεύνηση, διεξάγεται ανάκριση. Εάν το αδίκημα βεβαιώθηκε από την προκαταρκτική έρευνα ή την ανάκριση, γίνεται κλήση του διωκόμενου υπαλλήλου σε απολογία από τον πειθαρχικώς προϊστάμενο, εφόσον το αδίκημα επισύρει ποινή που μπορεί να επιβληθεί απευθείας από τον ίδιο. Στην αντίθετη περίπτωση, ο πειθαρχικώς προϊστάμενος προβαίνει σε παραπομπή της υπόθεσης στον αμέσως επόμενο πειθαρχικό προϊστάμενο.

ε) Η έγερση της «πειθαρχικής αγωγής» από τον Υπουργό για την παραπομπή στο πειθαρχικό συμβούλιο. Η έγερση είναι υποχρεωτική, εάν υπάρχει σχετική αιτιολογημένη πρόταση της υπηρεσίας (ΥΚ άρθρο 123 παρ. 1).

στ) Η απολογία (ΥΚ άρθρο 135), που είναι καταρχήν έγγραφη. Ο διωκόμενος μπορεί να ζητήσει εύλογη προθεσμία για την υποβολή εγγράφων (ΥΚ άρθρο 135 παρ. 4).

Στις περιπτώσεις μη παραπομπής της υπόθεσης στο πειθαρχικό συμβούλιο, ο πειθαρχικώς προϊστάμενος (που έχει μεταβληθεί σε πειθαρχικό δικαστή) προβαίνει στην εκδίκαση της πειθαρχικής υπόθεσης, κατά εκτίμησης των αποδείξεων. Εάν σχηματιστεί πεποίθηση περί ύπαρξης πραγματικών περιστατικών τα οποία οδηγούν στην πλήρωση της πραγματικής υπόστασης του πειθαρχικού αδικήματος καθώς και στην ύπαρξη υπαιτιότητας και καταλογισμού, ο προϊστάμενος προβαίνει στην έκδοση της πειθαρχικής απόφασης, με την οποία επιβάλλει την ανάλογη, κατά την κρίση του, ποινή, σύμφωνα με την αρμοδιότητα (ΥΚ άρθρο 140).

Η «τελεσίδικη» πειθαρχική απόφαση έχει τη φύση της διοικητικής πράξης και συνεπώς το χαρακτηριστικό της εκτελεστότητας. Η εκτέλεση είναι υποχρεωτική για τη Διοίκηση (ΥΚ άρθρο 144 παρ. 1). Η απόφαση γίνεται «τελεσίδικη» όταν i) έχει εκδοθεί από πειθαρχικώς προϊστάμενο και δεν ασκήθηκε ένσταση στο πειθαρχικό συμβούλιο μέσα στη νόμιμη προθεσμία ή ii) έχει εκδοθεί από το πειθαρχικό συμβούλιο, είτε μετά από το πειθαρχικό

συμβούλιο, είτε μετά από έγερση αγωγής είτε μετά από ένσταση (Σπηλιωτόπουλος - Χρυσανθάκης, 2007).

Η σύντομη αυτή επισκόπηση βασικών εννοιών του πειθαρχικού δικαίου που εφαρμόζεται στη χώρα μας αποσκοπούσε στη διαπίστωση ότι ο Έλληνας νομοθέτης έχει καταρτίσει και θεσμοθετήσει πλαίσιο για την πειθαρχία των δημοσίων υπαλλήλων και για την αντιμετώπιση, μεταξύ άλλων, του φαινομένου της διαφθοράς εντός του Δημοσίου Τομέα, κάτι που δεν είναι αυτονόητο ή δεδομένο για αναπτυσσόμενες, αλλά και ορισμένες αναπτυγμένες χώρες. Οι μηχανισμοί και το πλαίσιο υπάρχουν, αλλά η καταπολέμηση της διαφθοράς έγκειται, όπως έχει ήδη σημειωθεί, στην ύπαρξη βούλησης, πολιτικής και κοινωνικής, για οριζόντια και ενιαία αξιοποίησή τους.

1.8 Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε καταβλήθηκε μία προσπάθεια προσέγγισης του φαινομένου της διαφθοράς και των βασικών στοιχείων αυτού, προς υποστήριξη της παρούσας έρευνας.

Αρχικά επιχειρήθηκε μία καταγραφή των σημαντικότερων ορισμών που έχουν αποδοθεί στο φαινόμενο από διεθνείς οργανισμούς και ερευνητές και εξέταση του περιεχομένου των ορισμών αυτών. Έγινε δε ευσύνοπτα και ανάλυση των προϋποθέσεων εμφάνισης του φαινομένου, ως έχουν αναπτυχθεί από τη θεωρία.

Εν συνεχεία, παρατέθηκαν οι διακρίσεις και οι τύποι της διαφθοράς, προς καλύτερη κατανόηση της φύσης της. Εξετάστηκαν προς το σκοπό αυτό δε και οι παράγοντες που επηρεάζουν την έκταση του φαινομένου εντός μίας χώρας και παγκοσμίως. Κρίσιμη για την κατανόηση του φαινομένου κρίθηκε και η παράθεση και ανάλυση των δεικτών μέτρησης της διαφθοράς, όπως έχουν αναπτυχθεί από διεθνείς οργανισμούς. Ύστερα, εξετάστηκαν οι πολλές και πολυσχιδείς επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο για μία χώρα. Τέλος, αφιερώθηκε ένα κομμάτι του κεφαλαίου στην επισκόπηση βασικών στοιχείων του πειθαρχικού δικαίου στην ελληνική Δημόσια Διοίκηση, ώστε να προκύψει το πλαίσιο με το οποίο ο Έλληνας νομοθέτης αντιμετωπίζει φαινόμενα διαφθοράς στο δημόσιο τομέα.

Κεφάλαιο 2

Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

2.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια για ανάλυση της έννοιας, του στόχου και των εργαλείων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ως εργαλείου των σύγχρονων κρατών για την καταπολέμηση πολλών προβλημάτων που τα ταλανίζουν.

Αρχικά, παρέχονται διευκρινίσεις για τον ίδιο τον όρο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της ερμηνείας που έχει δοθεί σε αυτόν στη διεθνή βιβλιογραφία. Ύστερα, γίνεται αναφορά στα εργαλεία με τα οποία εξοπλίζεται η ηλεκτρονική διακυβέρνηση στους σύγχρονους δημόσιους τομείς. Εν συνεχεία, εξετάζονται τα στάδια εξέλιξης των κρατών στο πεδίο της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Σημαντικό μέρος του κεφαλαίου είναι και η ανάλυση των δεικτών μέτρησης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, δυνάμει των οποίων καθίσταται δυνατή η μέτρηση της επιρροής της παγκοσμίως. Επιχειρείται δε η σύνδεση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και του βαθμού ανάπτυξής της με το βαθμό αποτελεσματικότητας ενός κράτους στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

2.2 Έννοια, Στόχος και Εργαλεία της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Ο όρος «ηλεκτρονική διακυβέρνηση» αυτός καθαυτός αποτελεί την μεταφορά στην ελληνική των αντίστοιχων όρων της αγγλικής «electronic government (e-government)» ή «digital government». Εντούτοις, η αναφορά στις λέξεις «ηλεκτρονική» ή «ψηφιακή» δεν θα πρέπει να οδηγεί στη σύγχυση ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση αποτελεί απλώς την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής στη δημόσια διοίκηση, αλλά σχετίζεται με την αναδιαμόρφωση της παροχής υπηρεσιών της κυβέρνησης μέσω της χρήσης της τεχνολογίας (Pardo, 2000).

Η ερμηνεία του όρου «ηλεκτρονική διακυβέρνηση» είναι αρκετά ευρεία και με αποκλίσεις, σύμφωνα με τις Ardielli, Halaskova (2015). Ο γενικός ορισμός περιγράφει την ηλεκτρονική διακυβέρνηση ως τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) ως ένα μοχλό κυβερνητικού μετασχηματισμού με στόχο την αύξηση της διαθεσιμότητας, της αποτελεσματικότητας και της υπευθυνότητας. Σύμφωνα με τη Ηνωμένα

Έθνη, ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι η χρήση των ΤΠΕ και η εφαρμογή τους από την κυβέρνηση για την παροχή πληροφοριών και δημόσιων υπηρεσιών στο λαό. Από την άλλη πλευρά η Ε.Ε. ορίζει την ηλεκτρονική διακυβέρνηση ως τη χρήση των ΤΠΕ στη δημόσια διοίκηση σε συνδυασμό με οργανωτικές αλλαγές και νέες δεξιότητες για τη βελτίωση των δημόσιων υπηρεσιών και των δημοκρατικών διαδικασιών, καθώς και την ενίσχυση της υποστήριξης στις δημόσιες πολιτικές.

Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας είναι όρος που χρησιμοποιείται ευρέως για ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, εφαρμογών και τεχνολογιών που χρησιμοποιούν διάφορους τύπους εξοπλισμού και λογισμικού, που λειτουργούν συχνά στο πλαίσιο τηλεπικοινωνιακών δικτύων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001). Σύμφωνα δε με τους Παπαθανασίου και Καρδαρά (2011) ο όρος ΤΠΕ αναφέρεται «στο σύνολο των διαφορετικών τεχνολογιών που εξυπηρετούν τις διαδικασίες πληροφόρησης (συλλογή, μετάδοση, επεξεργασία πληροφοριακών δεδομένων και δημιουργία πληροφοριών)».

Η παράθεση ξεκάθαρα και πλήρη ορισμού για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι δύσκολη, λόγω του πολυδιάστατου της έννοιας και των πολλών αλληλοεξαρτώμενων συνιστωσών που εμπερικλείει - κοινωνικών, πολιτικών, διοικητικών, τεχνολογικών, οικονομικών και νομικών. Αυτό που κατά βάση πρέπει να γίνεται αντιληπτό είναι ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση αφορά το στόχο της συθέμελης αναδιαμόρφωσης του τρόπου άσκησης της δημόσιας διοίκησης, του κυβερνητικού έργου και της διακυβέρνησης εν γένει σε κλίμακα που ομοιάζει με αυτή της βιομηχανικής επανάστασης.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι αποτελεσματικές ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες, ή η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, μπορούν να προσφέρουν μεγάλη ποικιλία πλεονεκτημάτων. Αυτά περιλαμβάνουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και εξοικονόμηση πόρων για τις κυβερνήσεις και τις επιχειρήσεις, αυξημένη διαφάνεια και μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στην πολιτική ζωή.

Η χρησιμοποίηση των ΤΠΕ από τους κυβερνητικούς φορείς είναι ήδη ευρύτατη, αλλά στην έννοια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης διαλαμβάνονται περισσότερα από απλά εργαλεία: περιλαμβάνεται επανεξέταση οργανισμών και διαδικασιών και αλλαγή συμπεριφοράς, έτσι ώστε οι δημόσιες υπηρεσίες να παρέχονται με πιο αποτελεσματικό τρόπο στους διοικούμενους. Αν εφαρμοστεί ορθά, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση παρέχει τη δυνατότητα στους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να πραγματοποιούν τις

αλληλεπιδράσεις τους με την κυβέρνηση ευκολότερα, ταχύτερα και με περιορισμό του κόστους.

Η πιθανή εξοικονόμηση κόστους είναι τεραστίων διαστάσεων. Στη Δανία, για παράδειγμα, η ηλεκτρονική τιμολόγηση οδηγεί σε εξοικονόμηση 150 εκατ. ευρώ ετησίως για τους φορολογούμενους και στις επιχειρήσεις 50 εκατ. ευρώ ετησίως. Σε περίπτωση εισαγωγής της σε ολόκληρη την Ε.Ε., η εξοικονόμηση σε ετήσιο επίπεδο θα μπορούσε να ξεπεράσει τα 50 δισεκατομμύρια ευρώ. Εν τω μεταξύ, στην Ιταλία τα εφαρμοσθέντα συστήματα ηλεκτρονικών προμηθειών οδήγησαν σε μείωση του κόστους της τάξης άνω των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ.

Ο Έλληνας νομοθέτης, διαβλέποντας τα πολλαπλά οφέλη που μπορεί να αποφέρει η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, έχει προβεί σε πολλές μεταρρυθμίσεις, με σημαντικότερη εξ αυτών την σύσταση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, δυνάμει του υπ' αριθμόν Π.Δ. 81/2019 (ΦΕΚ Α' 119/8-7-2019). Στο Υπουργείο αυτό συγκεντρώνονται για πρώτη φορά όλες οι δομές πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών που έχουν σχέση με την παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς τους πολίτες.

2.3 Στάδια της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Στη σύγχρονη εποχή κανένας οργανισμός δεν πλησιάζει τις κρατικές υπηρεσίες στην παραγωγή πρωτογενών δεδομένων και νέων πληροφοριών από άποψη συχνότητας. Οι πληροφορίες που δημιουργούνται, ενημερώνονται και διαχειρίζονται από τα σύγχρονα κράτη σε καθημερινή βάση φτάνει σε δυσθεώρητα ύψη. Προκειμένου να διαγνωστεί καλύτερα η διαδικασία επεξεργασίας όλων αυτών των δεδομένων, έχουν εντοπιστεί πέντε διαφορετικά στάδια εξέλιξης της ψηφιακής παρουσίας ενός κράτους με βάση τον τρόπο διάθεση και διακίνησης της πληροφορίας (OHE, 2002).

1. Πρωτογενής παρουσία (Emerging Presence): Μία χώρα έχει δεσμευτεί να αξιοποιήσει και να συμμετέχει στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Στο στάδιο αυτό υπάρχει μία επίσημη αλλά περιορισμένη παρουσία του κράτους στο διαδίκτυο, κυρίως μέσω ορισμένων ανεξάρτητων κυβερνητικών ιστοσελίδων, οι οποίες χορηγούν στους χρήστες τους στατική ενημέρωση για την οργάνωση και την πολιτική οργάνωση των κρατικών υπηρεσιών. Είναι δυνατό να εντοπίζονται σε αυτές τις ιστοσελίδες πληροφορίες για επικοινωνία με υπηρεσίες (όπως τηλεφωνικοί αριθμοί και διευθύνσεις κυβερνητικών αξιωματούχων). Σε σπάνιες περιπτώσεις μπορεί να περιλαμβάνονται

ειδικά χαρακτηριστικά όπως πεδίο «Συχνών Ερωτήσεων» (FAQs=Frequently Asked Questions). Μολαταύτα, σε αυτό το στάδιο δεν δίνεται η δυνατότητα για διαδικτυακή αμφίδρομη επικοινωνία πολίτη-κράτους ή για τη διενέργεια συναλλαγών.

2. Ενισχυμένη παρουσία (Enhanced Presence): Σε αυτό το στάδιο, η διαδικτυακή παρουσία ενός κράτους αρχίζει και εξαπλώνεται μέσω της αύξησης των επίσημων διαδικτυακών ιστότοπων. Το περιεχόμενο αυτών περιλαμβάνει ένα πιο δυναμικό και εξειδικευμένο πλαίσιο πληροφοριών το οποίο ενημερώνεται σε συχνή βάση. Οι ιστότοποι περιέχουν υπερσυνδέσμους με άλλες επίσημες κρατικές σελίδες. Κυβερνητικές εκδόσεις, νομοθεσία, ενημερωτικά έντυπα είναι όλα ευρέως διαθέσιμα. Χαρακτηριστικά μηχανών αναζήτησης και διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είναι διαθέσιμα. Είναι πιθανή επίσης η παρουσία ενός διαδικτυακού τόπου ειδικά για την κυβέρνηση, από τον οποίο είναι δυνατή η πρόσβαση από το χρήστη σε υπηρεσίες Υπουργείων και κυβερνητικών τμημάτων.
3. Διαδραστική παρουσία (Interactive Presence): Η παρουσία του κράτους στο διαδίκτυο αναπτύσσεται με δραματικό ρυθμό με την παροχή πρόσβασης σε ένα μεγάλο εύρος κυβερνητικών θεσμών και υπηρεσιών. Το επίπεδο των επίσημων διαδράσεων πολίτη και παρόχων υπηρεσιών γίνεται πιο εξελιγμένο και οι τελευταίοι είναι συνεχώς διαθέσιμοι μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικής αλληλογραφίας και δίνοντας απαντήσεις σε ειδικά διαμορφωμένα πεδία σχολίων σε ιστοσελίδες. Στο στάδιο αυτό είναι και διαθέσιμη η δυνατότητα διερεύνησης μεγάλων εξειδικευμένων βάσεων δεδομένων, καθώς και η δυνατότητα ψηφιακής λήψης εντύπων και αιτήσεων. Το περιεχόμενο και οι πληροφορίες ενημερώνονται σε τακτική βάση.
4. Συναλλακτική παρουσία (Transactional Presence): Σε αυτό το στάδιο είναι διαθέσιμες ολοκληρωμένες και ασφαλείς συναλλαγές όπως η απόκτηση visa, διαβατηρίων, ληξιαρχικών πράξεων γέννησης και θανάτου, αδειών και διπλωμάτων, όπου ο χρήστης μπορεί να πραγματοποιήσει ψηφιακές πληρωμές για μεγάλο εύρος υπηρεσιών. Ανεπτυγμένη είναι και η αναγνώριση ψηφιακών υπογραφών για να διευκολυνθεί η συναλλαγή με το Δημόσιο. Οι διαδικτυακοί τόποι είναι πιο ασφαλείς με την χορήγηση ζευγών ονόματος χρήστη και κωδικών πρόσβασης.
5. Ενοποιημένη ή πλήρως ολοκληρωμένη παρουσία (Seamless or Fully Integrated Presence): Το συγκεκριμένο στάδιο είναι το πέμπτο και το τελευταίο, ως το στάδιο ολοκλήρωσης της ηλεκτρονικής μετάβασης ενός κράτους. Κατά το στάδιο αυτό, είναι

δυνατή η άμεση πρόσβαση στο σύνολο των υπηρεσιών του κράτους μέσω μιας ενιαίας κυβερνητικής διαδικτυακής πύλης χωρίς να διαφοροποιούνται οι κρατικές υπηρεσίες. Ευχερέστερη είναι η ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ υπαλλήλων του κράτους δια της εγκατάστασης και δημιουργίας ενδουπηρεσιακών δικτύων (intranets), τα οποία αναμένεται να αποτελέσουν τη βάση για την εξάλειψη της γραφειοκρατίας. Αρκετές χώρες μπορούν να ισχυριστούν ότι βρίσκονται ανάμεσα στο τέταρτο και πέμπτο στάδιο, αλλά η εύλογη κρίση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι κανένα σύγχρονο κράτος δεν έχει φτάσει πλήρως στο πέμπτο στάδιο.

Καθιστάται σαφές ότι ένα κράτος, όσο σε πιο προχωρημένο στάδιο βρίσκεται εκ των ανωτέρω προαναφερθέντων, είναι σε καλύτερη θέση να αντιμετωπίσει πολλά από τα προβλήματα που ταλανίζουν την κρατική λειτουργία, ενώ έχει συνδεθεί άμεσα η ηλεκτρονική ανάπτυξη ενός κράτους και με το βαθμό ικανότητας αντιμετώπισης του φαινομένου της διαφθοράς. Εξάλλου, όπως θα καταστεί πρόδηλο και στη συνέχεια, κράτη με το μεγαλύτερο πρόβλημα διαφθοράς παγκοσμίως, είναι και τα κράτη που με βάση τους διαθέσιμους δείκτες μέτρησης, είναι στα αρχικά στάδια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

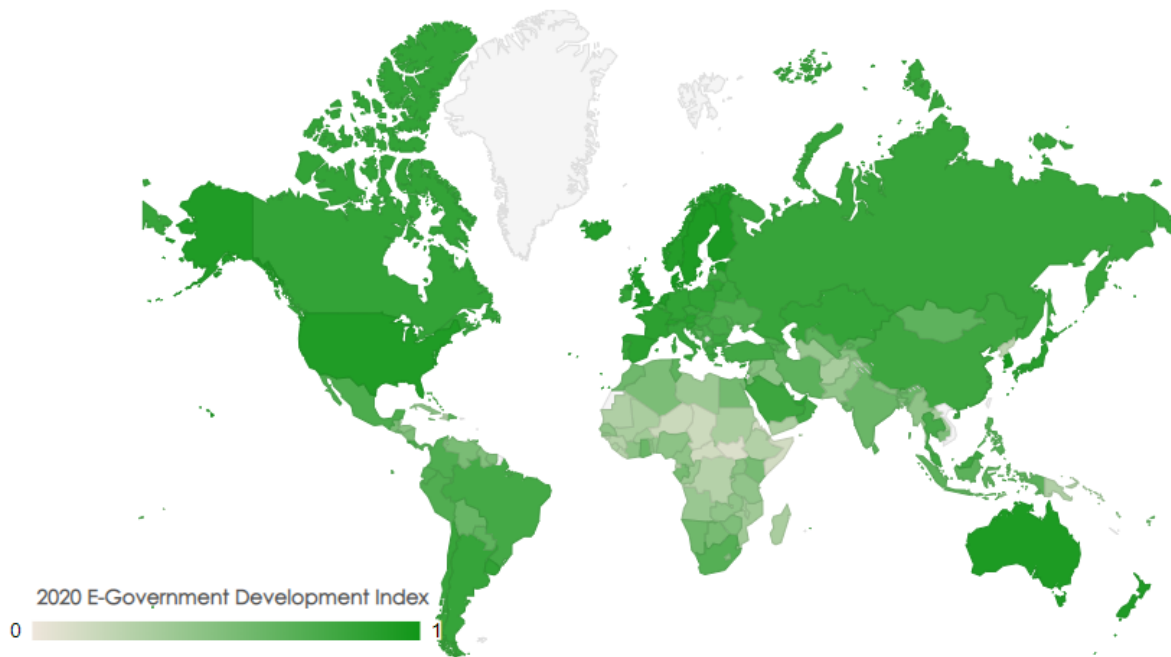
2.4 Δείκτης μέτρησης της ανάπτυξης της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Ο ΟΗΕ έχει αναπτύξει έναν ικανοποιητικό δείκτη για την παρακολούθηση της προόδου της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ανά τα κράτη, τον Δείκτη Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (E-government Development Index - EGDI). Ως σύνθετος δείκτης, το EGDI αξιολογείται για να μετράται η ετοιμότητα και η ικανότητα της Δημόσιας Διοίκησης ενός κράτους για τη χρησιμοποίηση της τεχνολογίας στην παροχή δημόσιων υπηρεσιών. Η μέτρηση αυτή, επίσης, δύναται να αποτελέσει εργαλείο για τις κυβερνήσεις ώστε να επιτύχουν ένα μεγαλύτερο βαθμό κατανόησης της σχετικής θέσης μιας χώρας στη χρήση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης για την παροχή δημόσιων υπηρεσιών. Ο ΟΗΕ δημοσίευσε το 2020 έκθεση, όπου, αξιοποιώντας τον παραπάνω δείκτη, παρέχει ανάλυση για την πρόοδο των χωρών στη χρήση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αλλά και στο πως αυτή μπορεί να συμβάλει την αντιμετώπιση των αναδυόμενων θεμάτων της δημόσιας διοίκησης. Με βάση τα αποτελέσματα της Έκθεσης, η Ελλάδα τοποθετείται πλέον στην ομάδα των πλέον ανεπτυγμένων χωρών, κατακτώντας την 43η θέση στο Δείκτη.

Όπως και για την Ελλάδα, έτσι και για τις περισσότερες χώρες, το ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης του κορονοϊού αποτέλεσε ελατήριο για τη βίαια και άμεση προσαρμογή προς τα απαιτούμενα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Όσο η πανδημία καθιστούσε

απαραίτητη τη λήψη περιοριστικών μέτρων για τον περιορισμό της διαφθοράς, τα περισσότερα κράτη επιδίωξαν στρατηγικές ψηφιακής διακυβέρνησης - πολλές με καινοτόμες πρωτοβουλίες. Εντούτοις, μεγάλος αριθμός ανθρώπων ακόμα δεν έχει πρόσβαση σε διαδικτυακές υπηρεσίες, σύμφωνα με την ανωτέρω έκθεση του ΟΗΕ (*Δελτίο Τύπου, ΟΗΕ, 2020*).

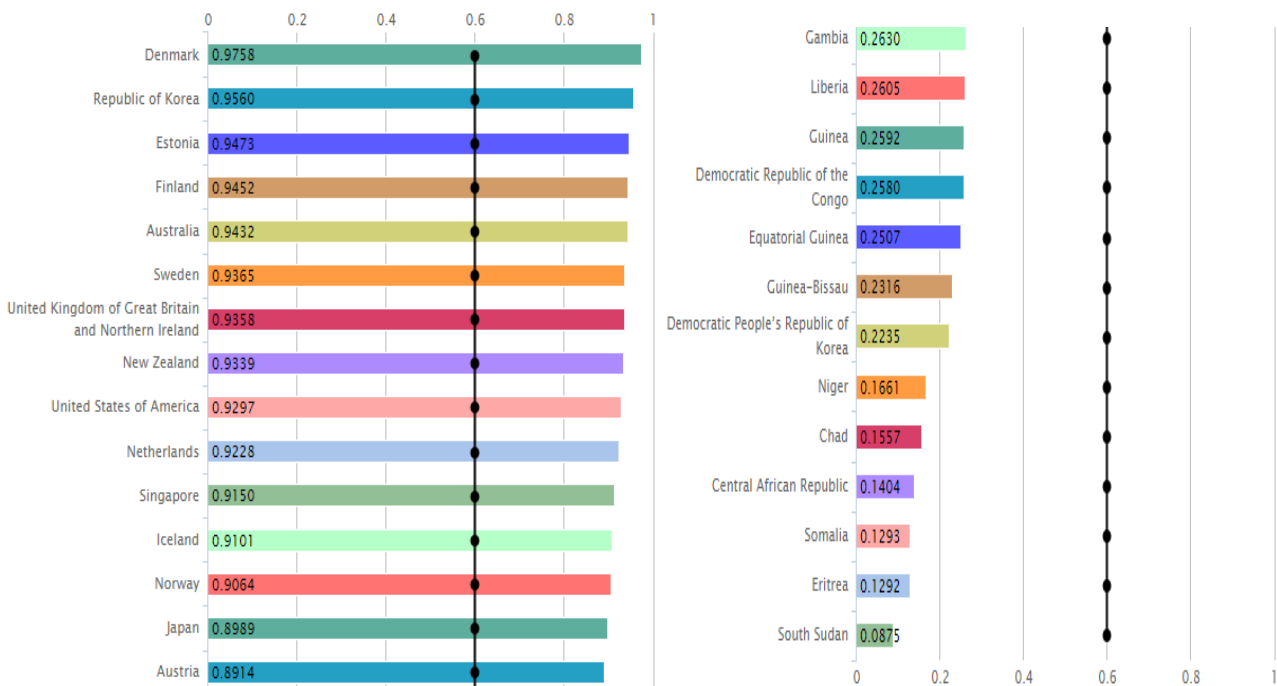
Στο Γράφημα 2.1 κατωτέρω διακρίνεται σε χάρτη ο βαθμός ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ανά τα κράτη του κόσμου. Ένα συμπέρασμα που εξάγεται είναι η σχετικά μικρή απόκλιση των ανεπτυγμένων πολιτικά και οικονομικά κρατών, ενώ σαφής γίνεται η υστέρηση των αφρικανικών χωρών και των χωρών της Μέσης Ανατολής, ως προς το βαθμό ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Αν εξετάσουμε δε εκ νέου το Γράφημα 1.1 ανωτέρω, όπου αποτυπώνεται η τιμή κάθε κράτους στο Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI), προκύπτει ευχερώς η συσχέτιση των τιμών αυτών με τις τιμές του EGDI, καθώς οι προαναφερθείσες χώρες παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά υστέρησης σε σύγκριση με άλλες χώρες.

Γράφημα 2.1

(Πηγή: [ΟΗΕ](#), 2020)

Η ανωτέρω συσχέτιση γίνεται ακόμα πιο σαφής αν αξιοποιήσουμε τις μετρήσεις του EGDI σε καθαρές τιμές. Ειδικότερα, κατωτέρω στο Διάγραμμα 2.1, παρατίθενται σε γράφημα οι πρώτες δεκαπέντε χώρες ως προς το βαθμό ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, καθώς και οι δεκαπέντε τελευταίες σε αξιολόγηση του βαθμού αυτού. Ανατρέχοντας πάλι στο Γράφημα 1.1 ανωτέρω, προκύπτει θετική συσχέτιση του βαθμού ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, όπως αποτυπώνεται στο EGDI, και του Δείκτη της Αντίληψης της Διαφθοράς. Πιο συγκεκριμένα, η Δανία, που αποτελεί την πρώτη χώρα στο EGDI βρίσκεται και στη πρώτη θέση του CPI. Η Νέα Ζηλανδία, η οποία μοιράζεται την πρώτη θέση με τη Δανία στο CPI, βρίσκεται στην όγδοη θέση στο EGDI. Ακολούθως, την τρίτη θέση στο CPI μοιράζονται η Φινλανδία, η Σιγκαπούρη και η Σουηδία, οι οποίες κατά σειρά στο EGDI εντοπίζονται στην τέταρτη, ενδέκατη και έκτη θέση αντίστοιχα. Τέλος, η Νορβηγία, έβδομη χώρα στο CPI, αποτελεί την δέκατη τρίτη χώρα στο EGDI. Στο αντίθετο άκρο, αυτό των τελευταίων θέσεων, ομοίως εντοπίζονται ομοιότητες. Ενδεικτικά αναφερόμαστε στο γεγονός ότι οι τρεις τελευταίες χώρες στο EGDI (Σομαλία, Ερυθραία, Ν. Σουδάν) οι οποίες δηλαδή σύμφωνα με αντικειμενική και αξιόπιστη μέτρηση έχουν έλλειψη ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, εντοπίζονται στο CPI να μοιράζονται την τελευταία θέση (Σομαλία, Ν. Σουδάν) ή να καταλαμβάνουν την 160η θέση (Ερυθραία).

Διάγραμμα 2.1

(Πηγή: [ΟΗΕ](#), 2020)

Τα ανωτέρω παρατεθέντα στοιχεία, τα οποία αντλούνται από αξιόπιστους δείκτες μέτρησης διεθνών οργανισμών, παρέχουν μία βάση για την θεμελίωση μερικών ερευνητικών στόχων της παρούσας εργασίας και αποτελούν μία ενθαρρυντική ένδειξη για τη σημαντικότητα και τη βασιμότητα του γενικού ζητούμενου, ήτοι την περαιτέρω διερεύνηση της θετικής συσχέτισης της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της αξιοποίησης των εργαλείων της στον αγώνα της διεθνούς καταπολέμησης της διαφθοράς.

2.5 Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Διαφθορά - Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Όπως αναδείχθηκε ανωτέρω, η βέλτιστη διακυβέρνηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την οικονομική ανάπτυξη και τον περιορισμό της διαφθοράς. Η εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αποφέρει σημαντικά οφέλη σχετικά με την βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών του δημοσίου. Με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ΤΠΕ βελτιώνεται το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών, τόσο ως προς την ταχύτητα όσο και ως προς την ποιότητα, καθώς και με την αύξηση της αποτελεσματικότητας. Η βελτιστοποίηση της διακυβέρνησης με τη χρήση των ΤΠΕ συνεπάγεται την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας του κράτους, και την διευκόλυνση της διαβούλευσης για τα δημόσια θέματα (Καλογήρου *et al.*, 2015).

Για το ζήτημα της επιρροής που ασκεί η ηλεκτρονική διακυβέρνηση στη διαφθορά έχουν ασχοληθεί πολλοί ερευνητές, ειδικά τα τελευταία χρόνια, λόγω της συνεχώς αυξανόμενης χρήσης των ΤΠΕ. Ειδικότερα, οι Khan *et al.* (2021) πραγματοποίησαν συστηματική ανάλυση 63 ερευνών για τη σχέση ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και διαφθοράς, όπου εξέτασαν τις τάσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας ως προς τις δυνατότητες της πρώτης να συμβάλει στην καταπολέμηση της δεύτερης. Σημαντική είναι και η συνεισφορά της έρευνας του Nam (2018), ο οποίος εξέτασε το βαθμό επιρροής της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο επίπεδο ελέγχου της διαφθοράς, αξιοποιώντας δεδομένα από διαφορετικές χώρες. Σημαντικό στοιχείο της συμβολής του έργου του είναι η λήψη υπόψη της κουλτούρας των χωρών ως διαφοροποιητικό παράγοντα και, με βάση τα ευρήματά του, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η ωριμότητα των εργαλείων και υπηρεσιών της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης έχουν θετικό ρόλο στον περιορισμό της διαφθοράς, ενώ οι εθνικές κουλτούρες δύνανται να μετριάσουν την επιρροή της στη διαφθορά. Άλλη, πρόσφατη, συνεισφορά στο έργο αυτό αποτελεί η έρευνα των Adam, Fazekas (2021), σύμφωνα με την οποία οι ΤΠΕ δύνανται να συμβάλουν στην μάχη κατά της διαφθοράς, επηρεάζοντας τον κοινωνικό και δημόσιο έλεγχο της κυβέρνησης,

καθιστώντας δυνατή την αναφορά φαινομένων διαφθοράς, ενισχύοντας τη διαφάνεια και την λογοδοσία και διευκολύνοντας της συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και τις αλληλεπιδράσεις κυβέρνησης-πολιτών. Η έρευνα πάντως καταλήγει στο ότι η εισαγωγή των εργαλείων ΤΠΕ στη Δημόσια Διοίκηση δεν μεταφράζεται αυτόματα σε αποτελέσματα καταπολέμησης της διαφθοράς. Ο βαθμός επιρροής της χρήσης τους εξαρτάται άμεσα από το επίπεδο στήριξής τους σε τοπικό επίπεδο, ήτοι μέσω της ενίσχυσης της ικανότητας και δυνατότητας χρήσης της τεχνολογίας.

2.6 Πληροφοριακές υποδομές στον ελληνικό Δημόσιο Τομέα

Οι ελληνικές κυβερνήσεις, διαβλέποντας στις ανωτέρω δυνατότητες και τα πολλαπλά οφέλη που μπορεί να προσφέρουν τα εργαλεία που έχει γεννήσει η τεχνολογική εξέλιξη, έχουν προσπαθήσει τα τελευταία χρόνια να εισάγουν διάφορες πληροφοριακές υποδομές στη λειτουργία του κράτους. Ωθητικός παράγων υπήρξε βέβαια το ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης της πανδημίας του COVID-19, καθώς η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να υιοθετήσει μέτρα για τον περιορισμό της διασποράς του ιού, με βασικότερα εξ αυτών να αφορούν την απαγόρευση μετακινήσεων και την αποφυγή συναθροίσεων. Κατά συνέπεια, κατέστη αδήριτη η ανάγκη για προσαρμογή σε νέα δεδομένα και δημιουργία νέων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, ώστε να καταστεί δυνατή η εξ αποστάσεως διενέργεια συναλλαγών των πολιτών με το κράτος. Οι νέες δομές επιτρέπουν τη διενέργεια των συναλλαγών χωρίς φυσική παρουσία, ανεξαρτήτως ωραρίων και τόπου όπου στεγάζονται οι υπηρεσίες. Στο σημείο αυτό, θα γίνει αναφορά στις βασικότερες εκ των τεχνολογικών υποδομών πληροφορικής και επικοινωνιών που χρησιμοποιούνται από το ελληνικό δημόσιο.

2.6.1 Το δίκτυο Σύζευξις

Το δίκτυο Σύζευξις, ήτοι το εθνικό δίκτυο δημόσιας διοίκησης, είναι ένας εκ των σημαντικότερων παραγόντων αναβάθμισης της ποιότητας των παρεχόμενων ηλεκτρονικών υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα. Ως σκοπό έχει την κάλυψη όλων των αναγκών των φορέων του δημοσίου για τη μεταξύ τους επικοινωνία με τηλεφωνία (τηλεφωνική επικοινωνία ανάμεσα στους φορείς), δεδομένα (επικοινωνία Η/Υ - Internet) και video (τηλεδιάσκεψη - τηλεεκπαίδευση) (Σύζευξις, 2020).

Ειδικότερα, ως πρωταρχικός στόχος του συστήματος ορίζεται η βελτίωση των λειτουργιών της δημόσιας διοίκησης, με την παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών οι οποίες έχουν χαμηλό κόστος, και με την εξυπηρέτηση των πολιτών ώστε να καταστεί δυνατή η

διεκπεραίωση των συναλλαγών τους με τις δημόσιες υπηρεσίες με την αξιοποίηση αυτοματοποιημένων διαδικασιών.

Αξίζει να σημειωθούν οι βασικές υπηρεσίες που παρέχονται από το σύστημα στους δημόσιους φορείς: ασφαλής πρόσβαση στο ενδοδίκτυο (intranet) του δημοσίου, όσο και το διαδικτυακό (internet), δωρεάν τηλεφωνία σε πανελλαδικό επίπεδο για τους υπαλλήλους και τις εντός του δικτύου υπηρεσίες.

2.6.2 Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση κοινωνικής ασφάλισης (Η.ΔΙ.Κ.Α. Α.Ε.)

Ως αποστολή της Η.ΔΙ.ΚΑ Α.Ε ορίζεται η παροχή ολοκληρωμένων λύσεων υψηλής ποιότητας στον τομέα της πληροφορικής και επικοινωνιών, δια των οποίων θα υποστηρίζεται η ορθή, πλήρης και αποτελεσματική λειτουργία των φορέων της κοινωνικής ασφάλισης και παροχής υγείας σε βάθος χρόνου, καθώς και η εξυπηρέτηση των πολιτών, δυνάμει της παροχής σύγχρονων ηλεκτρονικών υπηρεσιών και πληροφοριών (ΗΔΙΚΑ, 2020).

Η εταιρία έχει ως αρμοδιότητά της την διαχείριση του ενιαίου συστήματος Ελέγχου και Πληρωμών Συντάξεων (ΕΣΕΠΣ - ΗΛΙΟΣ). Ειδικότερα, σε μηνιαία βάση οι τ. ΦΚΑ αποστέλλουν στην εταιρία αρχείο πληρωμών εντός του οποίου υπάρχει αναλυτική αναφορά στα ποσά συντάξεων που είναι καταβλητέα από κάθε φορέα. Εν συνεχεία, η εταιρία προβαίνει σε επεξεργασία των αρχείων ως προς την ορθότητα και πληρότητα των στοιχείων. Ύστερα, ακολουθεί η διενέργεια υπολογισμών προκειμένου να προκύψει το τελικό αρχείο το οποίο θα αποσταλεί στα διατραπεζικά συστήματα (ΔΙΑ.Σ) για την πληρωμή των συντάξεων.

Η Η.ΔΙ.Κ.Α. Α.Ε. έχει εμπλακεί και στην ανάπτυξη λοιπών σημαντικών έργων, όπως είναι αυτά της: ηλεκτρονικής συνταγογράφησης, του εθνικού μητρώου ΑΜΚΑ, της εκκαθάρισης συνταγών φαρμάκων, των πληροφοριακών συστημάτων των ΦΚΑ και των πληροφοριακών συστημάτων των νοσοκομείων.

2.6.3 Η ηλεκτρονική συνταγογράφηση

Το πληροφοριακό σύστημα της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης αποτελεί ένα από τα πιο ευμεγεθή συστήματα της χώρας και ήταν ένα ρηξικέλευθο μεταρρυθμιστικό μέτρο που άλλαξε τα δεδομένα στη συνταγογράφηση των φαρμάκων καθώς και των εξετάσεων, που πλέον γίνονται μέσα από ηλεκτρονική εφαρμογή.

Μέσα από τη ψηφιακή διαδικασία είναι εφικτή η επίτευξη της αμεσότητας στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, ήτοι των ιατρών που χορηγούν τις

συνταγές, των φορέων κοινωνικής ασφάλισης που πραγματοποιούν τον έλεγχο και τέλος των διαγνωστικών κέντρων, φαρμακείων κ.α., τα οποία παρέχουν τις υπηρεσίες υγείας. Κατορθώνεται δε ο αποτελεσματικός έλεγχος και ο εξορθολογισμός των δαπανών με άμεσο αποτέλεσμα την μείωση του κόστους στους κρίσιμους τομείς της περίθαλψης, καθώς συντονίζεται η δράση πολλών φορέων και ενδιαφερόμενων με διαφορετικής υφής συμφέροντα.

Τα οφέλη που προσδίδει η χρήση του συστήματος είναι πολλαπλά και μετρήσιμα. Αρχικά, υπάρχει διευκόλυνση των ασθενών λόγω της άμεσης πρόσβασης κατά τη λήψη συνταγών και απαραίτητων για αυτούς φαρμάκων. Εν συνεχεία, είναι ευχερής η αποφυγή λαθών από την πλευρά των φαρμακοποιών, όπως συνέβαινε παλαιότερα κατά την ανάγνωση δυσανάγνωστων χειρόγραφων συνταγών, ενώ παράλληλα υπάρχει απλούστευση κατά τη διαδικασία αποζημίωσης των φαρμάκων. Ύστερα, οι ιατροί απολαμβάνουν άμεση πρόσβαση στο ιστορικό του εκάστοτε ασθενούς και κατά συνέπεια, είναι για αυτούς ευχερέστερη η εφαρμογή του συνταγολογίου.

2.6.4 Το πρόγραμμα Διαύγεια

Ίσως η κορυφαία ψηφιακή υποδομή του σύγχρονου ελληνικού κράτους με σκοπό την προώθηση του υπέρτερου σκοπού της διαφάνειας. Ως στόχο έχει να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή δημοσιότητα της ασκούμενης κυβερνητικής πολιτικής και της δραστηριότητας της Διοίκησης, η διασφάλιση της διαφάνειας και η εμπέδωση της υπευθυνότητας και της λογοδοσίας εκ μέρους των φορέων που ασκούν δημόσια εξουσία (*Διαύγεια, 2020*).

Το πρόγραμμα αυτό, ως προκύπτει και από την παράθεση της αποστολής του, έχει ως αντικείμενο να αναπτυχθεί μία διαδικτυακή πλατφόρμα με την προσπέλαση της οποίας ο κάθε πολίτης θα δύναται να αποκτά πρόσβαση στο σύνολο της νομοθεσίας, των αποφάσεων που εκδίδονται από την κυβέρνηση και των διοικητικών πράξεων που εκδίδουν τα διοικητικά όργανα, καθώς και οι Ανεξάρτητες Αρχές. Καθίσταται πρόδηλο ότι το φιλόδοξο αυτό πρόγραμμα ενισχύει άμεσα τη διαφάνεια, τη λογοδοσία της Διοίκησης και συμβάλλει άμεσα στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Πέραν τούτων, το πρόγραμμα έχει ως απώτερο σκοπό να υπάρχει ένας μεγάλος όγκος ανοιχτών δεδομένων δημοσίου ενδιαφέροντος, τα οποία θα είναι αξιοποιήσιμα από κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη για οποιοδήποτε σκοπό.

2.6.5 Το TAXISnet

Το TAXISnet, το οποίο πλέον αξιοποιείται από τη συντριπτική πλειοψηφία των φορολογούμενων, αποτελεί το ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα φορολογικών υπηρεσιών. Ως στόχο έχει να εξυπηρετεί πολίτες και επιχειρήσεις με την αξιοποίηση των ακόλουθων ηλεκτρονικών υπηρεσιών: της ηλεκτρονικής υποβολής φορολογικών δηλώσεων, της δυνατότητας διενέργειας ηλεκτρονικών πληρωμών, της λήψης φορολογικής ενημερότητας ηλεκτρονικά κλπ. Αξιοσημείωτη είναι και η διαλειτουργικότητα του συστήματος με λοιπούς δημόσιους αλλά και ιδιωτικούς φορείς, όπως οι Τράπεζες και τα συστήματα ΔΙΑ.Σ, για τη λήψη δεδομένων φορολογικής ικανότητας.

Με την πρόωση του μεγάλου έργου της ψηφιοποίησης φορολογικών δεδομένων, το ελληνικό κράτος πέτυχε την απλοποίηση των διαδικασιών συναλλαγής του με πολίτες και επιχειρήσεις. Αποτελεί τη σημαντικότερη και πιο φιλόδοξη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος, ενώ παράλληλα η προαναφερθείσα διαλειτουργικότητά του με λοιπά πληροφοριακά συστήματα έπαιξε καταλυτικό ρόλο ως προς το να αναβαθμιστεί η ενημέρωση των πολιτών, να μειωθεί η γραφειοκρατία και να εξυπηρετούνται πιο άμεσα οι πολίτες.

Ως προς την ενίσχυση της διαφάνειας και την καταπολέμηση της διαφθοράς, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η εγκατάσταση του συστήματος κατέστησε πιο απλό και άμεσο τον έλεγχο που διενεργούν οι μηχανισμοί του κράτους, οι οποίοι πλέον δύνανται να διενεργούν ηλεκτρονικούς ελέγχους και να διασταυρώνουν φορολογικές δηλώσεις, ενώ παρέχεται άμεση πρόσβαση στην εκάστοτε κυβέρνηση ώστε να μπορεί να επισκοπήσει τα υπάρχοντα οικονομικά στοιχεία για να καταστρώσει ανάλογα πολιτικές.

2.6.6 Το σύστημα ΑΤΛΑΣ

Το σύστημα ΑΤΛΑΣ είναι «ένα ολοκληρωμένο σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης που συγκεντρώνει την Ασφαλιστική Ιστορία και την Ασφαλιστική Ικανότητα για όλους τους ασφαλισμένους της χώρας» (ΑΤΛΑΣ, 2020). Ως στόχος του συστήματος ορίζεται η προσπάθεια να συγκεντρωθούν στα πλαίσια μιας ενιαίας ψηφιακής πλατφόρμας οι χρόνοι ασφάλισης όλων των ασφαλισμένων του συνόλου των ταμείων, προκειμένου να δημιουργηθεί σταδιακά ο ατομικός ψηφιακός λογαριασμός.

Σκοπείται η δυνατότητα κάθε πολίτη να έχει πρόσβαση σε ενός είδους ψηφιακό ασφαλιστικό βιογραφικό, όπου θα παρέχεται λεπτομερής εικόνα όλου του ασφαλιστικού του ιστορικού. Παράλληλα, στα σχετικά αρχεία θα υπάρχει σαφής καταγραφή όλης της

επαγγελματικής διαδρομής ενός ασφαλισμένου εργαζόμενου, από την πρώτη του εργασία μέχρι τη λήψη σύνταξης.

2.7. Ανακεφαλαίωση

Στα πλαίσια του κεφαλαίου που προηγήθηκε, επιχειρήθηκε η ανάλυση της έννοιας, του στόχου και των εργαλείων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Λόγω του θέματος της εργασίας και της σύνδεσης του φαινομένου της διαφθοράς με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ήταν απαραίτητη η επισκόπηση βασικών στοιχείων της ανωτέρω έννοιας.

Ειδικότερα, μετά τον ορισμό και την ανάλυση του όρου, απαριθμήθηκαν τα στάδια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, προκειμένου να οριοθετηθεί η εξέλιξη των κρατών στο πεδίο αυτό. Ύστερα, κρίθηκε εξόχως χρήσιμη η παράθεση και ανάλυση των αναπτυχθέντων δεικτών μέτρησης της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, προκειμένου να εξεταστεί η σχετική ανάπτυξη των κρατών παγκοσμίως. Με βάση τα εξαχθέντα συμπεράσματα από τους δείκτες αυτούς, σε συνδυασμό με τους δείκτες μέτρησης της διαφθοράς, με στήριγμα ευρήματα της διεθνούς βιβλιογραφίας, επιχειρήθηκε η συσχέτιση της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης με την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Τέλος, εστιάζοντας στην περίπτωση της χώρας μας, παρατέθηκαν ορισμένες εγκατεστημένες πληροφοριακές υποδομές του ελληνικού Δημοσίου Τομέα, προκειμένου να επισημανθεί η πρόσφατη πρόοδος που έχουμε σημειώσει στα στάδια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Κεφάλαιο 3

Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ)

3.1. Εισαγωγή

Με δεδομένο ότι ο πληθυσμός-δείγμα της παρούσης έρευνας αφορά στο προσωπικό του ως άνω Φορέα, κρίθηκε σκόπιμο να γίνει σε αυτό το σημείο της εργασίας ευσύνοπτη αναφορά στη δομή και το σκοπό του. Σημαντική είναι η παράθεση της αποστολής του και κρίσιμη για την παρούσα εργασία και η αναφορά στους μηχανισμούς που αναπτύσσονται στα πλαίσιά του για την καταπολέμηση της διαφθοράς στον ασφαλιστικό τομέα, με επισήμανση

ότι η δημιουργία και η εξέλιξή του αποτελεί σαφή μεταρρυθμιστική κατεύθυνση του κράτους για την ανάπτυξη και της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

3.2 Ίδρυση και σκοπός του ΕΦΚΑ

Η οικονομική κρίση ανέδειξε την αδήριτη ανάγκη για δομικές και λειτουργικές μεταβολές στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης της Ελλάδας και οι διεθνείς φορείς τόνισαν την αναγκαιότητα για τη λήψη άμεσων μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών. Στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων που αφορούσαν διαρθρωτικές αλλαγές συγκαταλέγεται η πραγματοποίηση του έργου της ενοποίησης του συνόλου των φορέων κύριας υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, δυνάμει της δημιουργίας του Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ), αλλά και της σύστασης του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών (ΕΤΕΑΕΠ).

Ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ) συστάθηκε δυνάμει του άρθρου 51 Ν. 4387/2016 (ως τροποποιήθηκε από τον Ν. 4445/2016 και ισχύει σήμερα) ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.), τελόν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Με την αυτοδίκαια ένταξη σε αυτόν των υφιστάμενων φορέων κύριας κοινωνικής ασφάλισης, σύμφωνα με τα άρθρα 53 επ. του ως άνω νόμου, και την ιδιότητα του ΕΦΚΑ ως οιοονεί καθολικού διαδόχου αυτών, ο τελευταίος κατέστη ο μεγαλύτερος φορέας κλάδου κύριας ασφάλισης. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 53 Ν. 4387/2016, στον ΕΦΚΑ εντάσσονται, σύμφωνα με τον κάτωθι Πίνακα 3.1, οι κάτωθι φορείς κοινωνικής ασφάλισης (ΦΚΑ):

Πίνακας 3.1

Ενοποίηση φορέων κύριας κοινωνικής ασφάλισης

➤ Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων - Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών (Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ.)
➤ Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Ε.Τ.Α.Π.-Μ.Μ.Ε.)
➤ Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (Ε.Τ.Α.Α.)

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ) εκτός του Λογαριασμού Εργατικής Εστίας
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο (Ν.Α.Τ.), συμπεριλαμβανομένου του Κεφαλαίου Δυτών και του Κεφαλαίου Ανεργίας – Ασθενείας Ναυτικών (ΚΑΑΝ)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ταμείο Ασφάλισης Υπαλλήλων Τραπεζών και Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας (Τ.Α.Υ.Τ.Ε.Κ.Ω.)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Τραπεζοϋπαλλήλων (ΕΤΑΤ)

Με την ένταξη όλων των φορέων στον ΕΦΚΑ επετεύχθη ο στόχος της δημιουργίας οικονομικών κλίμακας προς την εξοικονόμηση ανθρώπινων πόρων και τη μείωση των διοικητικών δαπανών. Σημαντική εξέλιξη αποτελεί και η δημιουργία ενιαίας πληροφορικής βάσης, μετά την ενσωμάτωση των οικείων πληροφοριακών συστημάτων των τέως φορέων, καθώς κατέστη δυνατή η ευχερέστερη πρόσβαση στην πληροφορία στο σύνολο των υπαλλήλων του φορέα, κάτι που αποφέρει οφέλη στους ασφαλισμένους και τους συνταξιούχους.

Σκοπός του ΕΦΚΑ είναι η κάλυψη των υπακτέων στην ασφάλιση του ΕΦΚΑ προσώπων για τους ασφαλιστικούς κινδύνους που προβλέπονται από την οικεία νομοθεσία με την προβλεπόμενη στο νόμο αυτόν χορήγηση συντάξεων και λοιπών παροχών (άρθρο 51 παρ. 2 Ν. 4387/2016). Η σύστασή του αποτέλεσε εν μέρει διεθνή επιταγή προς αντιμετώπιση των παθογενειών του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα, οι οποίες αναδείχθηκαν κατά τα χρόνια της κρίσης.

Η σημαντική διαρθρωτική μεταρρύθμιση του ως άνω νόμου, όπως σημειώνουν οι Ρωσσίδης και Πετροπουλάκος, 2017, *«κινήθηκε στην κατεύθυνση της οργανωτικής-διοικητικής αναδιάρθρωσης του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος, μετατρέποντας το από*

σύστημα πολλαπλότητας των φορέων σε ενιαίο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης του συνόλου των εργαζομένων».

3.3 Ο Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ) - Ίδρυση και αποστολή

Δυνάμει του άρθρου 1 Ν. 4670/2020, στον Ν. 4387/2016 προστέθηκε το άρθρο 51Α, σύμφωνα με το οποίο το ΝΠΔΔ με την επωνυμία «Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ)» μετονομάζεται από την 1/3/2020 σε «Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης», αποκαλούμενος στο εξής «e-ΕΦΚΑ». Στον e-ΕΦΚΑ εντάχθηκε από την ίδια ημερομηνία το ΕΤΕΑΕΠ.

Με τη δημιουργία του e-ΕΦΚΑ ολοκληρώθηκε η μεγαλύτερη διοικητική και οργανωτική ενοποίηση των ασφαλιστικών φορέων απονομής σύνταξης και εφάπαξ παροχής της χώρας. Ένας από τους παράγοντες που κατέστησε επιτακτική τη μεταρρύθμιση είναι οι τεχνολογικές εξελίξεις, όπως η ευρεία ανάπτυξη σύγχρονων πληροφοριακών συστημάτων, οι οποίες μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου της απλούστευσης των σχέσεων και συναλλαγών πολίτη-κράτους, αλλά και της αξιοποίησης αυτών για τη διαλειτουργικότητα των φορέων μεταξύ τους και με τους συναλλασσόμενους.

Αποστολή του e-ΕΦΚΑ είναι η δημιουργία ενός πρότυπου, αποτελεσματικού και βιώσιμου μοντέλου κοινωνικής ασφάλισης, με γνώμονα τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος και την ενίσχυση της κοινωνικής ευημερίας θέτοντας ίσους κανόνες για όλους. Για την επίτευξη του ως άνω στόχου, ο e-ΕΦΚΑ αξιοποιεί, μεταξύ άλλων, την παροχή σύγχρονων, αξιόπιστων και φιλικών υπηρεσιών προς τον ασφαλισμένο, συνταξιούχο, εργοδότη και εργαζόμενο, μέσω της αξιοποίησης των τεχνολογικών εξελίξεων (ΕΦΚΑ, 2020).

Πρόσφατα δε δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ ο Ν. 4892/2022 (ΦΕΚ Α' 28/22-2-2022), με τις διατάξεις του οποίου επιδιώκεται ο λειτουργικός εκσυγχρονισμός του e-ΕΦΚΑ με την εισαγωγή στοιχείων επιβράβευσης και λογοδοσίας, μέσω της μέτρησης της απόδοσης και μηχανισμών ελέγχου, καθώς και ο οργανωτικός εκσυγχρονισμός, μέσω της αναβάθμισης του στελεχιακού δυναμικού, με στόχο την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη υλοποίηση της αποστολής του e-ΕΦΚΑ και την καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη (άρθρο 1).

Στα πλαίσια της τελευταίας ως άνω μεταρρύθμισης, ελήφθησαν σημαντικά μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς στο φορέα. Ειδικότερα, στο Β' Κεφάλαιο του ως άνω νόμου περιλαμβάνονται διατάξεις για τη σύσταση, στελέχωση και λειτουργία της

Μονάδας Εσωτερικών Ερευνών, καθώς και διατάξεις για αλλαγές στην πειθαρχική διαδικασία. Συνοπτικά, αναφέρονται τα κάτωθι:

Δυνάμει του άρθρου 7 παρ. 1, στον e-ΕΦΚΑ συστάθηκε «...αυτοτελής Μονάδα Εσωτερικών Ερευνών, η οποία υπάγεται απευθείας στο Διοικητικό Συμβούλιο και έχει ως αποστολή: α) την άμεση και αποτελεσματική διερεύνηση υποθέσεων διαφθοράς που αφορούν στον e-Ε.Φ.Κ.Α. και τις θυγατρικές του και β) τη διενέργεια έκτακτων και προγραμματισμένων ελέγχων, μετά από καταγγελίες πολιτών, πληροφορίες ή αιτήματα εν γένει, που αφορούν, μεταξύ άλλων, στη διάπραξη ποινικών αδικημάτων και πειθαρχικών παραπτωμάτων από τους υπαλλήλους του e-Ε.Φ.Κ.Α. και των θυγατρικών του». Ως επικεφαλής της Μονάδας διορίζεται, με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, μετά από γνώμη της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, πρώην Εισαγγελέας Αρείου Πάγου ή Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου, με τετραετή θητεία, που δύναται να ανανεώνεται άπαξ για ισόχρονο διάστημα. Ο επικεφαλής της Μονάδας είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης και απολαμβάνει πλήρη λειτουργική ανεξαρτησία κατά την άσκηση των καθηκόντων του (παρ. 2).

Η ίδρυση του ανωτέρω φορέα αποτελεί διαρθρωτική μεταρρύθμιση στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα, επί τω τέλει της αξιοποίησης των εργαλείων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, και η διαρκής προσπάθεια του νομοθέτη για τον εκσυγχρονισμό του καθιστά πρόδηλη την αξία που αποδίδεται στο φορέα για τον εν γένει εκσυγχρονισμό του Δημοσίου Τομέα.

3.4 Ανακεφαλαίωση

Στα πλαίσια του ανωτέρω κεφαλαίου, έγινε ανάλυση του e-ΕΦΚΑ ως αντικείμενο της μελέτης ειδικής περίπτωσης της παρούσας έρευνας, καθώς και ως μιας ακόμα εξέλιξης του ελληνικού κράτους στα στάδια της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, καθώς ο φορέας αυτός χαρακτηρίζεται ως μία από τις σπουδαιότερες μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες του Έλληνα νομοθέτη, άμεσα συνδεδεμένη με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

Στο κεφάλαιο αυτό εκτέθηκαν η ίδρυση, ο σκοπός και η αποστολή του φορέα, καθώς και σημαντικά στοιχεία της δομής του, με αναφορά στην καταπολέμηση της διαφθοράς στον ασφαλιστικό τομέα.

Κεφάλαιο 4

Μεθοδολογία της Έρευνας

4.1 Εισαγωγή

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο έχει ως αντικείμενο την αναλυτική περιγραφή της μεθοδολογικής προσέγγισης της παρούσας έρευνας και στα πλαίσιά του επιχειρείται η περιγραφή των τρόπων και μεθόδων που αξιοποιήθηκαν για την οργάνωση, το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της. Αρχικά, κρίθηκε απαραίτητο να καταγραφούν, οριοθετηθούν και χαρακτηριστούν οι στόχοι της έρευνας και να δηλωθεί ο σκοπός που τέθηκε πριν τη διεξαγωγή της. Εν συνεχεία, προβαίνουμε στη διατύπωση των υποθέσεων εργασίας βάσει των οποίων διεξήχθη η μελέτη και των ερευνητικών ερωτημάτων που προέκυψαν κατά τη διενέργεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Ακολουθεί η εκτενής αναφορά στις πηγές πληροφόρησης της ερευνητικής διαδικασίας, αλλά και στη συλλογή των δεδομένων, ιδίως στον τρόπο κατάρτισης του δομημένου ερωτηματολογίου. Ειδικότερα, γίνεται ανάλυση του σχεδιασμού του, του πληθυσμιακού δείγματος και των χαρακτηριστικών αυτού και παρέχονται διευκρινίσεις επί των τεχνικών συλλογής και ανάλυσης των διαθέσιμων δεδομένων.

4.2 Ερευνητικοί Στόχοι και σκοπός της έρευνας

Βασικός ερευνητικός στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση, καταγραφή και ανάλυση του βαθμού αντίληψης και των πεποιθήσεων δημόσιων λειτουργών αναφορικά με τη φύση, τα αίτια και τις επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς και ειδικότερα των υπαλλήλων τμημάτων του e-ΕΦΚΑ στο Ν. Αττικής.

Τα αποτελέσματα της διεξαχθείσας έρευνας, όπως πρόκειται να αναλυθούν κατωτέρω, υπό τους υφιστάμενους περιορισμούς του πληθυσμού του δείγματος και τους περιορισμούς λόγω των αντικειμενικών συνθηκών που προκύπτουν από τα ισχύοντα κατά διαστήματα μέτρα περιορισμού της εξάπλωσης της πανδημίας του COVID-19, αναμένεται να αποτελέσουν μία ακόμα προσπάθεια διερεύνησης ενός σύγχρονου και κρίσιμου ζητήματος και συγκεκριμένα της σχέσης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης με το φαινόμενο της διαφθοράς.

Μετά τις πολυάριθμες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στις οποίες έχει προβεί ο Έλληνας νομοθέτης τα τελευταία χρόνια, αρχικά κατόπιν επιταγών των θεσμών στα μνημονιακά χρόνια και εσχάτως προς αντιμετώπιση των πολυδιάστατων συνεπειών της κρίσης της πανδημίας του COVID-19, έχουν γίνει σημαντικά βήματα τόσο για την αντιμετώπιση του φαινομένου της

διαφθοράς όσο και για την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στη Δημόσια Διοίκηση. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα μας παράσχουν γνώση σχετικά με τις αντιλήψεις των δημόσιων λειτουργών, ως προσώπων που έχουν άμεση αντίληψη λόγω των καθημερινών καθηκόντων τους, ως προς την προσαρμογή του δημόσιου τομέα στις μεταρρυθμίσεις και ειδικότερα την προσαρμογή στη χρήση των νέων τεχνολογιών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναμένεται επίσης να μας παράσχουν γνώση για τις πεποιθήσεις των δημόσιων λειτουργών σχετικά με το φαινόμενο της διαφθοράς, τις αιτίες και τους παράγοντες που επηρεάζουν την έκτασή του, τις επιπτώσεις του φαινομένου στην κοινωνία και την οικονομία, αλλά και των αντιλήψεών τους σχετικά με την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στο δημόσιο τομέα και την αξιοποίηση των εργαλείων αυτής για τον περιορισμό της διαφθοράς.

4.3 Ερευνητικές Υποθέσεις

Οι υποθέσεις εργασίας βάσει των οποίων διεξήχθη η παρούσα μελέτη και η επαλήθευση των οποίων θα αναζητηθεί μέσω της μελέτης είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 4.1

Ερευνητικές Υποθέσεις	
Υπόθεση 1	Οι αδυναμίες και ατέλειες του θεσμικού πλαισίου αυξάνουν τις δυνατότητες των δημόσιων λειτουργών για προσοδοθηρία
Υπόθεση 2	Η καλή διακυβέρνηση συμβάλλει στην καταπολέμηση της διαφθοράς
Υπόθεση 3	Η έκταση του δημόσιου τομέα δεν συνδέεται απαραίτητα με την αύξηση της διαφθοράς
Υπόθεση 4	Η κοινωνική συνείδηση και η εδραιωμένη κουλτούρα των κρατών έχει άμεση συσχέτιση με τη διαφθορά

Υπόθεση 5	Η πολυνομία και η γραφειοκρατία στη Δημόσια Διοίκηση διαμορφώνει θετικές ευνοϊκές συνθήκες για τη διαφθορά
Υπόθεση 6	Τα φαινόμενα ατιμωρησίας και επιβολής μικρών ποινών επηρεάζουν αρνητικά το φαινόμενο της διαφθοράς
Υπόθεση 7	Η διαφθορά έχει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στη γενικότερη οικονομική πολιτική της χώρας
Υπόθεση 8	Η διαφθορά επηρεάζει αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη της χώρας
Υπόθεση 9	Το φαινόμενο της διαφθοράς οδηγεί στην αναποτελεσματικότητα της Δημόσιας Διοίκησης
Υπόθεση 10	Οι αποτελεσματικές ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες καθιστούν αποτελεσματικότερη τη Δημόσια Διοίκηση
Υπόθεση 11	Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση ενισχύει τη διαφάνεια στις συναλλαγές με τους πολίτες
Υπόθεση 12	Η αξιοποίηση των εργαλείων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης συμβάλλει στον έλεγχο και περιορισμό της διαφθοράς

4.4 Ερευνητικά ερωτήματα

Μετά τον καθορισμό των ερευνητικών στόχων και σκοπών της διεξαχθείσας έρευνας, αλλά και τη διατύπωση των ερευνητικών υποθέσεων, θα πρέπει να προσδιοριστούν ρητά τα ερευνητικά ερωτήματα. Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι «*διατυπώσεις που συγκεκριμενοποιούν*

τον σκοπό της έρευνας, αναλύοντας και εξειδικεύοντας τον σε επιμέρους ερωτήματα» (Λαγουμιντζής et al., 2015, σ. 33). Η ανάδειξη των ερευνητικών ερωτημάτων της παρούσας έρευνας έγινε τόσο μέσα από το περιεχόμενο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, όσο και από τα διδάγματα της εμπειρικής μελέτης και σχετίζονται με τη διερεύνηση και καταγραφή του βαθμού αντίληψης των αιτιών της διαφθοράς και των παραγόντων που συντελούν στην εμφάνιση και έκταση του φαινομένου της διαφθοράς στο Δημόσιο Τομέα, του βαθμού αντίληψης των επιπτώσεων του φαινομένου της διαφθοράς στην κοινωνία, αλλά και στο βαθμό αποδοχής της εδραίωσης και της λειτουργίας των νέων τεχνολογιών στη Δημόσια Διοίκηση στην καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν προς εξέταση είναι τα εξής:

Πίνακας 4.2

Ερευνητικά Ερωτήματα	
Ερώτημα 1	Ποιες οι μορφές εκδήλωσης του φαινομένου της διαφθοράς στο Δημόσιο Τομέα;
Ερώτημα 2	Ποια τα αίτια της εμφάνισης του φαινομένου της διαφθοράς;
Ερώτημα 3	Ποιοι είναι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην έκταση του φαινομένου της διαφθοράς;
Ερώτημα 4	Σε ποιο βαθμό συμβάλλουν οι μηχανισμοί της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην καταπολέμηση του φαινομένου της διαφθοράς;

Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι δυνατό να έχουν διατύπωση γενικού περιγραφικού χαρακτήρα ή να αποτελούν διερεύνηση στην ύπαρξη σχέσης ανάμεσα σε δύο διαφορετικές έννοιες, όπως συμβαίνει στην συγκεκριμένη έρευνα (διαφθορά-ηλεκτρονική διακυβέρνηση).

4.5 Πηγές πληροφόρησης της έρευνας

Η συλλογή των δεδομένων της έρευνας βασίζεται σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις δεν είναι δυνατή η κάλυψη των αναγκών μιας εμπειριστατωμένης μελέτης από τα διαθέσιμα στον διεξάγοντα την έρευνα δευτερογενή δεδομένα και καθίσταται απαραίτητη η συλλογή πρωτογενών δεδομένων.

Δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης: Προέρχονται από «*αρχειακές πηγές, στατιστικές απογραφές, δημοσιευμένες μελέτες κλπ. και περιλαμβάνουν πληροφορία καταγεγραμμένη ή/και επεξεργασμένη σε αναλογική ή ψηφιακή μορφή*» (Ηλιοπούλου, 2017, σ. 22). Ουσιαστικά, τις δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης αποτελούν η επισκόπηση της βιβλιογραφίας, της σχετικής με το υπό διερεύνηση ζήτημα αρθρογραφίας, διάφορων δημοσιεύσεων και μελετών σε επιστημονικά περιοδικά και δεδομένων που εξάγονται μέσω διαδικτυακής αναζήτησης. Στο παρόν πόνημα, προηγείται η καταγραφή των εξαχθέντων από τη δευτερογενή έρευνα δεδομένων και στη συνέχεια παρατίθενται τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας, καθώς κρίθηκε απαραίτητη η θεωρητική θεμελίωση των υπό διερεύνηση ζητημάτων και η δημιουργία ορθώς δομημένου θεωρητικού υποβάθρου.

Πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης: Σε αντίθεση με τις δευτερογενείς πηγές, το περιεχόμενο της πρωτογενούς πληροφόρησης βασίζεται στις ερευνητικές προσπάθειες του εκάστοτε ερευνητή. Η συλλογή των δεδομένων της γίνεται «*με πρωτότυπη έρευνα η οποία δεν έχει πραγματοποιηθεί από ερευνητές ή φορείς και μπορεί να αποτελείται από μετρήσεις, καταγραφές και ερωτηματολόγια τα οποία συνθέτουν την επιτόπια έρευνα ή έρευνα πεδίου*». (Ηλιοπούλου, 2017, σ. 22).

Η πρωτογενής έρευνα μπορεί να διακριθεί σε δύο διαφορετικούς τύπους: την ποιοτική και ποσοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα διεξάγεται επί ενός ποιοτικού φαινομένου και έχει ως στόχο να περιγράψει, αναλύσει, ερμηνεύσει και κατανοήσει το φαινόμενο αυτό. Η ποσοτική έρευνα έχει ως βάση ποσοτικές μετρήσεις ορισμένων χαρακτηριστικών και εφαρμόζεται σε φαινόμενα που είναι δυνατό να εκφράζονται με όρους ποσοτήτων. Κατά τη διεξαγωγή της ποσοτικής έρευνας, προηγείται η συλλογή των δεδομένων και έπεται η μετατροπή τους σε στατιστικά στοιχεία, έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η ερμηνεία των αποτελεσμάτων με αξιοποίηση συγκεκριμένων στατιστικών διαδικασιών. Ως συχνότερες ποσοτικές μέθοδοι μπορούν να αναφερθούν η συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο. Για την παρούσα έρευνα αξιοποιήθηκε η ποσοτική μέθοδος και ως ερευνητικό εργαλείο το δομημένο ερωτηματολόγιο.

4.6 Συλλογή δεδομένων-Δειγματοληψία

Προς επίτευξη των ερευνητικών στόχων και εκπόνησης της παρούσης πραγματοποιήθηκε μελέτη σε πονήματα της διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας, καθώς και αναδρομή σε δημοσιευμένη επιστημονική αρθρογραφία που έχει εντυπώσει στα υπό εξέταση ζητήματα. Κατέστη απαραίτητη η συνδρομή μελετών και ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί ειδικά επί του ζητήματος της σχέσης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της διαφθοράς, ευρήματα των οποίων παρατέθηκαν ακροθιγώς ανωτέρω.

Για τη διεξαγωγή της έρευνας και τη συλλογή των πρωτογενών δεδομένων επιλέχθηκε η ποσοτική μέθοδος και το ερευνητικό εργαλείο που αξιοποιήθηκε είναι το δομημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο έχει καθορισμένη σειρά των γραπτών ερωτήσεων και δεν επιτρέπει στον ερευνητή να προβεί σε υπέρβαση και πραγματοποίηση των ερωτήσεων με διαφορετική σειρά. Εκπονήθηκε μελέτη παρατήρησης σε ικανοποιητικό δείγμα του οριζόμενου πληθυσμού, ήτοι σε δημόσιους λειτουργούς των Γ' και Δ' Διευθύνσεων ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής.

Το δομημένο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής μιας αποδεκτής απάντησης ή ερωτήσεις διαβαθμισμένης πενταβάθμιας κλίμακας Likert και κατόπιν της λήψης των απαντήσεων διενεργήθηκαν στατιστικές αναλύσεις για τον έλεγχο των υποθέσεων απλής γραμμικής παλινδρόμησης προς εξαγωγή χρήσιμων και σαφών συμπερασμάτων.

Διανεμήθηκαν 100 ερωτηματολόγια σε δημόσιους λειτουργούς διαφορετικών ηλικιακών ομάδων και διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου (*Απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Κάτοχοι Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού τίτλου*) τοποθετημένους σε ξεχωριστές θέσεις εργασίας (*Υπάλληλος-Προϊστάμενος-Διευθυντής*), με ποικιλία ως προς τα έτη προϋπηρεσίας τους. Στον Πίνακα 4.3 απεικονίζονται τα δημογραφικά και λοιπά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Σκόπιμο είναι να αναφερθούμε σε μερικά από αυτά και εκτενέστερα:

- Παρατηρείται ότι η πλειοψηφία (της τάξεως του 71%) των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες και αντίστοιχα το 29% των ερωτηθέντων ήταν άντρες. Λόγω της άνισης κατανομής στα δύο φύλα, γεγονός τυχαίο, με δεδομένο ότι οι υπηρεσίες του e-ΕΦΚΑ δεν απαρτίζονται κατά πλειοψηφία από γυναίκες, καθιστά έτι περισσότερο χρήσιμη την, στα πλαίσια της ποσοτικής ανάλυσης της έρευνας, διερεύνηση της επίδρασης του φύλου ως μεταβλητής στα αποτελέσματα της έρευνας.

- Το ίδιο σημαντική είναι η εξέταση της ηλικίας ως μεταβλητής, καθώς παρατηρείται ότι μόνο δύο (2) ερωτηθέντες ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 21-30 ετών, μόνο δέκα (10) στην ομάδα των 31-40 ετών και η πλειοψηφία τάξεως του 52% των ερωτηθέντων είναι άνω των 51 ετών. Αξίζει, συνεπώς, να σημειωθούν τυχόν αποκλίσεις των απαντήσεων που δόθηκαν από τις ξεχωριστές ηλικιακές ομάδες.
- Παρά την υψηλή ηλικιακή συγκρότηση του πληθυσμού, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 4.3 η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι υπάλληλοι (81%), γεγονός που επίσης θα πρέπει να εξεταστεί αν επηρεάζει σε σημαντικό στατιστικό επίπεδο τις απαντήσεις που δόθηκαν.
- Αντιστρόφως ανάλογα με τα προαναφερθέντα στοιχεία, ήτοι με το γεγονός της υψηλής κατά πλειοψηφία ηλικίας και των υπαλλήλων ως βασική θέση εργασίας των ερωτηθέντων, καθίσταται σαφές από τα παρακάτω στοιχεία ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έχει μακρά προϋπηρεσία, άνω των 16 ετών, ενώ μόλις επτά (7) άτομα εκ των 100 του πληθυσμού, αποτελούν νέες προσλήψεις στην υπηρεσία.

Πίνακας 4.3

Δημογραφικά και άλλα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων.

	N	%
Φύλο		
Άντρες	29	29,0
Γυναίκες	71	71,0
Ηλικία		
21-30 ετών	2	2,0
31-40 ετών	10	10,0
41-50 ετών	36	36,0
51-60 ετών	41	41,0
Άνω των 60 ετών	11	11,0
Μορφωτικό Επίπεδο		
Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης	40	40,0
Απόφοιτος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	46	46,0
Κάτοχος Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού τίτλου	14	14,0
Θέση Εργασίας στην Υπηρεσία		
Υπάλληλος	81	81,0
Προϊστάμενος	14	14,0
Διευθυντής	5	5,0

Έτη Προϋπηρεσίας

0 έως 5 έτη	7	7,0
6 έως 15 έτη	17	17,0
16 έως 25 έτη	32	32,0
26 έτη και άνω	44	44,0

4.7 Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Το δομημένο ερωτηματολόγιο (όπως παρατίθεται ως διανεμήθηκε στο Παράρτημα Α της παρούσης) περιλαμβάνει τριάντα πέντε (35) συνολικά ερωτήσεις και από τις απαντήσεις αντλήθηκαν τα δεδομένα προς επεξεργασία για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας. Προς εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού, συντάχθηκε με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να δύναται ευχερώς ο ερωτώμενος να δίνει απαντήσεις με ακρίβεια και σαφήνεια, δίχως να απαιτείται καθοδήγηση εκ μέρους του διεξάγοντος την έρευνα. Επιπροσθέτως, έγινε προσπάθεια για την κατά το δυνατό συνοπτική παράθεση των ερωτημάτων, έτσι ώστε να μην έχει μεγάλη διάρκεια η απόπειρα απάντησης, καθώς *«η χρονική διάρκεια του ερωτηματολογίου δεν πρέπει να είναι πολύ μεγάλη επειδή από ένα σημείο και μετά κουράζεται ο ερωτώμενος και μπορεί να δίνει ανακριβείς απαντήσεις»* (Ηλιοπούλου, 2017, σ. 28). Οι ερωτήσεις που αποτελούν το ερωτηματολόγιο κατασκευάστηκαν από τη γράφουσα υπό την καθοδήγηση και τον έλεγχο του επιβλέποντος καθηγητή.

Στην πρώτη σελίδα του ερωτηματολογίου γίνεται αναφορά στο σκοπό της υπό διεξαγωγή έρευνας και στην αξιοποίησή του για την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας. Περιλαμβάνεται δε εγγύηση για τον εμπιστευτικό χαρακτήρα του ερωτηματολογίου, τη διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και διαβεβαίωση για την αποκλειστική χρήση των παρεχόμενων πληροφοριών αυστηρά και μόνο στα πλαίσια της στατιστικής ανάλυσης της έρευνας και εν γένει για ερευνητικούς σκοπούς. Ενημερώθηκαν δε σε αυτό το σημείο οι συμμετέχοντες ότι ο χρόνος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου θα ήταν περίπου πέντε (5) λεπτά.

Το ερωτηματολόγιο της συγκεκριμένης έρευνας αποτελείται από τρία τμήματα και ειδικότερα:

- Το πρώτο τμήμα του ερωτηματολογίου αποτελείται από πέντε (5) ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά και λοιπά χαρακτηριστικά των μετεχόντων. Συγκεκριμένα,

περιλήφθηκαν ερωτήσεις που αφορούν το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, τη θέση εργασίας στην υπηρεσία και τα έτη προϋπηρεσίας.

- Το δεύτερο τμήμα αποτελείται από έξι (6) ερωτήσεις από τις οποίες προσδιορίζεται ο βαθμός αντίληψης της έννοιας της διαφθοράς του Δημοσίου Τομέα στους δημόσιους λειτουργούς/υπαλλήλους.
- Το τρίτο και κύριο τμήμα αποτελείται από είκοσι τέσσερις (24) κλίμακας Likert (0 έως 4) και κατασκευάστηκε με γνώμονα να προσδιορίσει:
 - Την αντίληψη των μετεχόντων σχετικά με τα αίτια της διαφθοράς (Ερωτήσεις 12, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 24, 25, 27, 29 και 31).
 - Την αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς (Ερωτήσεις 18, 19, 20, 22, 23, 28, 33, 34 και 35).
 - Την αντίληψη των μετεχόντων σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς (Ερωτήσεις 26, 30 και 32).

4.8 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Πληθυσμός: Ο στατιστικός πληθυσμός είναι «ένα σύνολο αντικείμενων (στοιχείων) με κοινά χαρακτηριστικά τα οποία θέλουμε να μελετήσουμε» (Ηλιοπούλου, 2017, σ. 30). Στην παρούσα έρευνα ως στατιστικός πληθυσμός επιλέχθηκε σύνολο εκατό (100) υπαλλήλων του e-ΕΦΚΑ που υπηρετούν στη Γ' Διεύθυνση ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής με έδρα τη Ραφήνα, όπως έχει προκύψει και προέλθει από την τελευταία συγχώνευση των υποκαταστημάτων ΕΦΚΑ Δήμου Ραφήνας και Δήμου Σπάτων και μετονομαστεί ως ανωτέρω, στην οποία η γράφουφα έχει διατελέσει Προϊστάμενη Εισφορών και αναπληρώτρια Διευθύντρια, καθώς και στη Δ' Διεύθυνση ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής, με έδρα το Κορωπί, όπου διατελεί Διευθύντρια της.

Για ευνόητους λόγους, δεν κατέστη δυνατή η πραγματοποίηση της έρευνας στο σύνολο του πληθυσμού των υπαλλήλων του e-ΕΦΚΑ, ήτοι λόγω έλλειψης χρόνου, αδυναμίας μετακινήσεων σε κάθε τόπο εγκατάστασης των διευθύνσεων και περιορισμού των εξόδων. Για τους λόγους αυτούς, επιλέχθηκε το ανωτέρω αναφερθέν δείγμα, το οποίο χαρακτηρίζεται ως υποσύνολο του γενικού πληθυσμού. Η επιλογή του δείγματος έγινε δια απλής, τυχαίας δειγματοληψίας σε σημαντικό ποσοστό των υπαλλήλων της Γ' και Δ' Διεύθυνσης ΕΦΚΑ

Ανατολικής Αττικής, προκειμένου να είναι επαρκώς αντιπροσωπευτικό του υπό διερεύνηση πληθυσμού.

Διαδικασία διεξαγωγής έρευνας: Η συλλογή των δεδομένων διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα από τη 15η Μαρτίου έως την 15η Απριλίου του έτους 2022. Αφού διασφαλίστηκε η σαφήνεια και η πληρότητα των ερωτήσεων και διαπιστώθηκε κατόπιν δοκιμασιών ότι δεν απαιτείται υπέρμετρος χρόνος για τη συμπλήρωσή του, ξεκίνησε η διανομή των εντύπων ερωτηματολογίων προσωπικά από την ερευνήτρια στο φυσικά πρόσωπα που συναποτελούσαν τον πληθυσμό στόχο. Παράλληλα, κατά την παράδοση των εγγράφων, παρασχέθηκε σύντομη αλλά πλήρης επεξήγηση των σκοπών της υπό διεξαγωγής έρευνας, των ιδιαιτεροτήτων της διαδικασίας και χορηγήθηκαν χρήσιμες πληροφορίες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια διαμοιράστηκαν και επεστράφησαν ανώνυμα από έκαστο ερωτηθέντα υπάλληλο της Γ' και Δ' Διεύθυνσης ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής, χωρίς να είναι απαραίτητη ή να ληφθεί συγκεκριμένη άδεια από κεντρική Υπηρεσία, με διαβεβαίωση των τελευταίων ότι τηρείται κάθε αρχή εμπιστευτικότητας.

Μέθοδος ανάλυσης των αποτελεσμάτων - Στατιστική μεθοδολογία: Ο έλεγχος συνέπειας, ολόκληρου αλλά και των επιμέρους τμημάτων του μέσου συλλογής πληροφοριών, διενεργείται με την βοήθεια του «συντελεστή» άλφα του Cronbach (Cronbach's α) μέσω του οποίου προσδιορίζεται η αξιοπιστία του. Τιμές του συντελεστή μεγαλύτερες του 0,6 κρίνονται ικανοποιητικές και διασφαλίζουν τη συνοχή και την εσωτερική εγκυρότητά τους, καθιστώντας τα ικανά να λειτουργήσουν ως στοιχεία μιας ενιαίας ομάδας.

Επίσης, για την περιγραφή των ποσοτικών μεταβλητών που μετείχαν στην στατιστική ανάλυση, χρησιμοποιούνται οι μέσες τιμές (Mean), οι τυπικές αποκλίσεις (Standard Deviation = SD), οι ελάχιστες και οι μέγιστες τιμές (Min – Max) καθώς επίσης και οι ροπές τρίτης και τέταρτης τάξης (Λοξότητα και Κύρτωση) των κατανομών τους. Στην περίπτωση των ποιοτικών δεδομένων, η περιγραφή τους γίνεται μέσω της καταγραφής των απόλυτων (n) και εκατοστιαίων σχετικών τους συχνοτήτων (%f).

Ο έλεγχος της γραμμικής συσχέτισης μεταξύ ποσοτικών μεταβλητών πραγματοποιείται μέσω του συντελεστή συσχέτισης Pearson r. Ο συντελεστής συσχέτισης r λαμβάνει τιμές μεταξύ -1 και 1 ενώ όσο μεγαλύτερος είναι κατ' απόλυτη τιμή, τόσο μεγαλύτερη η συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών. Αν και δεν υπάρχουν κοινώς αποδεκτά όρια, τιμές του δείκτη, κατ' απόλυτη τιμή, μικρότερες του 0,3 καταδεικνύουν ασθενείς συσχετίσεις, τιμές μεταξύ 0,3 και 0,5 μέτριες ενώ τιμές μεγαλύτερες του 0,5 σηματοδοτούν υψηλές και ισχυρές συσχετίσεις.

Θετικές τιμές του συντελεστή μαρτυρούν θετική συσχέτιση ενώ αρνητικές τιμές, αρνητική συσχέτιση. Η στατιστική σημαντικότητα των συσχετίσεων ελέγχεται σε επίπεδα σημαντικότητας $\alpha=1\%$ και $\alpha=5\%$. Τα αποτελέσματα της συσχέτισης με βάση τον ως άνω συντελεστή παρέχονται δια του Πίνακα 5.1, που παρατίθεται κατωτέρω.

Για τη σύγκριση ποσοτικών μεταβλητών και την εξαγωγή των κύριων συμπερασμάτων της έρευνας, χρησιμοποιούνται ο έλεγχος υπόθεσης του Student (Independent Samples t-test) για ανεξάρτητα δείγματα και η γενίκευση του για μεταβλητές με περισσότερα από δύο επίπεδα, η μέθοδος Ανάλυσης Διακύμανσης κατά Παράγοντα (One Way ANOVA). Η περαιτέρω μελέτη των διαφορών στα επίπεδα των παραγόντων διενεργείται με την μέθοδο των πολλαπλών συγκρίσεων Tukey. Ο έλεγχος της υπόθεσης περί ισότητας των διασπορών στα επίπεδα των παραγόντων διενεργείται μέσω του Levene's test ενώ η διασφάλιση των βασικών προϋποθέσεων περί κανονικότητας και ανεξαρτησίας των σφαλμάτων της μεθόδου, ελέγχθηκε μέσω του Kolmogorov-Smirnov test και του Ελέγχου Ροών (Runs test) αντίστοιχα. Οι παραπάνω έλεγχοι υποθέσεως πραγματοποιούνται σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$.

Για την επεξεργασία και την στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό πακέτο στατιστικής ανάλυσης δεδομένων IBM SPSS Statistics 20.

4.9 Ανακεφαλαίωση

Σκοπός των προρρηθέντων και του συγκεκριμένου κεφαλαίου ήταν να γίνει μία ανάλυση της μεθόδου που ακολουθήθηκε για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας. Ειδικότερα, ορίστηκαν σαφώς οι ερευνητικοί στόχοι και ο σκοπός της έρευνας, οι ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται στα πλαίσια της έρευνας. Στη συνέχεια, εκτέθηκαν οι πηγές πληροφόρησης της έρευνας. Έπειτα, έγινε αναφορά στη διαδικασία συλλογής των δεδομένων, καθώς και στη δομή του εργαλείου της συλλογής των δεδομένων. Τέλος, δόθηκαν διευκρινίσεις για τη διαδικασία συλλογής δεδομένων.

Κεφάλαιο 5

Η ποσοτική ανάλυση της έρευνας

5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ανάλυσης των δεδομένων που συλλέχθηκαν δια του ερωτηματολογίου. Πρώτιστα, επιχειρείται ένας έλεγχος της αξιοπιστίας του δομημένου ερωτηματολογίου βάσει του προαναφερθέντος συντελεστή αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας, ιδίως έλεγχος της αξιοπιστίας των κλιμάκων της έρευνας. Εν συνεχεία, γίνεται μία καταγραφή, και διαγραμματική των περιγραφικών μέτρων των κλιμάκων της έρευνας. Ακολουθεί η εξέταση και ο σχολιασμός των επίδρασης των μεταβλητών της έρευνας στα αποτελέσματα. Ειδικότερα, εξετάζονται ως μεταβλητές το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων, η επίδραση της θέσης εργασίας στην υπηρεσία εκάστου ερωτηθέντος, καθώς και της επίδρασης των ετών προϋπηρεσίας στις παρασχεθείσες απαντήσεις.

5.2 Αξιοπιστία του μέσου συλλογής δεδομένων

Σε αυτό το πρώτο κομμάτι της ποσοτικής ανάλυσης, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της Ανάλυσης Αξιοπιστίας που διενεργήθηκε για το μέσο συλλογής δεδομένων, τόσο συνολικά όσο και για τα επιμέρους τμήματά του. Για τον σκοπό αυτό, καταγράφεται ο συντελεστής εσωτερικής συνέπειας Cronbach's alpha, μεγάλες σχετικά τιμές του οποίου, υποδεικνύουν υψηλά επίπεδα συνέπειας, διασφαλίζοντας έτσι την συνοχή και την εσωτερική εγκυρότητα των ερωτηματολογίων. Όπως συνηθίζεται σε έρευνες κοινωνιολογικών επιστημών, τιμές μεγαλύτερες του 0,600 δύναται να θεωρηθούν ότι εξασφαλίζουν ικανοποιητικά την συνοχή των επιμέρους τμημάτων και την συμπεριφορά τους ως στοιχεία μιας ενιαίας ομάδας.

Από τον Πίνακα 5.1 που ακολουθεί, γίνεται αντιληπτό ότι οι τιμές του συντελεστή Cronbach's alpha τόσο για το συνολικό ερωτηματολόγιο όσο και για τις τρεις διαμορφωθείσες κλίμακες της είναι μεγαλύτερες του 0,600, υποδεικνύοντας έτσι ικανοποιητική εσωτερική εγκυρότητα. Η χαμηλότερη τιμή 0,477 που αφορά στην κλίμακα αντίληψης των επιπτώσεων της διαφθοράς δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ανησυχητική καθώς αποτελείται από μικρό πλήθος ερωτήσεων.

Πίνακας 5.1

Η αξιοπιστία των κλιμάκων της έρευνας.

Μετρούμενες Κλίμακες	Πλήθος Συνιστωσών	Cronbach's alpha
Κλίμακα αντίληψης των Αιτιών της διαφθοράς	12	0,612
Κλίμακα αποδοχής των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	9	0,672
Κλίμακα αντίληψης των Επιπτώσεων της διαφθοράς	3	0,477
Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων Συνολικά	24	0,807

5.3 Η έννοια της διαφθοράς

Το σύνολο των μετεχόντων στην έρευνα φαίνεται να αντιλαμβάνεται πλήρως την έννοια της διαφθοράς του δημόσιου τομέα καθώς αποκρίθηκε θετικά σε όλες τις σχετικές ερωτήσεις που παρατίθενται στο εργαλείο συλλογής δεδομένων.

5.4 Η κατανομή των απαντήσεων του δείγματος

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους μετέχοντες στην έρευνα, σε κάθε μια από τις ερωτήσεις του εργαλείου συλλογής δεδομένων που είχαν στην διάθεση τους. Αυτές, μπορούν να αναζητηθούν στον Πίνακα 1 του Παραρτήματος Β, στις τελευταίες σελίδες του παρόντος πονήματος.

5.5 Οι μετρούμενες κλίμακες στο δείγμα

Η κάθε κλίμακα έχει διαμορφωθεί από την οριζόντια άθροιση των επιμέρους ερωτήσεων της κλίμακας Likert που τις αποτελούν και έχουν σταθμιστεί ώστε να λαμβάνουν τιμές μεταξύ 0 και 100 μονάδων. Συνεπώς βαθμολογίες κοντά στην τιμή 20 μονάδες περιγράφουν την άποψη «Διαφωνώ απόλυτα», 40 μονάδες την άποψη «Διαφωνώ» κ.ο.κ.

Πίνακας 5.2

Περιγραφικά Μέτρα των Κλιμάκων της έρευνας.

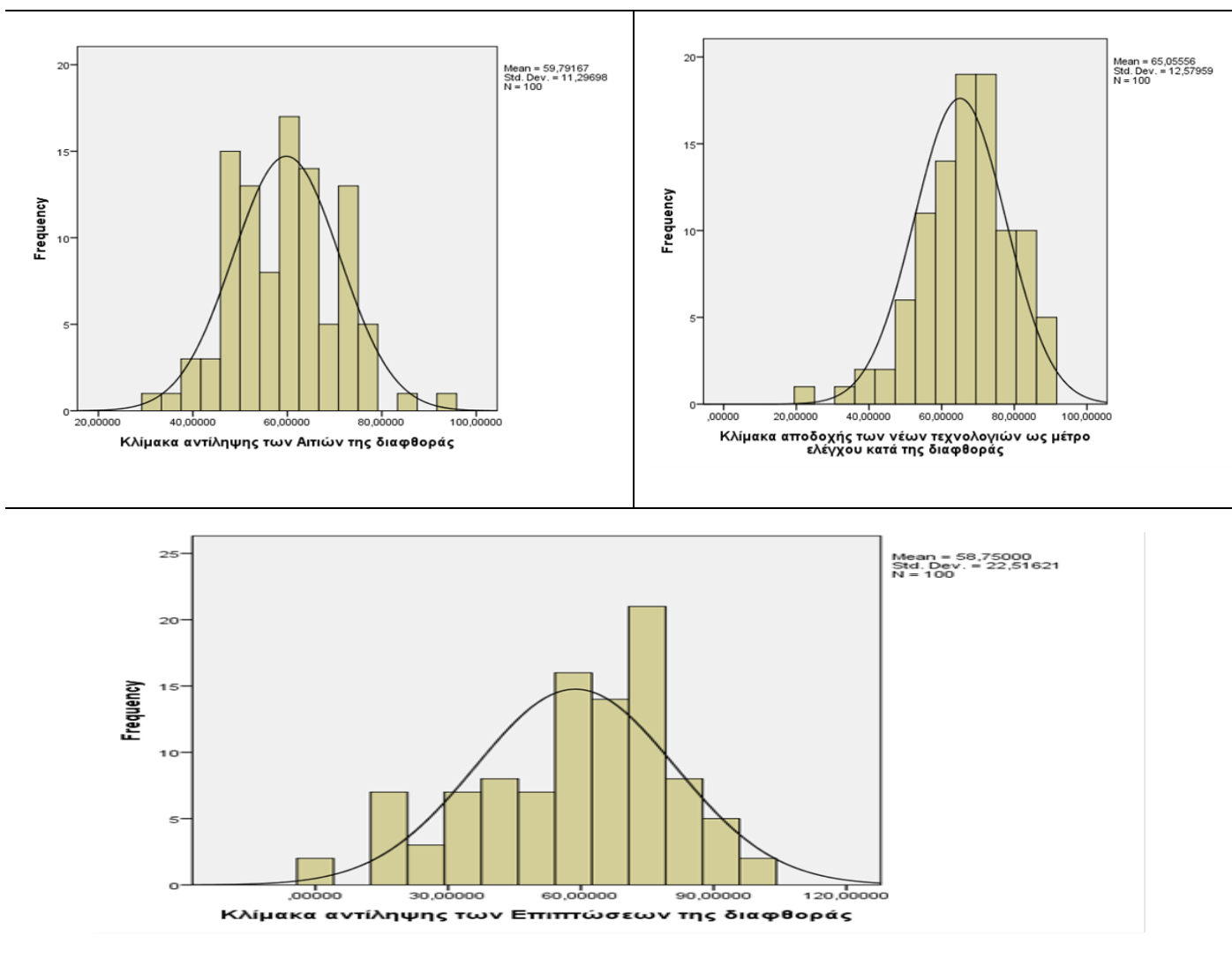
Μετρούμενες Κλίμακες (0 -100)	M	SD	Ελάχιστη / Μέγιστη Τιμή	Λοξότητα	Κύρτωση
Κλίμακα αντίληψης των Αιτιών της διαφθοράς	59,79	11,30	32,25 – 93,75	0,086	0,110

Κλίμακα αποδοχής των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	65,06	12,58	22,22 – 88,89	-0,571	0,714
Κλίμακα αντίληψης των Επιπτώσεων της διαφθοράς	58,75	22,52	0,00 – 100,00	-0,603	-0,194

Τα παραπάνω απεικονίζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 5.1

Η Κατανομή των μετρούμενων κλιμάκων της έρευνας.

5.6 Συσχετίσεις μεταξύ των μετρούμενων κλιμάκων της έρευνας

Πίνακας 5.3

Συντελεστές Συσχέτισης (Pearson's r) μεταξύ των Κλιμάκων της Έρευνας.

Κλίμακες		Κλίμακα αντίληψης των Αιτιών της διαφθοράς	Κλίμακα αποδοχής των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς	Κλίμακα αντίληψης των Επιπτώσεων της διαφθοράς
Αντίληψη των Αιτιών της διαφθοράς	<i>Pearson's r</i>	1	0.592**	0.337**
	<i>p-value</i>		0.000	0.001
Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	<i>Pearson's r</i>		1	0.505**
	<i>p-value</i>			0.000
Αντίληψη των Επιπτώσεων της διαφθοράς	<i>Pearson's r</i>			1
	<i>p-value</i>			

Σημείωση: **= $p < .01$

- Διαπιστώνονται μέτριες και ασθενείς θετικές συσχετίσεις μεταξύ των μετρούμενων κλιμάκων της έρευνας, οι οποίες κρίνονται στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha = 0,01$.

5.7 Επιδράσεις μεταβλητών

Όπως ήδη έγινε λόγος ανωτέρω στο σχολιασμό του Πίνακα 4.3, στο πληθυσμό δείγμα εντοπίζονται ορισμένες αξιοσημείωτες αποκλίσεις αναφορικά με τις μεταβλητές του φύλου, της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου, της θέσης εργασίας στην υπηρεσία και τα έτη προϋπηρεσίας. Προκειμένου να αποδειχθεί ότι τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δεν επηρεάζονται σημαντικά από τις μεταβλητές αυτές, στο σημείο αυτό θα επιχειρηθεί η ανάλυση και καταγραφή των ευρημάτων που προέκυψαν από τη σύγκριση των μέσων τιμών των κλιμάκων της έρευνας ως προς κάθε μία από τις προαναφερθείσες μεταβλητές, έτσι ώστε να προκύψει η αξιοπιστία του δείγματος προς ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η επίδραση του φύλου

Πίνακας 5.4

Σύγκριση μέσων τιμών των κλιμάκων της έρευνας ως προς το φύλο.

Κλίμακες	Φύλο	Mean	SD	df	t	p-value
Αντίληψη των Αιτιών της διαφθοράς	Άντρες	61,28	13,00	98	0,840	0,403
	Γυναίκες	59,18	10,56			
Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	Άντρες	64,37	11,14	98	-0,348	0,729
	Γυναίκες	65,37	13,19			
Αντίληψη των Επιπτώσεων της διαφθοράς	Άντρες	60,34	24,67	98	0,451	0,653
	Γυναίκες	58,10	21,73			

- Το φύλο των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τα αίτια της διαφθοράς ($t(98) = 0,840$ και $p = 0,403 > 0,05$).
- Η πεποίθηση των μετεχόντων ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, δεν διαφοροποιείται στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, από το φύλο τους ($t(98) = -0,348$ και $p = 0,729 > 0,05$).
- Το φύλο των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς ($t(98) = 0,451$ και $p = 0,653 > 0,05$).

Η επίδραση της ηλικίας

Πίνακας 5.5

Ανάλυση διακόμανσης των κλιμάκων της έρευνας κατά την ηλικία.

Κλίμακες	Ηλικία	Mean	SD	df	F	p-value
Αντίληψη των Αιτιών της διαφθοράς	21-30 ετών	44,79	1,47	95	2,208	0,074
	31-40 ετών	65,00	13,10			
	41-50 ετών	59,90	10,33			
	51-60 ετών	60,62	11,43			
	Άνω των 60 ετών	54,36	10,27			

Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	21-30 ετών	72,22	3,93	4 95	1,706	0,155
	31-40 ετών	72,78	12,48			
	41-50 ετών	65,35	13,10			
	51-60 ετών	63,96	12,26			
	Άνω των 60 ετών	59,85	10,86			
Αντίληψη των Επιπτώσεων της διαφθοράς	21-30 ετών	58,33	00,00	4 95	1,284	0,282
	31-40 ετών	70,83	18,11			
	41-50 ετών	60,42	21,02			
	51-60 ετών	56,71	21,43			
	Άνω των 60 ετών	50,00	32,91			

- Η ηλικία των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τα αίτια της διαφθοράς ($F(4,95) = 2,208$ και $p = 0,074 > 0,05$).
- Η πεποίθηση των μετεχόντων ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, δεν διαφοροποιείται στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, από την ηλικία τους ($F(4,95) = 1,706$ και $p = 0,155 > 0,05$).
- Η ηλικία των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς ($F(4,95) = 1,284$ και $p = 0,282 > 0,05$).

Η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου

Πίνακας 5.6

Ανάλυση διακύμανσης των κλιμάκων της έρευνας κατά το μορφωτικό επίπεδο.

Κλίμακες	Μορφωτικό Επίπεδο	Mean	SD	df	F	p-value
Αντίληψη των Αιτιών της διαφθοράς	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	57,92	11,38	2 97	0,971	0,382
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	60,78	10,96			
	Μεταπτυχιακός/ Διδακτορικός τίτλος	61,90	12,19			
	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	61,39	10,67			

Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	66,97	12,20			
	Μεταπτυχιακός/ Διδακτορικός τίτλος	69,25	16,58			
Αντίληψη των Επιπτώσεων της διαφθοράς	Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	48,33	24,55			
	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	65,40	18,84	2 97	8,190	0,001*
	Μεταπτυχιακός/ Διδακτορικός τίτλος	66,67	16,34			

* = $p < 0.05$

- Το μορφωτικό επίπεδο των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τα αίτια της διαφθοράς ($F(2,97) = 0,971$ και $p = 0,382 > 0,05$).
- Η πεποίθηση των μετεχόντων ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, δεν διαφοροποιείται στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, από το μορφωτικό τους επίπεδο ($F(2,97) = 3,083$ και $p = 0,054 > 0,05$).
- Το μορφωτικό επίπεδο των μετεχόντων, επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς ($F(2,97) = 8,190$ και $p = 0,001 < 0,05$). Ειδικότερα, προς επεξήγηση, παραθέτουμε τα ακόλουθα:
 - Η μέθοδος των πολλαπλών συγκρίσεων Tukey, υποδεικνύει ότι οι απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα στην κλίμακα της αντίληψης των επιπτώσεων της διαφθοράς με μέση βαθμολογία $M=48,33$ μονάδες, σε σχέση με τους απόφοιτους Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (mean dif= -17,07 με $p=0.001$) και των κατόχων μεταπτυχιακού/ διδακτορικού τίτλου (mean dif= -18,33 με $p=0.017$) των οποίων η μέση βαθμολογία στην κλίμακα ανέρχεται σε $M=65,40$ και $M=66,67$ μονάδες αντίστοιχα. Στο ίδιο επίπεδο σημαντικότητας, μεταξύ των αποφοίτων Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των κατόχων μεταπτυχιακού/ διδακτορικού τίτλου, δεν διαπιστώνεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στα επίπεδα της κλίμακας.

Η επίδραση της θέσης εργασίας στην υπηρεσία

Πίνακας 5.7

Ανάλυση διακύμανσης των κλιμάκων της έρευνας κατά τη θέση εργασίας.

Κλίμακες	Θέση εργασίας	Mean	SD	df	F	p-value
Αντίληψη των Αιτιών της διαφθοράς	Υπάλληλος	58,72	11,22	2 97	2,237	0,112
	Προϊστάμενος	63,24	11,60			
	Διευθυντής	67,50	8,01			
Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	Υπάλληλος	63,99	12,40	2 97	1,958	0,147
	Προϊστάμενος	68,06	13,64			
	Διευθυντής	73,89	9,13			
Αντίληψη των Επιπτώσεων της διαφθοράς	Υπάλληλος	56,17	23,34	2 97	3,203	0,045*
	Προϊστάμενος	72,02	13,72			
	Διευθυντής	63,33	16,24			

* = $p < 0.05$

- Η θέση εργασίας των μετεχόντων στην υπηρεσία τους, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τα αίτια της διαφθοράς ($F(2,97) = 2,237$ και $p = 0,112 > 0,05$).
- Η πεποίθηση των μετεχόντων ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, δεν διαφοροποιείται στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, από τη θέση εργασίας στην υπηρεσία τους ($F(2,97) = 1,958$ και $p = 0,147 > 0,05$).
- Η θέση εργασίας των μετεχόντων στην υπηρεσία τους επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς ($F(2,97) = 3,203$ και $p = 0,045 < 0,05$). Ειδικότερα, προς επεξήγηση, παραθέτουμε τα ακόλουθα:
 - Η μέθοδος των πολλαπλών συγκρίσεων Tukey, υποδεικνύει ότι οι μετέχοντες στην έρευνα που εργάζονται ως υπάλληλοι στην υπηρεσία τους, εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα στην κλίμακα της αντίληψης των επιπτώσεων της διαφθοράς με μέση

βαθμολογία $M=56,17$ μονάδες, σε σχέση με τους προϊστάμενους (mean dif= $-15,85$ με $p=0.039$) των οποίων η μέση βαθμολογία στην κλίμακα ανέρχεται σε $M=72,02$ μονάδες. Στο ίδιο επίπεδο σημαντικότητας, μεταξύ των υπολοίπων επιπέδων του παράγοντα, δεν διαπιστώνεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στα επίπεδα της κλίμακας.

Η επίδραση της προϋπηρεσίας

Πίνακας 5.8

Ανάλυση διακύμανσης των κλιμάκων της έρευνας κατά τα έτη προϋπηρεσίας.

Κλίμακες	Προϋπηρεσία	Mean	SD	df	F	p-value
Αντίληψη των Αιτιών της διαφθοράς	0 έως 5 έτη	56,25	11,47		0,410	0,746
	6 έως 15 έτη	61,76	11,69	3		
	16 έως 25 έτη	59,36	11,41	96		
	26 έτη και άνω	59,90	11,27			
Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς	0 έως 5 έτη	78,57	6,36		3,107	0,030*
	6 έως 15 έτη	63,40	14,41	3		
	16 έως 25 έτη	64,41	11,86	96		
	26 έτη και άνω	64,02	12,16			
Αντίληψη των Επιπτώσεων της διαφθοράς	0 έως 5 έτη	73,81	16,96		1,180	0,321
	6 έως 15 έτη	59,31	19,29	3		
	16 έως 25 έτη	57,81	22,19	96		
	26 έτη και άνω	56,82	24,33			

* = $p < 0.05$

- Η προϋπηρεσία των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τα αίτια της διαφθοράς ($F(3,96) = 0,410$ και $p = 0,746 > 0,05$).
- Η πεποίθηση των μετεχόντων ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να αποτελέσουν μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, διαφοροποιείται στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, από τα έτη προϋπηρεσίας τους ($F(3,96) = 3,107$ και $p = 0,030 < 0,05$).
Ειδικότερα, προς επεξήγηση, παραθέτουμε τα ακόλουθα:

- Η μέθοδος των πολλαπλών συγκρίσεων Tukey, υποδεικνύει ότι οι μετέχοντες με την μικρότερη προϋπηρεσία, 0 έως 5 έτη, εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα στην κλίμακα αποδοχής των νέων τεχνολογιών ως μέτρο Ελέγχου της διαφθοράς με μέση βαθμολογία $M=78,57$ μονάδες, σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα επίπεδα των ετών προϋπηρεσίας. Συγκριτικά με τους συναδέλφους τους με προϋπηρεσία τα 6 έως 15 έτη που διαμορφώνουν μέση βαθμολογία στην κλίμακα $M=59,31$ μονάδες παρατηρείται $\text{mean dif}= 15,17$ και $p=0.033$, με τους συναδέλφους τους με προϋπηρεσία τα 16 έως 25 έτη που διαμορφώνουν μέση βαθμολογία στην κλίμακα $M=57,81$ μονάδες παρατηρείται $\text{mean dif}= 14,16$ και $p=0.032$ ενώ με εκείνους που έχουν προϋπηρεσία μεγαλύτερη των 26 ετών και διαμορφώνουν μέση βαθμολογία στην κλίμακα $M=56,82$ μονάδες παρατηρείται $\text{mean dif}= 14,56$ με $p=0.021$. Στο ίδιο επίπεδο σημαντικότητας, μεταξύ των υπολοίπων επιπέδων του παράγοντα, δεν διαπιστώνεται στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση στα επίπεδα της κλίμακας.
- Η προϋπηρεσία των μετεχόντων, δεν επιδρά στατιστικά σημαντικά, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$, στην αντίληψή τους σχετικά με τις επιπτώσεις της διαφθοράς ($F(3,96) = 1,180$ και $p = 0,321 > 0,05$).

5.8 Ανακεφαλαίωση

Στα πλαίσια του κεφαλαίου αυτού έγινε εκτενής αναφορά στη στατιστική ανάλυση της έρευνας. Αρχικά, εξετάστηκε η αξιοπιστία του μέσου συλλογής δεδομένων. Στη συνέχεια, καταγράφηκε η κατανομή των απαντήσεων του δείγματος και εκτέθηκαν οι μετρούμενες κλίμακες στο δείγμα. Έγινε προσπάθεια να εντοπιστούν συσχετίσεις μεταξύ των μετρούμενων κλιμάκων της έρευνας. Τέλος, εξετάστηκε ο βαθμός επίδρασης των μεταβλητών που υπάρχουν στο δείγμα στα εξαχθέντα αποτελέσματα.

Κεφάλαιο 6

Συζήτηση - Συμπεράσματα - Προτάσεις

6.1 Ανασκόπηση της έρευνας

Η παραπάνω έρευνα διενεργήθηκε δια της παράδοσης δομημένου ερωτηματολογίου σε στατιστικό πληθυσμό συνόλου εκατό (100) υπαλλήλων του e-ΕΦΚΑ που υπηρετούν στη Γ' Διεύθυνση ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής με έδρα τη Ραφήνα, όπως έχει προκύψει και προέλθει από την τελευταία συγχώνευση των υποκαταστημάτων ΕΦΚΑ Ραφήνας και Σπάτων και μετονομαστεί ως ανωτέρω, στην οποία η γράφουφα έχει διατελέσει Προϊστάμενη Εισφορών και αναπληρώτρια Διευθύντρια, καθώς και στη Δ' Διεύθυνση ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής, με έδρα το Κορωπί.

Η συλλογή των δεδομένων διεξήχθη κατά το χρονικό διάστημα από τη 15η Μαρτίου έως την 15η Απριλίου του έτους 2022. Αφού διασφαλίστηκε η σαφήνεια και η πληρότητα των ερωτήσεων και διαπιστώθηκε κατόπιν δοκιμασιών ότι δεν απαιτείται υπέρμετρος χρόνος για τη συμπλήρωσή του, ξεκίνησε η διανομή των εντύπων ερωτηματολογίων προσωπικά από την ερευνήτρια στο φυσικά πρόσωπα που συναποτελούσαν τον πληθυσμό στόχο. Παράλληλα, κατά την παράδοση των εγγράφων, παρασχέθηκε σύντομη αλλά πλήρης επεξήγηση των σκοπών της υπό διεξαγωγή έρευνας, των ιδιαιτεροτήτων της διαδικασίας και χορηγήθηκαν χρήσιμες πληροφορίες για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Τα ερωτηματολόγια διαμοιράστηκαν και επεστράφησαν ανώνυμα από έκαστο ερωτηθέντα υπάλληλο της Γ' και της Δ' Διεύθυνσης ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής, χωρίς να είναι απαραίτητη ή να ληφθεί συγκεκριμένη άδεια από κεντρική Υπηρεσία, με διαβεβαίωση των τελευταίων ότι τηρείται κάθε αρχή εμπιστευτικότητας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας, σύμφωνα με τα όσα προεκτέθηκαν στο Κεφάλαιο 5 της παρούσας είναι αξιόπιστα, ενώ τα δεδομένα που έχουν εξαχθεί είναι ασφαλή και αξιοποιήσιμα, καθώς, όπως αναδείχθηκε, οι μεταβλητές του φύλου, της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου, της θέσης στην υπηρεσία και των ετών προϋπηρεσίας δεν επιδρούν σημαντικά σε στατιστικό επίπεδο και κατά συνέπεια, τα προαναφερθέντα δημογραφικά στοιχεία δεν αλλοιώνουν την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Οι όποιες σημαντικές αποκλίσεις που προεκτέθηκαν θα αναλυθούν περαιτέρω στη συνέχεια.

6.2 Τα συμπεράσματα της έρευνας

Κύριος σκοπός της παρούσης έρευνας ήταν η ανίχνευση, ο προσδιορισμός και η καταγραφή του βαθμού αντίληψης και αποδοχής των δημοσίων λειτουργών/υπαλλήλων με έμφαση στους εξής τρεις άξονες:

- Την αντίληψη των αιτιών της διαφθοράς.
- Την αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς.
- Την αντίληψη των επιπτώσεων της διαφθοράς.

Οι μεταβλητές μεταξύ των οποίων αναζητήθηκαν επιδράσεις στα ανωτέρω είναι τα δημογραφικά και άλλα χαρακτηριστικά των δημόσιων λειτουργών/ υπαλλήλων που μετείχαν στην έρευνα. Πιο συγκεκριμένα:

- ❖ Φύλο
- ❖ Ηλικία
- ❖ Μορφωτικό επίπεδο
- ❖ Θέση εργασίας στην υπηρεσία
- ❖ Προϋπηρεσία

Από την ποσοτική ανάλυση των παραπάνω μεταβλητών, έπονται τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Όπως σημειώθηκε ήδη, στον Πίνακα 5.2, όπου απεικονίζονται οι μετρούμενες κλίμακες (0-100), κάθε κλίμακα έχει διαμορφωθεί από την οριζόντια άθροιση των επιμέρους ερωτήσεων της κλίμακας Likert που τις αποτελούν και έχουν σταθμιστεί ώστε να λαμβάνουν τιμές μεταξύ 0 και 100 μονάδων. Συνεπώς βαθμολογίες κοντά στην τιμή 20 μονάδες περιγράφουν την άποψη «Διαφωνώ απόλυτα», 40 μονάδες την άποψη «Διαφωνώ» κ.ο.κ.

Παρατηρείται λοιπόν ότι, όσον αφορά τα ερωτήματα που αφορούσαν το βαθμό αντίληψης των αιτιών της διαφθοράς από τους ερωτηθέντες δημόσιους υπαλλήλους, ο στατιστικός πληθυσμός τείνει προς την απάντηση «ούτε συμφωνώ/ούτε διαφωνώ», καθώς η μέση τιμή (Μ) κινείται στα επίπεδα του 59,79, έχοντας και μεγάλη απόκλιση στην ελάχιστη και μέγιστη τιμή της. Συνεπώς, τα ερωτήματα του ερωτηματολογίου, όπως προέκυψαν μέσα από τον καθορισμό των ερευνητικών υποθέσεων και ερευνητικών ερωτημάτων, όσον αφορά το μέρος της αντίληψης των αιτιών της διαφθοράς, δεν συγκεντρώνουν συμφωνία των ερωτηθέντων. Συνεπώς, τα αίτια της διαφθοράς, όπως έχουν προκύψει από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και έχουν

διατυπωθεί σε μορφή ερωτήσεων στο ερωτηματολόγιο, δεν γίνονται κατά πλειοψηφία αποδεκτά από τον πληθυσμό-δείγμα. Ούτως, προκύπτει ότι υπάρχει ανάγκη για διασάφηση στο ανθρώπινο δυναμικό του δημοσίου τομέα για τα γενεσιουργά αίτια της διαφθοράς και επιμόρφωση σχετικά με το ποιες συνθήκες αποτελούν γόνιμο έδαφος για την εξάπλωση της διαφθοράς.

2. Το ίδιο δεν ισχύει αναφορικά με την κλίμακα αποδοχής των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, καθώς η μέση τιμή της κλίμακας (65,06) υποδηλώνει και υπογραμμίζει μία εντονότερη τάση προς τη συμφωνία των ερωτηθέντων ως προς την ανάγκη αξιοποίησης των εργαλείων αυτών και ως προς τις ευεργετικές ιδιότητές τους επί τω τέλει της αντιμετώπισης της διαφθοράς.
3. Όσον αφορά την τρίτη κλίμακα, που αφορά την αντίληψη των επιπτώσεων της διαφθοράς, μπορούν να υπογραμμιστούν τα προρρηθέντα (υπό 1), με την υποσημείωση όμως ότι τα αποτελέσματα επηρεάζονται από τον μικρό αριθμό ερωτήσεων που αφορούν την κλίμακα αυτή.
4. Χρήσιμα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν μέσα από την επισκόπηση των ευρημάτων της έρευνας, όπως αποτυπώνονται στον ανωτέρω Πίνακα 5.5, ο οποίος αφορά την επίδραση της ηλικίας στις κλίμακες. Ειδικότερα, παρατηρώντας τις μέσες τιμές που αφορούν την αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, εναργώς προκύπτει ότι η ηλικία των ερωτηθέντων και ο βαθμός αποδοχής είναι μεγέθη αντιστρόφως ανάλογα. Συγκεκριμένα, ενώ οι ερωτηθέντες στην ηλικιακή ομάδα των 21-30 ετών έδωσαν θετικές απαντήσεις στις σχετικές με αυτήν την ενότητα ερωτήσεις, σε τιμή 72,22 (όμοια τιμή είχε και η ηλικιακή ομάδα 31-40 ετών - 72,78), παρατηρείται σταδιακή πτώση της αποδοχής των νέων τεχνολογιών όσο αυξάνεται η ηλικία των ερωτηθέντων, σε βαθμό που φτάνει την τιμή 59,85 για την ηλικιακή ομάδα άνω των 60 ετών. Συνεπώς, με ενάργεια προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία δημόσιοι υπάλληλοι τηρούν επιφυλακτική στάση απέναντι στις ευεργετικές ιδιότητες των νέων μέσων στη μάχη κατά της διαφθοράς, ενώ ο νεότερος πληθυσμός τις αποδέχεται περισσότερο. Επομένως, μπορεί αφενός να τεθεί το ερώτημα αν η δυσκολία εξοικείωσης μεγαλύτερου σε ηλικία ανθρώπινου δυναμικού με τις νέες τεχνολογίες έπαιξε ρόλο στη διατυπωθείσα επιφυλακτικότητα, αφετέρου αν πρέπει, εφόσον διαπιστώνεται ο θετικός ρόλος των νέων τεχνολογιών κατά της διαφθοράς, να

εξεταστεί το ενδεχόμενο προώθησης ενός πιο νεανικού προφίλ των δημόσιων υπηρεσιών.

5. Σύμφωνα με τον ίδιο Πίνακα 5.5, μπορούμε επίσης να διαπιστώσουμε ότι η μέση τιμή της κλίμακας αντίληψης των αιτιών της διαφθοράς στην ηλικιακή ομάδα των 21-30 ετών παρουσιάζεται αρκετά χαμηλή, ούτως ώστε να μπορεί να συσχετιστεί η απειρία των νέων δημοσίων υπαλλήλων με την άγνοια τους για τα αίτια της εξάπλωσης της διαφθοράς.
6. Χρήσιμα συμπεράσματα εξάγονται και από το περιεχόμενο του Πίνακα 5.6, ως παρατίθεται ανωτέρω. Παρατηρώντας και καταγράφοντας τις μέσες τιμές ανά κλίμακα (Αντίληψη αιτιών της διαφθοράς - Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς - Αντίληψη των επιπτώσεων της διαφθοράς) σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο ως μεταβλητή, γίνεται αντιληπτό ότι και στις τρεις κλίμακες, όσο αυξάνεται το μορφωτικό επίπεδο (Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση - Τριτοβάθμια Εκπαίδευση - Μεταπτυχιακός/Διδακτορικός Τίτλος) τόσο αυξάνεται και η μέση τιμή. Για παράδειγμα, όσον αφορά την δεύτερη κλίμακα (Αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς), η μέση τιμή των ερωτηθέντων που έχουν τελειώσει τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι στο 61,39, όσων έχουν τελειώσει την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στο 66,97 και όσων έχουν τελειώσει την Μεταπτυχιακό ή Διδακτορικό Τίτλο στο 69,25. Όπως προαναφέρθηκε αυτή η αυξητική τάση παρατηρείται οριζόντια σε όλες τις κλίμακες. Κατά συνέπεια, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι η αντίληψη των αιτιών της διαφθοράς, η αποδοχή των νέων τεχνολογιών και η αντίληψη των επιπτώσεων της διαφθοράς αποτελεί ζήτημα εκπαίδευσης του προσωπικού. Κάτι που δεν ξενίζει κατά την επισκόπηση των ευρημάτων της παρούσας, καθώς ο κάθε ερευνητής είναι σε θέση να αποδεχθεί το γεγονός ότι όσο πιο εκπαιδευμένο είναι το ανθρώπινο δυναμικό του δημοσίου τομέα, τόσο πιο συγκροτημένες και ορθές απόψεις θα έχει για τα υπό συζήτηση ζητήματα.
7. Μία αντίστοιχη τάση παρατηρείται και στον Πίνακα 5.7, όπου διακρίνουμε ότι όσο υψηλότερη στην ιεραρχία θέση κατέχει ο ερωτηθείς, τόσο πιο πιθανό είναι οι απαντήσεις του να είναι θετικές και στις τρεις κλίμακες. Έτσι, στα ευρήματα αυτά μπορούμε να βασιστούμε για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, ότι, λόγου χάριν, Διευθυντές της υπηρεσίας έχουν μεγαλύτερο βαθμό (67,50) αντίληψης των αιτιών της διαφθοράς από τους υπαλλήλους (58,72), γεγονός που βάσιμα μπορεί να υποθεθεί ότι

οφείλεται στην μακρά εμπειρία τους στη διαχείριση δημοσίων υποθέσεων αλλά και στο εύρος αρμοδιοτήτων που τους επιφυλάσσει η θέση τους. Το αυτό ισχύει και για την αποδοχή των νέων τεχνολογιών ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς, όπου οι ερωτηθέντες διευθυντές έχουν μεγαλύτερη μέση τιμή στις απαντήσεις τους σε σχέση με τους υπαλλήλους και τους προϊσταμένους. Όσον αφορά την κλίμακα της αντίληψης για τις επιπτώσεις της διαφθοράς, μπορούμε να πούμε ότι οι όποιες αποκλίσεις και στατιστικές επιδράσεις της μεταβλητής οφείλονται εν μέρει στο μικρό σκέλος ερωτήσεων της κλίμακας.

8. Τέλος, αξίζει να γίνει μια αναφορά στα ευρήματα που αποτυπώνονται στον Πίνακα 5.8, από τα οποία προκύπτει, όσον αφορά τη δεύτερη κλίμακα της αποδοχής νέων τεχνολογιών ως μέτρου ελέγχου της διαφθοράς, ότι οι νεοπροσληφθέντες υπάλληλοι, οι οποίοι απασχολούνται στην υπηρεσία για 0 έως 5 έτη αποδέχονται σε μεγάλο βαθμό τις νέες τεχνολογίες, με τη μέση τιμή τους να κυμαίνεται στο 78,57. Μπορούμε λοιπόν να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι οι υπάλληλοι, με το που καταφθάνουν στις υπηρεσίες τους και αναλαμβάνοντας τα καθήκοντά τους, ίσως και αντικρύζοντας το έλλειμμα που ακόμα υπάρχει στην επαρκή τεχνολογική υποδομή των τμημάτων, είναι πολύ πιο θετικοί από πιο έμπειρους υπαλλήλους να αποδεχθούν τις νέες τεχνολογίες ως επέμβαση που θα συνέδραμε στη μάχη κατά της διαφθοράς.

6.3 Οι περιορισμοί της έρευνας

Αξίζει σε αυτό το σημείο να γίνει μία σύντομη αναφορά στους περιορισμούς της παρούσας έρευνας. Ειδικότερα, να αναφερθεί αρχικά ότι η γεωγραφική κατανομή του δείγματος μπορεί να θεωρηθεί ως ένα βασικός περιορισμός της έρευνας. Παρά το γεγονός ότι ως προς το μέγεθός του είναι αποδεκτό, ως δείγμα ευκολίας δεν είναι αντιπροσωπευτικό του ελληνικού πληθυσμού. Κατά συνέπεια, γενικεύσεις των εξαγόμενων συμπερασμάτων θα πρέπει να γίνονται με επιφύλαξη.

Επιπροσθέτως, σημαντικό περιορισμό της έρευνας αποτέλεσαν και οι ιδιαίτερες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και ειδικότερα οι περιορισμοί στη μετακίνηση και την διαπροσωπική επαφή ενόψει των μέτρων που η κυβέρνηση υιοθέτησε με σκοπό τον περιορισμό της διασποράς της πανδημίας. Οι μόλις προαναφερθέντες περιορισμοί αποτέλεσαν τροχοπέδη στην ακώλυτη πρόσβαση της ερευνήτριας στον πληθυσμό δείγμα, όπως και η επιλογή της ερευνήτριας να μοιράσει προσωπικά τα ερωτηματολόγια. Κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας, ο

περιορισμός της μετακίνησης δυσχέραινε και τη δυνατότητα επιτόπιας επίσκεψης σε βιβλιοθήκες και εργαστήρια.

Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι η διεξαχθείσα έρευνα υπήρξε συγχρονική και συναφειακή, επομένως δεν δύναται να γίνει λόγος για αιτιώδεις σχέσεις μεταξύ των υπό μελέτη παραγόντων. Επιπρόσθετα, στο παρόν εγχείρημα δεν αξιολογήθηκαν άλλες σημαντικές παράμετροι σχετικές με τις διαπροσωπικές σχέσεις και τις κοινωνικές δεξιότητες των δημόσιων λειτουργών/ υπαλλήλων.

Τέλος, παράγοντας περιοριστικός της έρευνας υπήρξε το θέμα της έρευνας, αλλά και οι συνθήκες που επικρατούσαν κατά τη διεξαγωγή της στη Γ' και στη Δ' Διεύθυνση ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής, αλλά και εν συνόλω στις υπηρεσίες του e-ΕΦΚΑ. Ειδικότερα, η εξειδίκευση και η φύση του θέματος (διαφθορά στη δημόσια διοίκηση και αιτίες του φαινομένου) κατέστησαν δύσκολη την ανάπτυξη του πληθυσμού του δείγματος, λόγω της επιφύλαξης δημοσίων υπαλλήλων να διατυπώσουν, έστω υπό καθεστώς ανωνυμίας, ανεμπόδιστα απόψεις για τα ζητήματα. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το χρονικό διάστημα διεξαγωγής της έρευνας συνέπεσε με μία μακρά περίοδο ανακατατάξεων στη δομή του e-ΕΦΚΑ, καθώς, λόγω συγχωνεύσεων και μετακίνησης των υπαλλήλων, δεν ήταν ευχερής ο εντοπισμός προθύμων και διαθέσιμων ερωτηθέντων.

Όλοι οι παραπάνω περιορισμοί θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη μελέτη και την ερμηνεία των ευρημάτων της παρούσας έρευνας.

6.4 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μία αρχική προσπάθεια διερεύνησης των εξής ερωτημάτων: α) σε ποιο βαθμό αντιλαμβάνονται οι δημόσιοι υπάλληλοι τα αίτια της διαφθοράς, β) σε ποιο βαθμό αποδέχονται την αξιοποίηση των εργαλείων της ψηφιακής διακυβέρνησης ως μέτρο ελέγχου της διαφθοράς και γ) σε ποιο βαθμό αντιλαμβάνονται τις επιπτώσεις της διαφθοράς.

Η έρευνα αυτή αρχικώς περιορίστηκε αναφορικά με το γεωγραφικό της πεδίο και ειδικότερα λόγω λήψης δείγματος αποκλειστικά από τους εργαζόμενους υπαλλήλους των Γ' και Δ' Διευθύνσεων ΕΦΚΑ Ανατολικής Αττικής. Ειδικότερα, σε επόμενες έρευνες θα ήταν χρήσιμο το δείγμα να αντληθεί από όλες τις ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές της ελληνικής επικράτειας ώστε να αντιπροσωπεύει επαρκώς το σύνολο των δημογραφικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα ήταν

δυνατή και η ανάδειξη πιθανών διαφοροποιήσεων σε διαφορετικές περιοχές της χώρας ή και εντός των ορίων του Ν. Αττικής, καθώς έτσι θα παρεχόταν πλέον αντιπροσωπευτική και διαφωτιστική εικόνα για τις σημερινές αντιλήψεις των δημοσίων υπαλλήλων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα προσέφερε η πραγματοποίηση έρευνας δια συγκριτικής μελέτης απαντήσεων διαφορετικών δειγμάτων ληφθέντων από ξεχωριστές περιοχές της χώρας, καθώς έτσι θα ήταν δυνατή η εξαγωγή συμπερασμάτων για τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις των δημοσίων υπαλλήλων που εργάζονται στο λεκανοπέδιο σε σύγκριση με αυτών που εργάζονται στην επαρχία και να διαγνωσθεί, λόγου χάριν, αν η ηλεκτρονική διακυβέρνηση εκτιμάται περισσότερο ως εργαλείο στη μάχη κατά της διαφθοράς σε περιοχές κοντά στην πρωτεύουσα ή μακριά από αυτήν.

Επίσης χρήσιμη θα ήταν η διερεύνηση των ανωτέρω τιθέμενων ζητημάτων και σε άλλους τομείς του Δημοσίου, δηλαδή εκτός του υπαλληλικού δυναμικού του e-ΕΦΚΑ, καθώς, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των κρατικών αρμοδιοτήτων και των έντονων διαφορών από τομέα σε τομέα, είναι πιθανή η άντληση διαφορετικών δεδομένων.

Τέλος, σε μελλοντική έρευνα θα ήταν χρήσιμο να περιληφθούν περισσότερες ερωτήσεις που να αφορούν τις επιπτώσεις του φαινομένου της διαφθοράς, καθώς στην παρούσα έρευνα το ζήτημα αυτό υποχώρησε σχετικά μπροστά στα υπέρτερα ερευνητικά ζητήματα της αντίληψης των αιτιών του φαινομένου από τους δημόσιους υπαλλήλους και της αποδοχής των μέσων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ως μέτρων για τον περιορισμό του.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Βαβούρας Ι. και Τσίρης Π. (επιμ.) (2011). «*Διακυβέρνηση και διαφθορά*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
2. Βαβούρας Ι. και Γ. Μανωλάς (2011). «*Διακυβέρνηση, δημοκρατία και διαφθορά: Οι σχέσεις - επιπτώσεις τους στην οικονομική ανάπτυξη*», με Γ. Μανωλά και Μ.-Ε. Συρμαλή, σε Ι. Βαβούρας και Π. Τσίρης (επιμ.), *Διακυβέρνηση και Διαφθορά*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
3. Βαβούρας, Ι. (2013), *Οικονομική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
4. Βαβούρας Ι. (2016), *Πολιτική Οικονομικής Ανάπτυξης, Οικονομική και Θεσμική Προσέγγιση*, Δεύτερη Βελτιωμένη Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
5. Βενετσανοπούλου Μ., *Κακοδιοίκηση και διαφθορά στην Δημόσια Διοίκηση: Ελεγκτικοί Μηχανισμοί*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2014
6. Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015) *Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία*. Δεύτερη έκδοση, Αθήνα: Κριτική
7. Ηλιοπούλου, Π. (2017) *Γεωγραφική Ανάλυση*. Αθήνα: Κάλλιπος
8. Καλογήρου Γ., Παναγιωτόπουλος, Π., Τσακανίκας, Α. και Σιώκας Ε. (2015) *Κοινωνία της Πληροφορίας & Οικονομία της Γνώσης*. Αθήνα, Κάλλιπος
9. Κτιστάκη, Σ., 2014. Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση. 1η επιμ. Αθήνα: Παπαζήσης
10. Λαγουμιντζής, Γ., Βλαχόπουλος, Γ. και Κουτσογιάννης Κ. (2015), *Μεθοδολογία της Έρευνας στις Επιστήμες Υγείας*. Αθήνα: Κάλλιπος
11. Λέανδρος Ρακιντζής, *Διαφθορά και Κακοδιοίκηση σε Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά, Το πρόβλημα και οι τρόποι επίλυσής του*, Επιμελεια: Νεστωρ Κουρακης και Αναστασια Σαμαρα-Κρισπη με τη συνεργασία της Σιλίας Λιαγκουρα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2015

12. Παπαθανασίου Ε. και Καρδαράς, Δ. (2011) *Πληροφοριακά Συστήματα: από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα, Μπένου.
13. Σπηλιωτόπουλος, Σπ. - Χρυσανθάκης, Χ. (2007) *Βασικοί Θεσμοί Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου*, 7η έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα
14. Σταυρόπουλος, Γ., 2013. *Διαφθορά και υπάλληλοι του δημοσίου, Διοικητικές και δικαστικές όψεις*. 1η επιμ. Αθήνα: Μαραγκοπούλου
15. Σωτηρόπουλος Δ., Χριστόπουλος Λ. (2016), *Πολυνομία, Κακονομία και Γραφειοκρατία στην Ελλάδα, Ανάλυση Αποτυχιών του Παρελθόντος και Προτάσεις Βελτιωτικών Παρεμβάσεων*, ΔΙΑΝΕΟΣΙΣ, Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης
16. Τάχος, Α., 1996. *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*. 1η επιμ. Αθήνα: Σάκκουλας

Ξενόγλωσση

1. D.A. Lalountas, G.A. Manolas and I. Vavouras (2011). "Corruption, Globalization and Development: How are these Three Phenomena Related", *Journal of Policy Modeling*, Vol. 33
2. K. Rontos, L. Salvati, P. Sioussiouras and I.Vavouras (2013). "Mediterranean countries and corruption: Political, economic and social factors", *Mediterranean Quarterly Journal*, Vol. 24, No. 1
3. Johnston, M. (1996), "The Search for Definitions: The Vitality of Politics and the Issue of Corruption", *International Social Science Journal*, 149, pp. 321-335.
4. I. Amundsen (1999), "Political Corruption: An Introduction to the Issues", Working Paper, 99:7, Bergen, Chr. Mickelsen Institute
5. Aidt T.S. «Economic Analysis of Corruption: A Survey», *Economic Journal*, τόμ. 113, 2003, σ. F633, F645-F646
6. Warren M.E., «What does Corruption Mean in a Democracy?», *American Journal of Political Science*, τόμ. 48, 2004, σ. 328.
7. UN, *Benchmarking E-government: A Global Perspective, Assessing the Progress of the UN Member States*, 2002

8. Kettl, D., 2000. books. 1η επιμ. s.l: works
9. Kaufmann, G., 1998 . law. 1η επιμ. s.l:laws
10. Tanzi, D., 1997. public. 1η επιμ. s.l: works
11. Goel, N., 2002. law. 1η επιμ. s.l.:books.
12. World Bank (1992), «Governance and Development», Washington, D.C., The World Bank
13. United Nations Development Programme (1999), Fighting Corruption to Improve Governance, New York
14. United Nations Development Programme (2008) “Corruption and Development: Anti-Corruption Interventions for Poverty Reduction, Realization of the MDGs and Promoting Sustainable Development”, Primer on Corruption and Development, New York, USA
15. Commission of the European Communities (2011), Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee, “Fighting Corruption in the EU”, COM(2011), 308 final, Brussels
16. Nye, J.S. (1967), “Corruption and Political Development”, American Political Science Review, Vol. 61, no. 2, pp. 417-427

Διαδικτυακές Πηγές

1. Ρωσσίδης, Ι. και Πετροπουλάκος, Σ. (2017) Το ασφαλιστικό σύστημα σε κρίση. https://www.researchgate.net/publication/319623074_To_asphalistiko_systema_se_krise (προσπέλαση στις 28/3/2022)
2. Ε.Φ.Κ.Α, <https://www.efka.gov.gr/el/menoy/sychnes-eroteseis-kai-apanteseis/genika-gia-ton-e-ephka> (προσπέλαση στις 14/3/2022)
3. Eva Ardielli, Martina Haláskova, Assessment of E-government in EU countries, στο: https://www.researchgate.net/publication/304889784_Assessment_of_E-government_in_EU_countries, (προσπέλαση: 13/3/2022).

4. European Commission, eGovernment and digital public services, στο <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/egovernment>, προσπέλαση 1/4/2022.
5. Global Corruption Barometer, European Union 2021, Citizens' views and experiences of corruption, https://files.transparencycdn.org/images/TI_GCB_EU_2021_web_2021-06-14-151758.pdf
6. Greece Corruption Perceptions Index, <https://tradingeconomics.com/greece/corruption-index>
7. Corruption Perceptions Index 2020, <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>
8. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Division for Public Institutions and Digital Government, <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>
9. Theresa A. Pardo, October 2000, Realizing the Promise of Digital Government: It's More than Building a Web Site, Information Magazine Impacts, https://www.ctg.albany.edu/media/pubs/pdfs/realizing_the_promise.pdf, προσπελάστηκε 4/4/2022.
10. Anupriya Khan, Satish Krishnan, Amandeep Dhir, Electronic government and corruption: Systematic literature review, framework, and agenda for future research (2021), <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0040162521001694>, προσπελάστηκε 13/3/2022.
11. Taewoo Nam, Examining the anti-corruption effect of e-government and the moderating effect of national culture: A cross-country study, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740624X1630301X?via%3Dihub>, προσπελάστηκε 15/3/2022.
12. Isabelle Adam, Mihály Fazekas, Are emerging technologies helping win the fight against corruption? A review of the state of evidence <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S016762452100038X>, προσπελάστηκε 19/3/2022.

13. Δελτίο Τύπου ΟΗΕ, 12/7/2020 για την ετήσια έκθεση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης έτους 2020, Προσπέλαση 18/3/2022 <https://publicadministration.un.org/Portals/1/E-Government%20Survey%202020%20Press%20Releases.pdf>
14. Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην ανάπτυξη - Ρόλος των ΤΠΕ στις αναπτυξιακές πολιτικές της ΕΚ /*COM/2001/0770 στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52001DC0770:EL:HTML> (προσπέλαση 18/4/2022)
15. Σύζευξις, <http://www.syzefxis.gov.gr> (προσπέλαση στις 12/4/2022)
16. Η.ΔΙ.Κ.Α, <http://www.idika.gr/etaireia/apostolh> (προσπέλαση στις 12/4/2022)
17. Διαύγεια, <https://diavgeia.gov.gr/info> (προσπέλαση στις 13/4/2022)
18. Άτλας, <https://www.atlas.gov.gr/ATLAS/Pages/AtlasInfo.aspx> (προσπέλαση στις 15/4/2022)

Αρθρογραφία

1. «Φάρμακο» το ψηφιακό κράτος για τον παρασιτισμό και τη διαφθορά στο Δημόσιο, Λουκάς Γεωργιάδης σε <https://apopseis.gr/farmako-to-psifiako-kratos-gia-ton-parasitismo-ke-ti-diafthora-sto-dimosio>, (προσπέλαση 13/4/2022)
2. Επενδύσεις κατά της γραφειοκρατίας και της διαφθοράς, Γρ. Νικολόπουλος, σε <https://www.protothema.gr/blogs/gr-nikolopoulos/article/1144747/ependuseis-kata-tis-grafeiokratias-kai-tis-diafthoras/>, (προσπέλαση 19/4/2022)
3. Εθνική Αρχή Διαφάνειας: Η ψηφιοποίηση βάζει τέλος στην ατιμωρησία στο δημόσιο, <https://www.capital.gr/epikairoτητα/3536447/ethniki-arxi-diafaneias-i-psifiopoiisi-bazei-telos-stin-atimorisia-sto-dimosio>, (προσπέλαση 24/4/2022)
4. Διαφθορά στην Ελλάδα: Το 85% των Ελλήνων πιστεύει ότι η ατιμωρησία είναι ο λόγος που υπάρχει, <https://znews.gr/featured/diafthora-stin-ellada-to-85-ton-ellinon-pistevei-oti-i-atimorisia-einai-o-logos-pou-yparxei/> (προσπέλαση 25/4/2022)

Νομοθεσία

1. Σύνταγμα της Ελλάδος

2. Ν. 3528/2007 (ΦΕΚ Α' 26/ 9-2-2007), «Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.»
3. Ν. 4387/2016 (ΦΕΚ Α' 85/12-5-2012) «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού συνταξιοδοτικού συστήματος Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις».
4. Ν. 4670/2020 (ΦΕΚ Α' 43/28-2-2020) «Ασφαλιστική μεταρρύθμιση και ψηφιακός μετασχηματισμός Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-Ε.Φ.Κ.Α.) και άλλες διατάξεις».
5. Ν. 4892/2022 (ΦΕΚ Α' 28/22-2-2022) «Εκσυγχρονισμός του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες επείγουσες διατάξεις».
6. Ν. 4389/2016 (ΦΕΚ Α' 94/27-5-2016) «Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις».
7. Π.Δ. 81/2019 (ΦΕΚ Α' 119/8-7-2019), «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων».
8. Ν. 4622/2019 (ΦΕΚ Α' 133/7-8-2019). Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Φύλο
 - Άνδρας
 - Γυναίκα

2. Ηλικία
 - 21- 30
 - 31- 40
 - 41- 50
 - 51- 60
 - άνω των 60

3. Μορφωτικό Επίπεδο
 - Απόφοιτος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης
 - Απόφοιτος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης
 - Κάτοχος Μεταπτυχιακού/ Διδακτορικού τίτλου

4. Θέση εργασίας στην υπηρεσία σας
 - Υπάλληλος
 - Προϊστάμενος
 - Διευθυντής

5. Έτη προϋπηρεσίας
 - 0 έως 5 έτη
 - 6 έως 15 έτη
 - 16 έως 25 έτη
 - 26 έτη και άνω

Απαντήστε με ΝΑΙ ή ΟΧΙ τις παρακάτω ερωτήσεις.

	ΝΑΙ	ΟΧΙ
6. Είναι η δωροδοκία-χρηματισμός των δημόσιων λειτουργών, μορφή διαφθοράς στο δημόσιο τομέα;		
7. Αποτελεί η κατάχρηση-υπεξαίρεση χρημάτων από το δημόσιο λειτουργό που είναι υπεύθυνος για τη διαχείρισή τους, μορφή διαφθοράς στο δημόσιο τομέα;		
8. Αποτελεί η απόκρυψη ή διαστρέβλωση πληροφοριών από δημόσιους λειτουργούς για ίδιο όφελος, μορφή διαφθοράς στο δημόσιο τομέα;		
9. Είναι η εκβιαστική απόσπαση χρημάτων από τους δημόσιους λειτουργούς, μορφή διαφθοράς στο δημόσιο τομέα;		
10. Είναι η χρησιμοποίηση της δημόσιας εξουσίας από τους κατέχοντες δημόσια εξουσία προς όφελος της οικογένειάς τους, μορφή διαφθοράς στο δημόσιο τομέα;		
11. Αποτελεί η χρησιμοποίηση της δημόσιας εξουσίας από τους κατέχοντες δημόσια εξουσία προς όφελος φίλων τους, μορφή διαφθοράς στο δημόσιο τομέα;		

Σημειώστε την θέση σας για κάθε μια από τις παρακάτω δηλώσεις.

12. Το υψηλό επίπεδο κοινωνικής συνείδησης περιορίζει τη ροπή προς τη διαφθορά.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

13. Το αυξημένο μορφωτικό επίπεδο περιορίζει τη ροπή προς τη διαφθορά.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

14. Οι συχνές αλλαγές του νομοθετικού πλαισίου των ασφαλιστικών φορέων, ωθούν τους δημόσιους λειτουργούς να στραφούν στη διαφθορά.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

15. Οι παραλείψεις/ «παραθυράκια» των νόμων δημιουργούν συνθήκες διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

16. Η άγνοια των εγκυκλίων σχετικά με την ενοποίηση των ασφαλιστικών φορέων αυξάνει το επίπεδο της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

17. Η γραφειοκρατία ευνοεί το φαινόμενο της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

18. Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση συμβάλλει στη μείωση του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

19. Η εξ αποστάσεως εξυπηρέτηση από τις δημόσιες υπηρεσίες με την ανάπτυξη της «ψηφιακής διακυβέρνησης» αποτελεί εργαλείο συρρίκνωσης του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

20. Η εντονότερη «ψηφιακή επαφή» μεταξύ πολίτη και δημόσιων υπηρεσιών περιορίζει το φαινόμενο της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

21. Ο μη επαρκής αριθμός στελεχών στους ελεγκτικούς μηχανισμούς ενισχύει το φαινόμενο της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

22. Η επιβολή μη αυστηρών ποινών συμβάλει στη διόγκωση του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

23. Τα υψηλά ασφαλιστικά πρόστιμα αποθαρρύνουν τη στροφή προς τη διαφθορά.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

24. Η παραγραφή προστίμων συμβάλλει την ενίσχυση του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

25. Η ιδεοληψία της ατιμωρησίας των ασφαλισμένων για τα ασφαλιστικά τους παραπτώματα συντελεί στην ενίσχυση του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

26. Η επικρατούσα κουλτούρα επηρεάζει την γενικότερη συμπεριφορά των πολιτών/ ασφαλισμένων απέναντι στις ασφαλιστικές τους υποχρεώσεις.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

27. Οι υψηλοί ασφαλιστικοί και φορολογικοί συντελεστές συντελούν στην ενίσχυση του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

28. Το γενικό επίπεδο της ασφαλιστικής επιθεώρησης στη χώρα μας είναι υψηλό.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

29. Οι φράσεις «οι υψηλοί ασφαλιστικοί συντελεστές» και «τσουχτερά πρόστιμα κυρίως της αδήλωτης εργασίας» οδηγούν σε φαινόμενα διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

30. Η φράση «με το λάδωμα όλα γίνονται» ανήκει πλέον σε μια αναχρονιστική αντίληψη του παρελθόντος του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

31. Η διάρθρωση του δημόσιου διοικητικού συστήματος και ο βαθμός οργάνωσης των αρμόδιων υπηρεσιών στη χώρα μας ευνοούν το φαινόμενο της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

32. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας επηρεάζεται από την ικανότητα της διακυβέρνησης να περιορίσει τη διαφθορά.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

33. Ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της μείωσης της πολυνομίας, της βελτίωσης της διαφάνειας και του ελέγχου των διοικητικών διαδικασιών συντελεί στον περιορισμό του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

34. Η αύξηση του εισοδήματος των δημόσιων λειτουργών συμβάλει στην μείωση του φαινομένου της διαφθοράς.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

35. Η ουσιαστική αντιμετώπιση της διαφθοράς προϋποθέτει πρωτίστως τη μεταβολή της στρεβλής αντίληψης των πολιτών αναφορικά με το ρόλο και το περιεχόμενο του ρόλου του κράτους και της κρατικής εξουσίας.

- Διαφωνώ απόλυτα
- Διαφωνώ
- Ούτε διαφωνώ, ούτε συμφωνώ
- Συμφωνώ
- Συμφωνώ απόλυτα
- Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πίνακας 1

Συχνότητες και εκατοστιαίες σχετικές συχνότητες των απαντήσεων των μετεχόντων στην έρευνα.

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφων ώ/ Ούτε διαφωνώ	Συμφων ώ	Συμφων ώ απόλυτα	Δεν γνωρίζω/ Δεν απαντώ
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
12. Το υψηλό επίπεδο κοινωνικής συνείδησης περιορίζει τη ροπή προς τη διαφθορά.	1 (1,0)	7 (7,0)	20 (20,0)	36 (36,0)	48 (48,0)	8 (8,0)
13. Το αυξημένο μορφωτικό επίπεδο περιορίζει τη ροπή προς τη διαφθορά.	12 (12,0)	32 (32,0)	34 (34,0)	14 (14,0)	6 (6,0)	2 (2,0)
14. Οι συχνές αλλαγές του νομοθετικού πλαισίου των ασφαλιστικών φορέων, ωθούν τους δημόσιους λειτουργούς να στραφούν στη διαφθορά.	10 (10,0)	34 (34,0)	35 (35,0)	9 (9,0)	4 (4,0)	8 (8,0)
15. Οι παραλείψεις/ «παραθυράκια» των νόμων δημιουργούν συνθήκες διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση.	1 (1,0)	13 (13,0)	24 (24,0)	39 (39,0)	18 (18,0)	5 (5,0)
16. Η άγνοια των εγκυκλίων σχετικά με την ενοποίηση των ασφαλιστικών φορέων αυξάνει το επίπεδο της διαφθοράς.	4 (4,0)	26 (26,0)	39 (39,0)	19 (19,0)	3 (3,0)	9 (9,0)
17. Η γραφειοκρατία ευνοεί το φαινόμενο της διαφθοράς.	2 (2,0)	9 (9,0)	21 (21,0)	41 (41,0)	24 (24,0)	3 (3,0)
18. Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση συμβάλλει στη μείωση του φαινομένου της διαφθοράς.	1 (1,0)	6 (6,0)	19 (19,0)	47 (47,0)	24 (24,0)	3 (3,0)
19. Η εξ αποστάσεως εξυπηρέτηση από τις δημόσιες υπηρεσίες με την ανάπτυξη της «ψηφιακής διακυβέρνησης» αποτελεί εργαλείο συρρίκνωσης του φαινομένου της διαφθοράς.	2 (2,0)	6 (6,0)	28 (28,0)	37 (37,0)	24 (24,0)	3 (3,0)
20. Η εντονότερη «ψηφιακή επαφή» μεταξύ πολίτη και δημόσιων υπηρεσιών περιορίζει το φαινόμενο της διαφθοράς.	2 (2,0)	7 (7,0)	27 (27,0)	35 (35,0)	26 (26,0)	3 (3,0)
21. Ο μη επαρκής αριθμός στελεχών στους ελεγκτικούς μηχανισμούς ενισχύει το φαινόμενο της διαφθοράς.	1 (1,0)	4 (4,0)	14 (14,0)	41 (41,0)	38 (38,0)	2 (2,0)
22. Η επιβολή μη αυστηρών ποινών συμβάλλει στη διόγκωση του φαινομένου της διαφθοράς.	3 (3,0)	6 (6,0)	13 (13,0)	46 (46,0)	29 (29,0)	3 (3,0)
23. Τα υψηλά ασφαλιστικά πρόστιμα αποθαρρύνουν τη στροφή προς τη διαφθορά.	5 (5,0)	12 (12,0)	22 (22,0)	47 (47,0)	10 (10,0)	4 (4,0)

24. Η παραγραφή προστίμων συμβάλλει την ενίσχυση του φαινομένου της διαφθοράς.	2 (2,0)	6 (6,0)	10 (10,0)	54 (54,0)	19 (19,0)	9 (9,0)
25. Η ιδεοληψία της ατιμωρησίας των ασφαλισμένων για τα ασφαλιστικά τους παραπτώματα συντελεί στην ενίσχυση του φαινομένου της διαφθοράς.	0 (0,0)	6 (6,0)	16 (16,0)	48 (48,0)	21 (21,0)	9 (9,0)
26. Η επικρατούσα κουλτούρα επηρεάζει την γενικότερη συμπεριφορά των πολιτών/ ασφαλισμένων απέναντι στις ασφαλιστικές τους υποχρεώσεις.	0 (0,0)	1 (1,0)	18 (18,0)	61 (61,0)	10 (10,0)	10 (10,0)
27. Οι υψηλοί ασφαλιστικοί και φορολογικοί συντελεστές συντελούν στην ενίσχυση του φαινομένου της διαφθοράς.	0 (0,0)	5 (5,0)	11 (11,0)	60 (60,0)	19 (19,0)	5 (5,0)
28. Το γενικό επίπεδο της ασφαλιστικής επιθεώρησης στη χώρα μας είναι υψηλό.	5 (5,0)	46 (46,0)	29 (29,0)	4 (4,0)	0 (0,0)	16 (16,0)
29. Οι φράσεις «οι υψηλοί ασφαλιστικοί συντελεστές» και «τσουχτερά πρόστιμα κυρίως της αδήλωτης εργασίας» οδηγούν σε φαινόμενα διαφθοράς.	0 (0,0)	11 (11,0)	33 (33,0)	38 (38,0)	11 (11,0)	7 (7,0)
30. Η φράση «με το λάδωμα όλα γίνονται» ανήκει πλέον σε μια αναχρονιστική αντίληψη του παρελθόντος του φαινομένου της διαφθοράς.	6 (6,0)	18 (18,0)	26 (26,0)	26 (26,0)	10 (10,0)	14 (14,0)
31. Η διάρθρωση του δημόσιου διοικητικού συστήματος και ο βαθμός οργάνωσης των αρμόδιων υπηρεσιών στη χώρα μας ευνοούν το φαινόμενο της διαφθοράς.	1 (1,0)	5 (5,0)	32 (32,0)	39 (39,0)	14 (14,0)	9 (9,0)
32. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας επηρεάζεται από την ικανότητα της διακυβέρνησης να περιορίσει τη διαφθορά.	0 (0,0)	8 (8,0)	15 (15,0)	37 (37,0)	27 (27,0)	13 (13,0)
33. Ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της μείωσης της πολυνομίας, της βελτίωσης της διαφάνειας και του ελέγχου των διοικητικών διαδικασιών συντελεί στον περιορισμό του φαινομένου της διαφθοράς.	2 (2,0)	0 (0,0)	14 (14,0)	52 (52,0)	31 (31,0)	1 (1,0)
34. Η αύξηση του εισοδήματος των δημόσιων λειτουργών συμβάλλει στην μείωση του φαινομένου της διαφθοράς.	3 (3,0)	4 (4,0)	20 (20,0)	34 (34,0)	33 (33,0)	6 (6,0)
35. Η ουσιαστική αντιμετώπιση της διαφθοράς προϋποθέτει πρωτίστως τη μεταβολή της στρεβλής αντίληψης των πολιτών αναφορικά με το ρόλο και το περιεχόμενο του ρόλου του κράτους και της κρατικής εξουσίας.	0 (0,0)	0 (0,0)	10 (10,0)	55 (55,0)	28 (28,0)	7 (7,0)